

Mus. Th.

2491

Mrs. Th.

2791

Rhau

1082
ENCHIRI-

DIONVTRIVSQUE
MVSICAE PRACTICAE A
GEORGIO RHAVO, EX VARIIS

Musicorum libris pro pueris
in Schola Vuitebergensi
congestum.

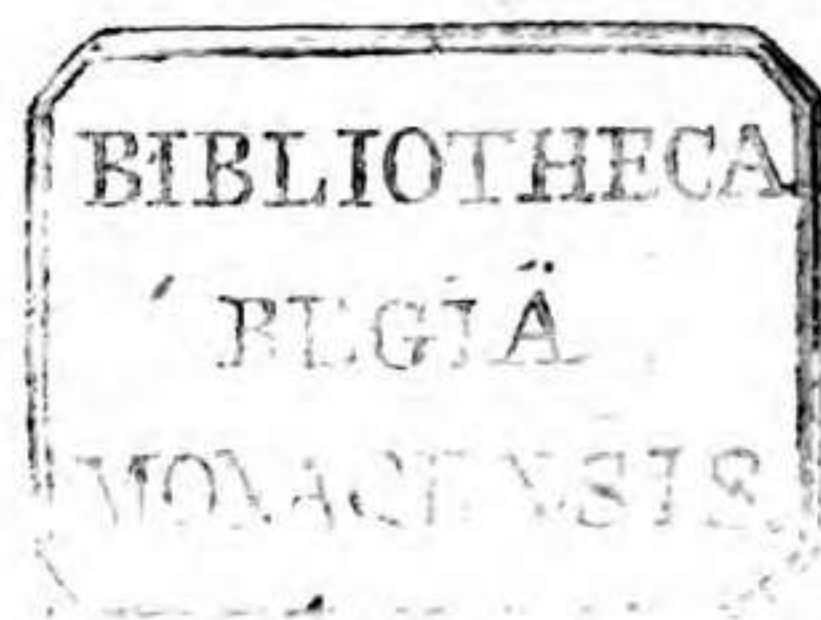

VVITE

Ex Officina Jæredum
Georgij P^hil.

M. D. LIII.

329 = a

VENERANDO VIRO D. IO:
ANNI BVGENHAGEN, POMER-
ano, Parocho Vitebergensi
Vigilantiss. S. D.

MNES ERVDITI
homines, qui vel antiz
quis illis temporibus, vel
nostra ætate, de Scholis
instituendis aliquid scrip
serunt, vir doctiss. hoc
quoq; inter cætera sum-
ma diligentia & singulari quadam pietate
monere solent, ne pædagogi, literarijꝑ lus
di præfecti, Musicen omnium fere studio-
rum artem nobilissimam, circa formans
dam puerorum ætatem negligant. Id
quod tuam humanitatem in libello quor-
dam, hac de re scripto, piè iuxta ac pru-
denter præcepisse video, Nimirum quod
hanc pueris, non solum ad suaues vocum
concentus faciendos, & ad tolerandos stu-
diorum labores vtilem ac iucundã, verum

A ñ etiam

EPISTOLA

etiam ad perfectam omnium aliarum artium cognitionem, adq̃ adeò ad cyclopediã illam summè necessariam esse iudicaueris, Præsertim cum apud veteres quoq̃ (vt Fabius ait) tanta fuerit illius artis veneratio ac studium, vt inter doctos, nisi qui musicę studiosi essent, non haberentur. Nec est vt hoc tempore accusemus præceptores & ludimagistros, quasi hac in parte, tuis & aliorum doctorum hominum, hac de re optimis præceptis non adcuratè responderent, Palam enim est, eos iam vbiq̃ maxime in nouis & bene institutis Scholis, sicut in alijs artibus, ita & in Musica docenda, strenuè ac diligenter laborare, Quorum certe multi, partim ex hoc, q̃ olim & hic & Lipsiæ, pro virium mearũ tenuitate, musicam artem publice professus sum, partim ex meis, hac de re editis libellis, occasionem fortassis capientes, per crebras literas à me sæpe petierunt, interdum etiam coram efflagitarunt, vt eosdem de ratione cantandi libellos, iam antea in lucem emissos, ipse nunc denuò in mea officina ad cōmunem reip.

NVNCVPATORIA.

reip. literariæ utilitatem, typis excudi curarē. Cui quantumuis honestæ petitioni morem gerere hætenus semper recusavi, propterea quod subinde speravi fore, ut quem admodum aliarum artium omnium, multa à multis doctis, non minori quidem utilitate quàm breuitate, elegantissime præcepta, hoc nostro seculo tradita sunt, Ita quoque ad eundem modum huius nobilissimæ artis certæ & methodicæ quædam rationes, propediem in publicum emitterentur, ab ijs potissimum, qui hoc multò & melius & elegantius quàm ego, præstare potuissent. Neque vero spes hæc me omnino fefellit, Scripsit enim MARTINVS AGRICOLA, musicus sanè eruditus, & amicus noster singularis, hac de re elegantissimos libellos, qui si sic in latino sermone, ut sunt germanicè scripti, extarent, nihil ultra in hac arte à quopiam merito desiderari posset. Cum autem isti, qui me assiduè adhortationibus ad rem aggrediendam vrgebant, finem petitionis & efflagitationis nullum facerent, victus bonorum hominum precibus obsequi ipsi

A iij sis

EPISTOLA NVNCV.

sis tandem animum induxi, Recognouimus itaq; ac emendauimus has nostras, de re musica præceptiunculas, quantum per maximos officinæ nostræ labores potueramus, In quibus multa mutauimus, noua quædam musicæ harmoniæ exempla, auribus iucunda adiecimus, quæ omnia studiosa iuuentus, sibi non infrugifera comperietur, Porro cum tu vir ornatissime, meæ calcographiæ tam sæpe profueris, eamq; adhuc quotidie adiuuare soleas, officij mei arbitratu sum, vt vicissim tibi saltē gratæ mentis, vel quantulamcunq; significationem ostēderem. Quapropter ego, vt Scholam tuam Vitebergensem, literario quodam munusculo afficerem, hunc libellum, sic amicorū precibus, ad pueritiæ vtilitatem extorsum, tuæ humanitati dedicaui, nihil dubitans, quin vel tui nominis causa non solum Vitebergensib. pueris, verum etiam omnibus vbiq; studiosis sit futurus acceptissimus. Bene vale vir dignissime, & me calcographū tuum (vt facis) adiuua. Vitebergæ

Pridiæ Idus Iunij Anno xxx.

GEOR. RHAV.

AD PVEROS.

Non miremini optimi pueri, q̄ tam ἀκρῶς
φαιδῶς rem ipsam tractandam aggrediar,
non antea præfatione aliqua rei tractandæ
viam præstruens, Quid enim opus est, in
syluā ligna portare? ferme enim euenit, vt
quot sint musici, tot etiam circumferantur
præfationes, nos rem ipsam docere cona-
mur, ne amphoram, vt Horatius inq̄t, incip-
ientes formare, tandem vrceus exeat. Ac-
cipite quæso illud Enchiridion æquo ani-
mo, quod vt in specie paruum est, ita spero
vos illud non sine fructu experturos, Co-
mes est exiguis gratia rebus, in Prouerb.
dicitur. Res enim non mole, sed nobilitate
perpendenda est. Nō vero hæc dico, quòd
mearum rerum ipse tibicen esse velim, sed
vt vos, qui harum rerum cupidi estis, huc
adducā, quo in hoc Enchiridio iactis Mu-
sicæ fundamentis, ad reconditiora huius
artis ipsi peruenire valeatis. Quicquid de-
dimus, iuuandi studio dedimus, vestra in-
terest, his vtcunq̄ gustatis, vsum diligen-
tem adhibere, alioqui non multum
fructus hinc auferetis.

Valete. A iij DE

DE MUSICAE INVENTORIBVS.

MUSICAM artem multis retrò seculis floruisse, nemo est qui neget. Nam vt taceam Orpheum, Linum, Amphiona, quos omnes antiquitas, huius artis veluti primarios celebrabat, Tum olim ad conuiuia adhibebatur, vbi ad cytharam, egregia Mauortiu virorum gesta, non sine mirabili tacitæ circũstantis turbæ stupore depromebant. Multi tamen huius artis inuentum, multis acceptum ferunt, quidam Dionysio, quidam Zeto & Amphioni fratribus, Solinus certe, non ignobilis author ex Creta ad nos deriuatam, indubitanter scribit, Sed (meo iudicio) omniu maxime ad veritatẽ accedit, quod Eusebius scribit, in Præpa. Euang. huius artis studium, ab Hebræis excultũ, auctum, propagatumq;, Quandoquidem legitur, Dauidam Psalmos suos ad cytharæ modulos aptasse, q; cum Arca illa in Hierusalem inueheretur, ipse saltabundus, carminibus cytharæ coeuntibus, præcessit. Prætereo Mosen, Iobum, & reliquos Hebræos, & multa alia argumeta,

DE INVEN. MUSICAE.

ta, velut è ruina (vt dicitur) colligi possunt, quibus apparet, nobilem illam musicam, ab Hebræis, velut per canales emanasse. Hæc opt. lector, mihi de huius artis inuentione non aliena visa sunt, tu si meliora & forsan reconditiora in medium conferre potes, non grauatim feremus.

DE DIVISIONE MUSICAE.

MMUSICA igitur quæ de cyclicarum artium numero est, vulgari notione sic describitur, Est quæ rectas canendi formulas præmonstrat. Et quamq̃ plura à Politiano musices membra recensentur, ea tamen ad Theorices opificium magis conferunt q̃ Practices, quapropter ea, ceu nihil ad rem facientia, à nostro Enchiridio excludere constituimus, simplicem illam, & veluti in triuñs iactatam diuisionem enarraturi, qua in Theoricam & Practicam scinditur.

Theorica est, quæ diuersorum sonorum proportionem, & toni disparem, id

A v est,

DE DIVISIONE

est, inæqualem dimensionē, triaq; meli ge-
nera, non aurium iuditio (quarum sunt ob-
tusa iudicia) sed ingenio & ratione consi-
derat perpenditq;. Hæc nonnihil difficul-
tatis habet, quam tamen facile intelliget is,
quem laboris non piget, & cui non omni-
no stupidum est ingenium. Hanc describit
Seuerinus, cui inter Musicæ scriptores pri-
mi debentur honores. Item Franchinus
Gafforus & Faber Stabulensis, & alij.

THEOREMA **PRACTICA** siue actiua dicitur,
quæ circa sonorū ac consonantiarū praxim
consistit. Hæc bimembrem suscipit partiti-
onem, Est enim alia **INSTRUMENTALIS**, quæ ad instrumenta spectat, pu-
ta quæ concentum perficit aut flatu, vt or-
ganis, tibijs, monaulis, Sistris, tympanis, &
huiusmodi, vel manu, vt instrumentis quæ
clauium articulatione gubernantur. Altera
VOCALIS, quæ humana voce efficit
melos. Hæc pariformiter est duplex, **Vsua-**
lis & **regulata**. **VSVVALIS**, quæ caret
principijs quibus regi deberet. **REGV-**
LATA, quæ certis legibus cantum pro-
ducit,

MVSICAE.

ducit, Hæc rursus gemina traditur. Vna namq; CHORALIS quæ & plana & Gregoriana seu vetus dicitur, Est quæ in suis notulis æqualē seruat mensuram, absq; incremento vel decremento prolationis, De hac tractabimus in hoc primo Enchiridio quantū potuerimus crassissime. FIGURALIS quæ & mensuralis & noua dicitur, Est quæ in suis notis secundum signorum ac figurarum diuersitatem, diuersam habet sonorum mensuram. In ea nāq; notulæ, iuxta modi, temporis ac prolationis exigentiam, augentur ac minuuntur, De qua in altero Enchiridio copiosissime.

AD LECTOREM.

Ne autem hoc ignores candide lector, Versiculi quos subiunximus, ex Vuenceslao deprompti sunt, Qui cum sit homo, & poetice & musicæ artis instructissimus, nō erubui eius carminibus præ alijs vti, quibus me multo clarius rem enarraturū confido, q̃ si ad hoc quorundam longis & obscuris commentarijs vterer.

Caput

CAPVT PRIMVM
SCALAS, VNA CVM CLAVI-
BVS ET VOCIBVS IN
EIS COTENTIS
DOCET.

EX quo omnis Musicae ratio circa cla-
ues versatur, consentaneum, erit ab
ipsis tanquam à fonte huius nostri instituti,
fundamenta iacere, Est autem Clavis nil
aliud quàm vocis formandæ index lineæ
adhærens aut linearum interuallo, Vel, est
signum in cantu factum, per vocesq; radi-
ficatum, hoc est, Clavis est litera per vocem
radificata, principium enim cuiusvis clavis,
litera est, finis vero vox. Dicta est autem
clavis musicalis methaphoricôs, Quemad-
modum enim claue aperiuntur ea, quæ ab-
strusa & in penitissimis angulis occlusa
iacent, ita & per claues musicas, totius can-
tus vim & naturam remoto omni obstacu-
lo, expromimus, exponimusq;. Ne autem
hæc metaphora dura videatur, Beroal-
dus noster dixit Ciceronem eloquentiæ cla-
uem habere. Tum dicemus & nos, q; eo mo-
do, ad

DE CLAVIBVS.

do, ad huius rei intelligentiam veluti per clauem peruenimus.

De numero vero clauium, aliter prisci, aliter moderniores sensere. Veteres namque septem clauibus contentos fuisse legimus, utpotè A B C D E F G, teste Virgilio, qui ut nullius ferè disciplinæ, ita neque musicæ ignarus fuit, Nam de Orpheo modulante sic scribit, vi. Aenei.

Nec non Trencius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris, septem discrimina vocū,
Et alibi.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula &c.

Recentiores vero Musici, cuncta subtilius circa artem perscrutantes, dictam septem clauium dispositionē videntes minus sufficere, ad omne genus cantuum referandum, binas adhuc clauium dispositiones addidere. Boetius namque prædictis, alias septem, scilicet, a b c d e f g superaddidit. Guido autem Aretinus videns, quia cantus maneriarum, progressiones suas legitimas in tam districto literarum & clauium concentu

DE CLAVIBVS.

centu habere non posset, addidit ad principium sui Introductorij Γ , ad finem verò literas duplicatas, scilicet aa bb $\equiv$ cc dd ee. Viginti itaq; in Introductorio clauēs sunt, tot sane pro humana sufficiunt voce, Earum verò nomina cum vocibus pueri hoc modo exprimūt, Γ ut, Are, $\equiv$ mi, Cfaut, Dsolre, Elami, Ffaut, Gsolreut, &c. quæ partebunt in scalis. Guido verò, cum Introductorium suum latius non describeret, respexit tūm ad hoc, q; vox humana suis limitibus conclusa est, tum etiam, q; cuiusq; toni cantilenæ, intra hos fines faciliē comprehenduntur, Longē vero plures superaddi possent clauēs, per eiusdem literæ crebram repetitionem.

Venerabilis namq; Guilhelmus Duffay, Musicorum sui æui facile princeps, superaddidit F graue subtus Γ , Ultra ee verò addidit etiam ff duplicatum, ob tetradiapason consonantiam, ritūq; progressum figuratiui cantus. Nostra autem ætate crescentibus ingenijs, moderniores nec his contenti sunt, sepe numero tam in sub, q; supra excedentes

DE CLAVIBVS.

cedentes, & hoc in cantu figuratiuo, Quorum tamen ratio, iuxta diapason suam, infra vel supra extans, habenda est. His tamen dimissis Guido nobis hac in parte sequendus est, qui suum Introductorium (quod vulgo manum vel Monochordum appellamus) septem perfecit Hexachordis.

Hexachordum autem est comprehensio sex vocum musicalium, diatonica dimensione dispositarum. Hexachordum potest etiam dici deductio vocum musicalium, eò q̄ deducit modulantium voces ex grauitate in acumen, & contra, ex acumine in grauitatem, Earum verò dispositio in sequenti capite clarius patebit.

QVIS CLAVIVM ORDO,
& quot vnaquæq; voces
contineat.

Ordine quo sistant omnes, quot quæq; seorsum
Possideat voces, quam linea, quam spaciūue
Sustinet clauem, si scire voles: lege Scalam.

Typus

TYPVS SIVE SCALA MVSLÆ

cæ, clauium syntagma & differentias continens.

Claues musicales sunt triplices.	Geminatæ quinque, Dicuntur etiam excellentes, nam alias omnes suo sono excedunt.		ee	la		
			dd	la	sol	
			cc	sol	fa	
			bb	fa	mi	
			aa	la	mi	re
	Minutæ septem, diuidunturq; in acutæ & superacutæ.		g	sol	re	ut
			f	fa	ut	
			e	la	mi	
			d	la	sol	re
			c	sol	fa	ut
			b	fa	mi	
			a	la	mi	re
	Capi- tales octo.	Finales quatuor.	G	sol	re	ut
			F	fa	ut	
			E	la	mi	
			D	sol	re	
		Graues quatuor.	C	fa	ut	
			B	mi		
			A	re		
			F	ut		

Iste est literarum & clauium ordo, in quo bfa mi, pro vna dumtaxat claue numerata est, cum tamen natura sint duæ.

DE CLAVIBVS.

Dicuntur autem clauē capitales, minutæ, & duplicatæ, à literarum dispositione. Inferior enim & primus ordo, grandiusculis literis scribitur, Secundus pusillis literis, & Tertius duplicatis. Graues vero dicuntur ideo, quia grauem sonum respectu aliarum emittunt. Finales vero, nam omnis cantus regulariter in his desistit.

Propterea vero musici Γ. in pede clauium musicalium collocarunt, vt nemo nō sciret musicam ex Græcorum fontibus, in Romanorum riuos scaturisse, totumq; eius negotium à græcis mutuo nos accepisse, Quis enim non vidit omnia, quibus musici vtuntur vocabula, ex græco cadere fonte, aut græcam originem sapere? vt τόνος, ἑμίτονος, Διαπασσών, Διαπεντε, Διαπασών, Διοδιαπασών, & cætera, Vnde non mirum est nostro seculo tam raros esse musicos, & cantorum tam immensum pelagus, nempe q̄ vix vnus aut alter est, q̄ græcæ linguae gnarus sit, aut eam amplexetur. Additū est etiā Γ, principaliter, vt secundus tonus haberet suam legitimam dignitatē descendendi ad quintam,

B De

DE DIFFERENTIIS TE- trachordorum.

A veteribus musicis (vt à Bernone) clauēs partitę sunt in quatuor tetrachorda, suntq; discreta his nominibus, Tetrachordum grauium, tetrachordum finalium, tetrachordum superiorum, tetra. excellentiū, Quoniam enim adeo rude erat huius artis principium, vt quatuor dumtaxat chordis constaret totum harmoniæ corpus, idq; tetrachordum appellabant, Deinde paulatim in Hexachordon, heptachordon, Octochordon &c. Et deniq; in decē & quatuor chordas excreuit, Prisca enim obseruatio (cum casta essent omnia) nec tot clauibus, adulternisq; iucunditatibus & consonantijs obuoluta fuit (nam disdiapason veteres nō transgrediebantur) Quod etiam ex hoc potissimum conijcimus, quod vix vltra sex consonantias, vnā inuenies apud celebres scriptores nominatam, Et quando illi de consonantiarum ordine disceptant, non nisi quinque enumerant.

Tetrachordum grauium, his literis constituitur, Γ A B C, sic dictum, quod reddat

reddat sonum vel bombum omnium gra-
uissimum.

Tetrachordum finalium comprehenditur his clauibus, D E F G, Eò q̄ sit in eo finis omnium tonorū legitime currentium.

Tetrachordum superiorum, q̄ sit superius constitutum ex quatuor literis minusculis a b c d.

Excellentium, quia excellit sonos aliorum trium, hisq̄ characteribus formatur, e f g aa.

In medio horum solet interseri quintum quod dicitur Synemmenon, id est, coniunctum, propter vitandam duritiem tritonī, Ex quibus patet vnā esse proprietatem b mollem, Et quod veteres non sunt transgressi numerum in musica, videlicet diapason.

DE CLAVIBVSSIG- NATIS.

Ex dictis autem clauibus, saltem quinque ante cantus inchoationem ponuntur, vocanturq̄ signatae siue signandae eò, q̄ expresse in cantus exordio ponuntur, & sunt
Γ vt, Ffaut, c solfaut, g solreut, & d d la sol.

B h

Signa

DE CLAVIBVS.

Signa clauium signatarum
in vtroq; cantu.

Et ponuntur omnes in lineali situ, quædam tamen sunt magis familiares, vt poste F & c. g rariuscule, Γ vero & dd rarissime vtimur. Vnde

Linea signatas sustentat scilicet omnes,

Et distant inter se mutuo per diapenten.

F tamen ab γαμμα distinguat septima quamuis.

Nec illud prætereundum duximus, antiquos cantores F faut rubro, c solfaut glauco depinxisse colore, Id quod adhuc hodie in omnibus ferme præscorum libris videre licet. Posteritas vero, omnes signandas clauies, aut inicialibus suis literis, aut quibusdam alijs characteribus & signis figurat, Sunt & aliæ quædam clauies signandæ, puta,

DE CLAVIBVS.

ta b & c & d, Et dicuntur minus præcipua.
De quibus infra de coniunctis.

PLVRES CLAVES IN CANTV

fracto, q̃ in simplici & Choralis.

Quas modo legisti claves, pro simplice quouia,
Sufficiunt cantu, nec pluribus est opus vti,
At mensuralis cantus (quoniam geminatas
Transgreditur claves, & sæpe subit capitales)
Vsurpat plures, quarum signacula produnt
Octauæ (facile hoc scitu est) Si linea clauem
Sustinet, octaua in spatio iacet, & viceversa.

Si ergo extra literas scalæ, vel in imo, vel
supremo loco, aliquæ voces exspaciantur,
oportet illas ad octauam referre, Quælibet
enim literarū habet sibi similem in octaua.

DE VOCIBVS.

VOX musicalis, est syllaba, qua clauium
tenor exprimitur, Et sunt sex, in cōmunem
vsum iam omnium consensu admittæ,
scilicet, Vt, re, mi, fa, sol, la, Sumptæ (vt
aiunt) ex hymno, vt queant laxis &c. quæ
Paulum diaconum composuisse ferunt, At
si credimus Alberto magno in Lucam scri-

DE VOCIBVS.

benti, diuus Hieronymus eum hymnum composuit. Sumpserunt vero musici ex quolibet versiculo, priorem & mediam syllabam, sic.

Vt queant laxis **R**esonare fibris.
Mira gestorum **F**amuli tuorum
Solue polluti **L**abiꝝ reatum
Sancte Ioannes.

GRAPHICE VERO SIC describitur vox.

Quo melos effertur signum modulaminis est vox.
Et sunt sex voces, quibus omne melos modulamur
At repecti toties debent, quoties opus vrget.

ORDO VOCVM.

Infima vox est vt, re sequens, mi tertia, quarta
Extat in ordine fa, est sol quinta, suprema la, fertur.

Hæ sex voces apud musicos in vsu sunt,
non profecto q̃ non interim aliæ aut com-
minisci, aut in vsum cadere potuissent, Sed
quia vulgaris musicorum consensus, in has
voces veluti conspirauit, extra quas non tu-
tum est alias effingere. Propterea & nos il-
lis contenti erimus.

Exera

DE VOCIBVS.
Exercitium hymni supra dicti.

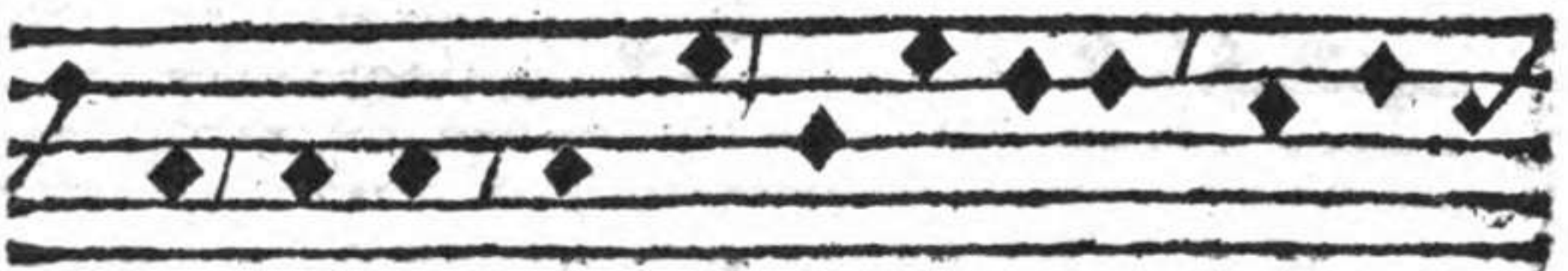
Vt queant laxis Resonare fibris
ALTUS.

Vt queant laxis Resonare fibris
TENOR.

Vt queant laxis Resonare fibris
BASSVS.

Vt queant laxis Resonare fibris
B iij Mira

DEVOCIBVS.
DISCANTVS.

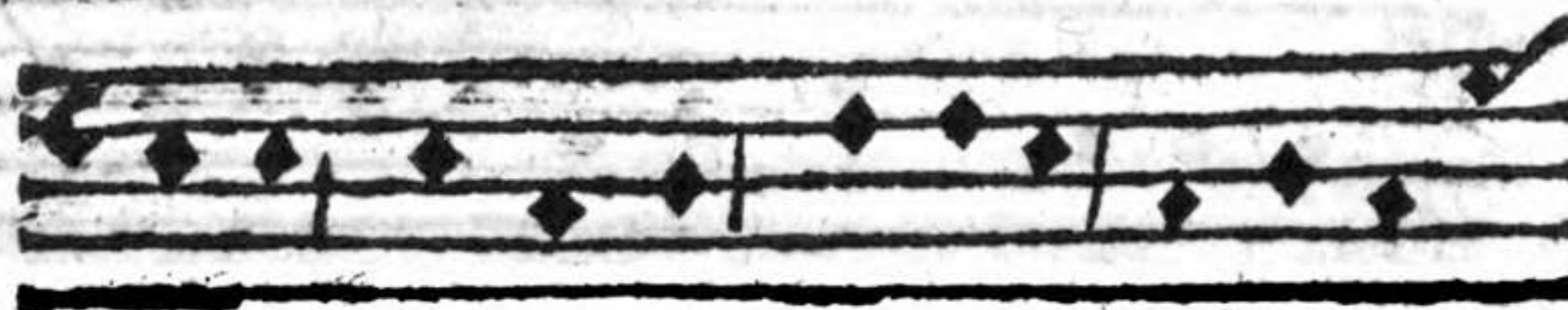

Mira gestorum Famuli tuorum

Solve polluti Labij reatum

TENOR.

Mira gestorum Famuli tuorum

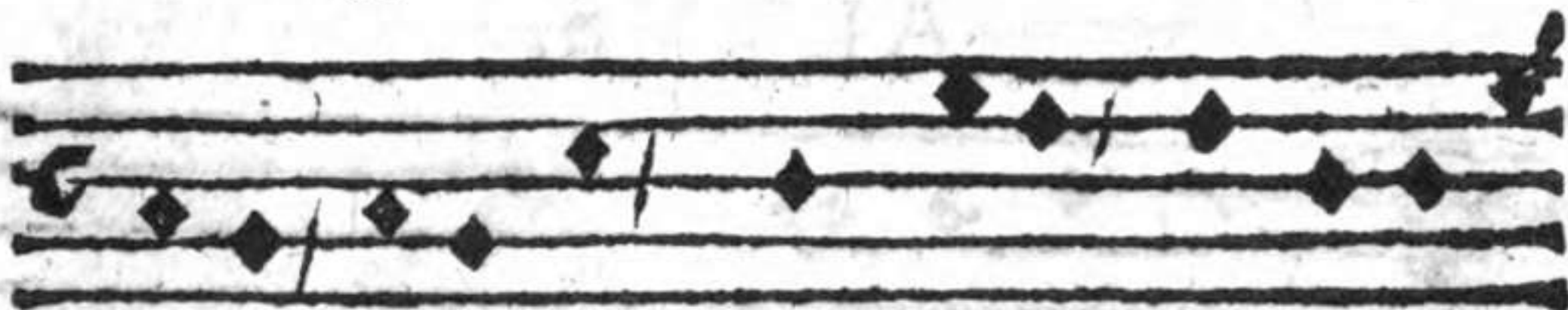
Solve polluti Labij reatum

Mira

DE VOCIBVS.
ALTVS.

Mira gestorum Famuli tuorum

Solue polluti Labij reatum

BASSVS.

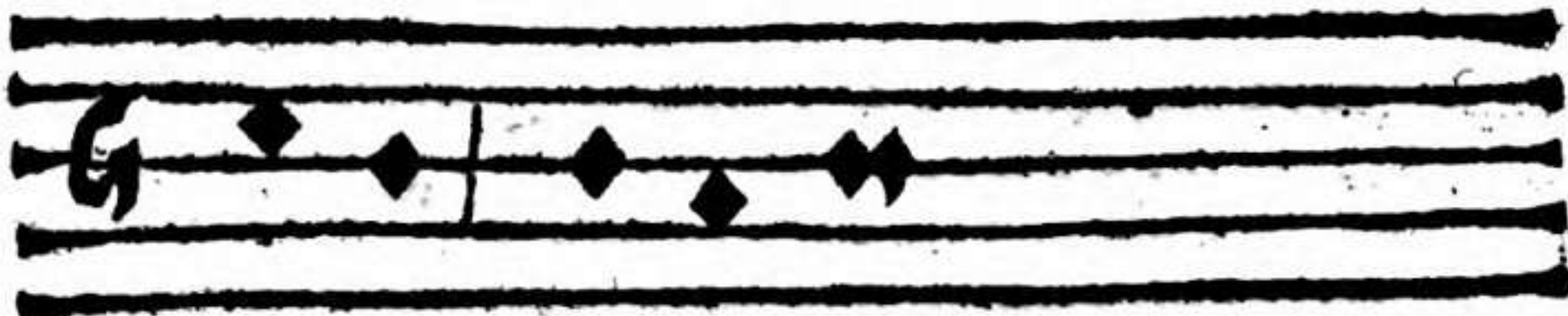

Mira gestorum Famuli tuorum

Solue polluti Labij reatum
B v Sancte

DISCANTVS.

Sancte Iohannes,

ALTUS.

Sancte Iohannes,

TENOR.

Sancte Iohannes.

BASSVS.

Sancte Iohannes.

Exerc

DE VOCIBVS.

Exercitatio prima sex vocum musicalium;
qua sese discantes concinendo ex-
erceant in cantu durali.

DISCANTVS.

ALTVS.

TENOR.

BASSVS.

Dictæ sex voces, sub trina locantur dif-
ferentia, nam quedam mollissimam præbent
resonantiam, & sunt, vt, fa, Quedam vero
duris

DE VOCIBVS.

durissimā reddunt sonoritatem, veluti, mi, la, Quædam naturalem & mediocrem causant melodiam, scilicet, re, sol. Vnde,

Ut cum fa mollis vox est, quia cantica mollit.

Mi cum la dura est, nam duras efficit Odas.

Sol naturales (quoniam neutras facit) & re.

Ista vocum differentia bene obseruata, dulcisonum facit omnē cantum, quamobrem ipsarum vsum pueri nō negligant, sed constanter in illis sese exerceant. Quoniam omnes artes, omniaq; opera, quotidiano vſu & iugi exercitatione proficiunt, meminerint insuper improbum laborem omnia superare posse, Non cuiq; contingunt res sublimes citra laborem, Literæ enim, Hieronymo teste, marsupium non sequuntur, sed laboris comites sunt, sociæ ieiuniorum, non saturitatis, continentia, non luxuria.

Ingenui igitur pueri, & qui degenerare nō estis animo, nullo parcite labori, nullas vigiliis recusate, ad preciosas animi diuitias (disciplinas dico liberales, & ingenua studia) & bona gemmis & auro digniora consequenda, Mementote vos ipsos ad studia

litera

DEVOCIBVS.

literarum, vt ad rerum preciosissimarum mercaturam destinatos esse, Doctrina vobis proposita est comparanda, pro qua labor assiduus & sudor exsoluendus est, Sine pecunia non emuntur opes & preciosæ merces, Sine labore (qui præcium est ad scientiam sibi vendicandam constitutum) non acquiritur doctrina. Itaque tantæ thesauri possessionem, nolite paruipendere, neque inanes, omnisque doctrinæ vacui, torpescere. Quoniam, vt dissipata inutiliter pecunia mercator, nullis comparatis mercibus domum reuersus, non mediocri probro est dignus, Ita si nihil doctrinæ assequuti fueritis, cum tempus & oportunitas adfuerit, perditis impensis, & tempore sine fructu consumpto cum summo dedecore, ignari, inglorij, & sera poenitudine tristes, miseram trahetis vitam, Hæc alta mente reponite, hæc sæpius animo peruoluite, his quasi stimulis, corpecta corda ad studiū excitare. Sed ad institutū à quo paululū digressi sumus, redeamus. Vt igitur pueris prodessemus, non solum vocum explicatione & earundem differen-
tiā

0687610

tia cōtenti sumus, sed paradigma, quod ad rem facit, vocumq; discrimen egregie explicat, subiungemus.

EXEMPLVM QVATVOR

partium, vocum discrimen declarans.

DISCANTVS.

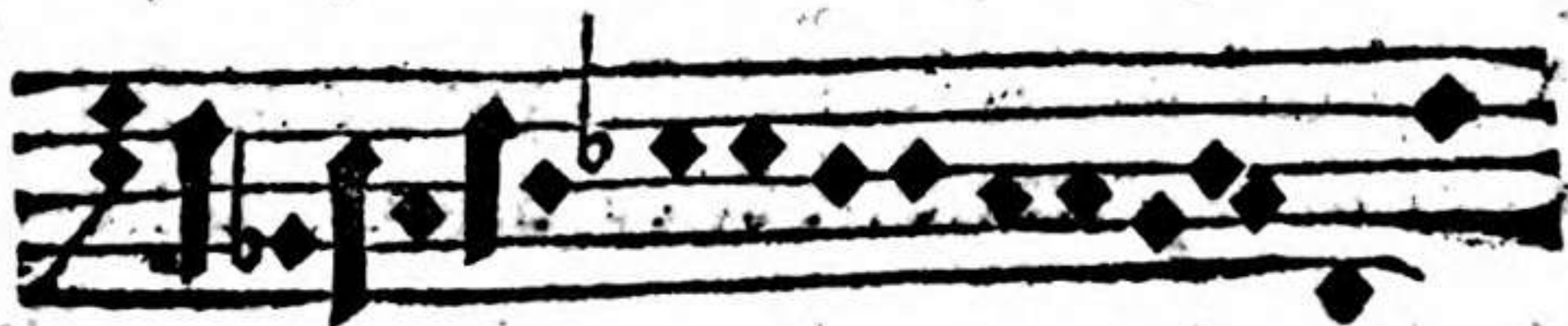
ALTUS.

TENOR.

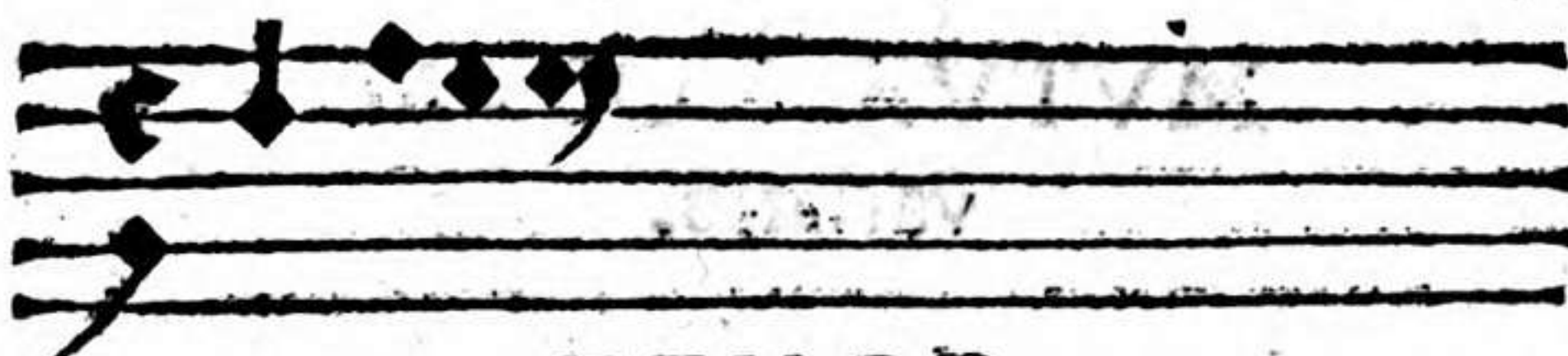
BASSVS.

DEVOCIBVS.
Alia vocum exercitatio.
DISCANTVS.

ALTUS.

TENOR.

BASSVS.

DE VOCIBVS.

Dictæ tamen sex voces, ad cuiuslibet cantus ascensum & descensum non sufficiunt, cantus enim plerumq; vltra sextam ascendit, nec vltra la, vlla vox superior, neq; infra vt, inferior vox est, quare cum necessitas vrgeat, istæ voces mutuo sese leuare possunt iuxta ascensum & descensum, sic q; eiusdem naturæ voces æquatissimæ conueniant, duræ cum duris, molles cum mollibus, De qua permutatione infra clarius dicemus.

MVTVA VOCVM variatio.

In duram mollis vocem nunquam neq; contra,
Vox vero naturalis mutatur vtrinq;.

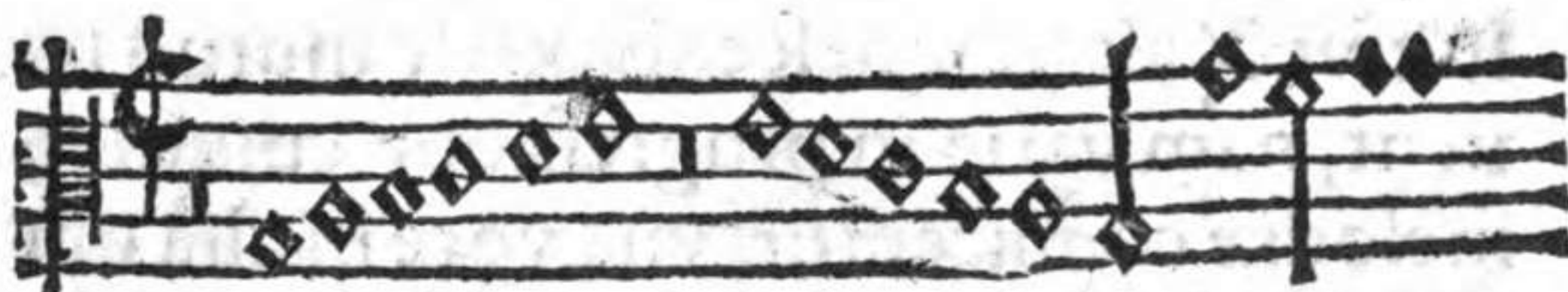
Sequitur exercitatio vocum in
cantu mensurali.

DISCANTVS.

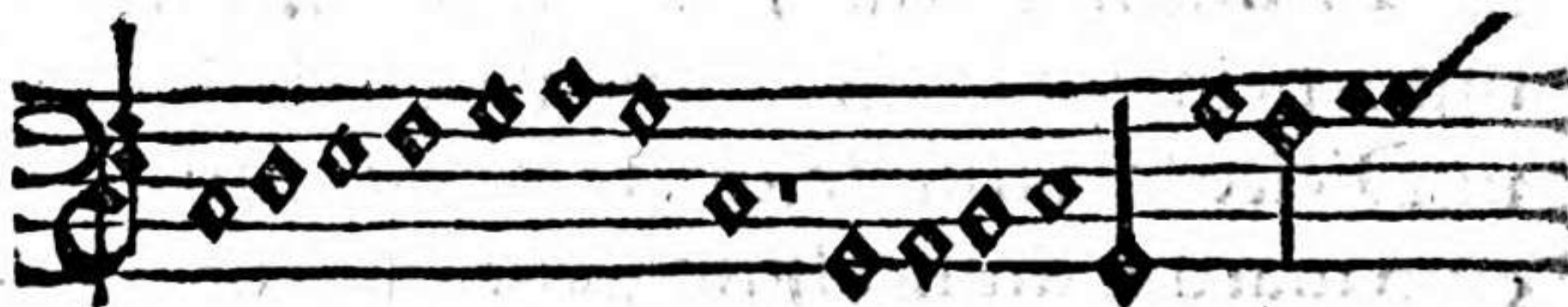

TENOR.

BASSVS.

C

Caput

CAPVT SECVNDVM

De Hexachordis.

IN primo capite dictum est, Guidonem, septem vocum hexachorda (hoc est, vt pueri clarius intelligāt, septies, vt, re, mi, fa, sol, la) instituisse, quæ tamen ita ordine posuit, vt & ascensu, descensuq; sese mutuo leuant, nam varie in progressionē cuiuscūq; melodiæ cōmīscuntur, vna voce in aliā mutata, vt clare sequens demonstrat Exem.

Hic hexachordū naturale leuatur a $\sharp$ durali, & contra $\sharp$ durale a b molli, & b molle iterum a naturali.

Primum igitur hexachordum habet suum principium in Γ , finem vero in E graui, Diciturq; $\sharp$ durale, quia in concentu vocum suarum musicalium, $\sharp$ durum completur, leuatur quoq; hoc hexachordum in permutatione vocum a secundo, quod in C magno exorditur, finem vero habet in a acuto, & vocatur naturale, eò q; neutrum illorum

DE HEXA.

illorum, hoc est, nec $\sharp$ durum, nec $\flat$ molle in $\flat$ fa $\sharp$ mi habeat, non enim intrat $\flat$ clauem.

Tertium hexachordum habet principium in F graui, finem in d acuto. Et cantatur per $\flat$ rotundum. Quartum habet principium in G, finem in e, Et sic deinceps de singulis.

Species vero hexachordorum, ex typo clauium, clarissime cognoscuntur, vt enim, vbiq; est caput & principium aliarum syllabarum sibi succedentium, la vero finis, iuxta illud.

In c natural, F $\flat$ mol, Gq; $\sharp$ dural,

$\sharp$ durum triplico, reliquos cantus geminabo,

E durum finit, a natural, dq; $\flat$ mollem.

CAPVT TERTIVM DE MVLTATIONE VOCVM quæ ad solmisationem perq; necessaria est.

Mvtatio musica, est vnus vocis in aliam, in eadem claue, vnissona variatio, ob vocum paucitatem & cantus pluralitatem re $\flat$ perta, Ad quam duæ necessarię sunt voces, Vna dicitur mutata, quæ per mutationem

C ij

relin $\flat$

DE MUTATIONE.

relinquitur, Altera mutans, quæ loco vocis mutatae assumitur.

Est igitur duplex mutatio, Explicita, in qua vox mutans & mutata ambæ exprimuntur, hæc alio nomine vocalis dicitur, Implicita siue mentalis est, in qua vna vox cum canitur & altera mente tenetur, Aptior est hæc quàm illa, Exprimere namque ambas syllabas, est notam geminare, quod nec auribus gratum est, nec cantui conueniens, imo vero in cantu mensurali omnino intolerabilis, in minutissimis præsertim figuris, ubi notularum velocitas, geminationem non admittit.

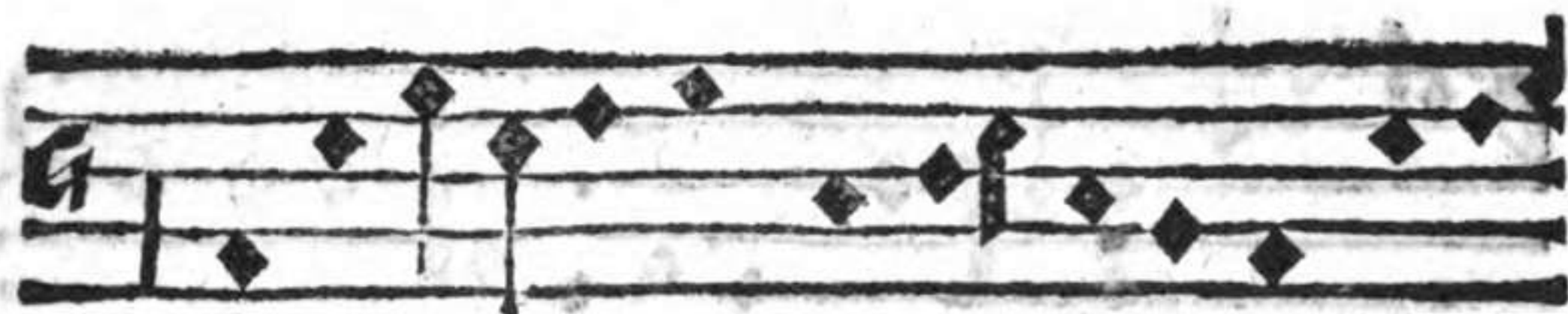
DVAE SVNT REGVLAE VERAM cantus solfizationem, vocumque mutationem docentes.

PRIMA.

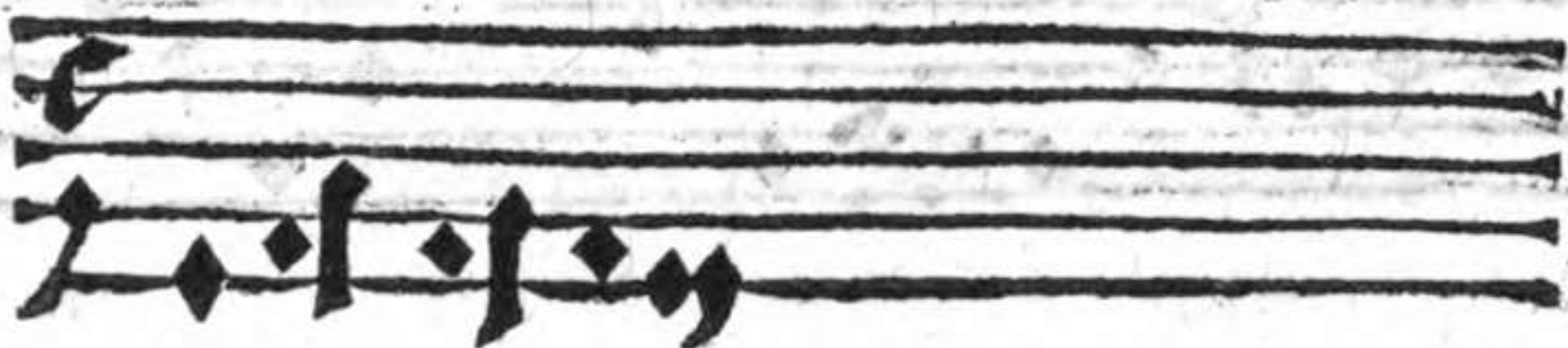
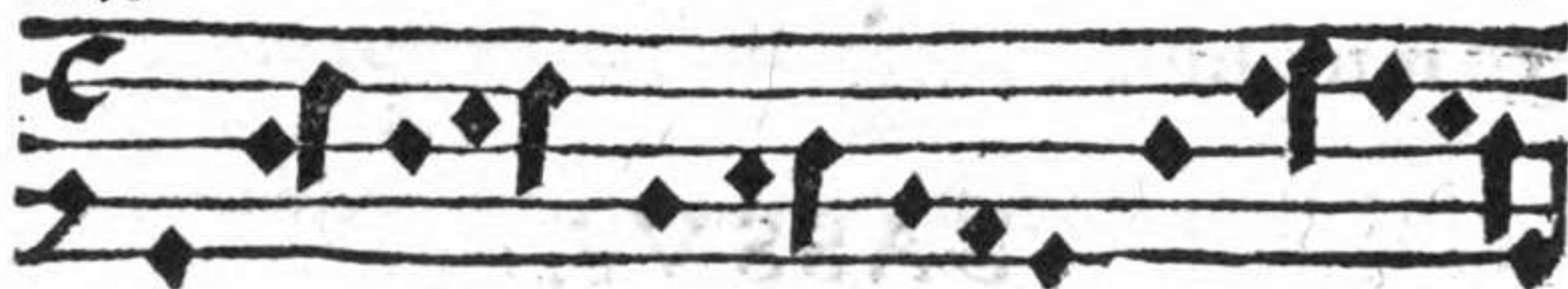
Cum cantilenarum compositio fuerit facta ad cantum quadralem, mutationes ferme omnes occurrunt in tribus clauibus, scilicet, Dd, a & e, aliquando & in Gg, licet raro, cuius regulæ sequens intueatur exemplum.

Discantus

10187610

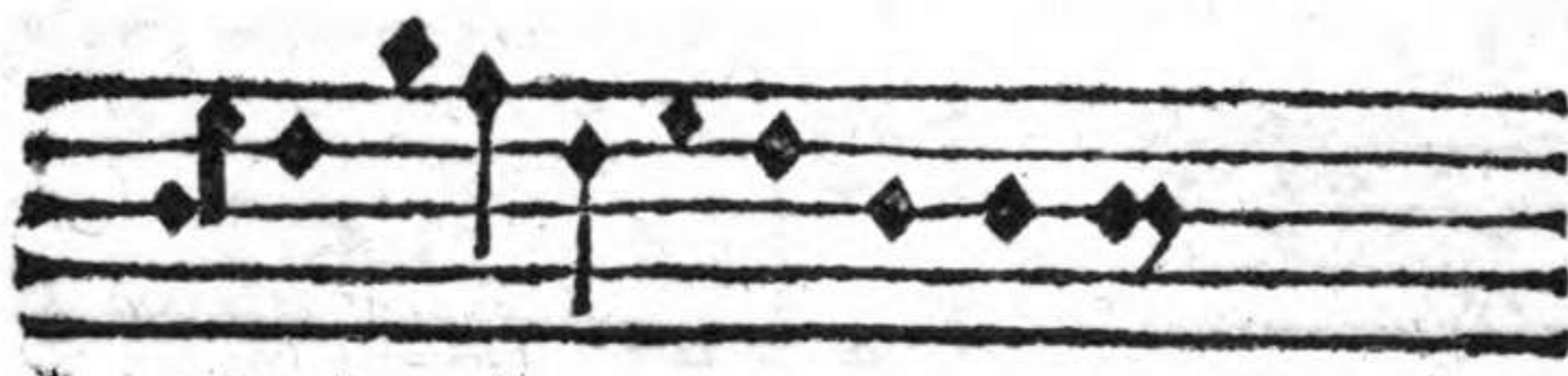
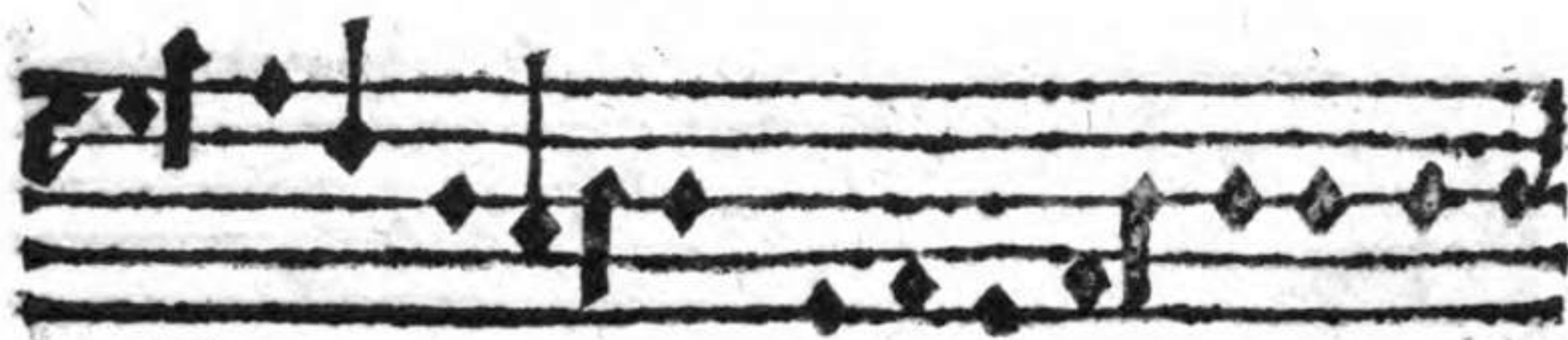

TENOR.

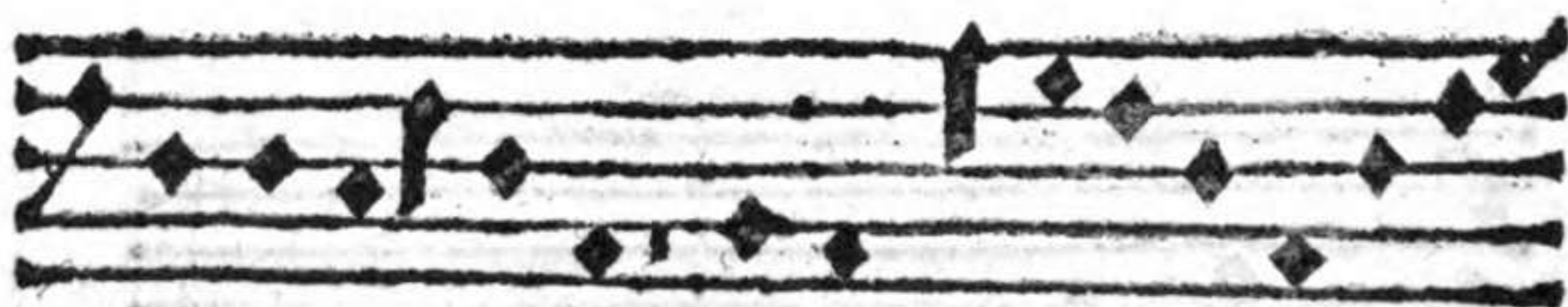
C in

DE MUTATIONE ALTUS.

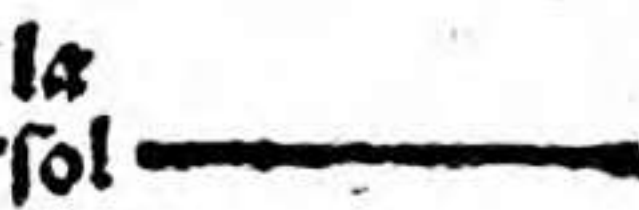
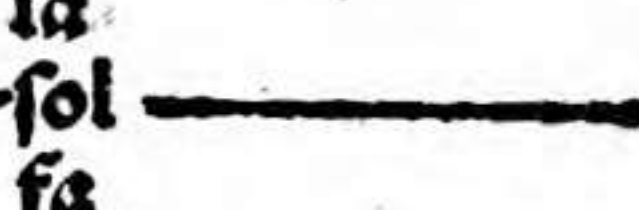
In mutatione vocum semper mentalis, non vocalis mutatio facienda est, nisi duæ vel tres notæ ponantur in eodem loco mutabili.

BASSVS.

VOCVM.

Scala cantus $\flat$ duralis, quæ docet, quonam
pacto cantor regulariter suos cantus
alternatim permutare debeat.

	la sol fa mi re		la sol fa mi la
	sol fa mi re		sol fa la sol
	fa mi re sol		fa mi la sol
	fa mi re fa mi re		fa la sol fa mi re
	vt		vt

Sub hac scala omnes toni decurrunt, hoc est,
mi habent in $\flat$ fa, mi, præter quintum & vi.

DE MUTATIONE

In canticis primi & secundi toni ultra la ad proximam vocem tantum procedendo, semper fa canitur, si cantus mox relabitur ad Ffaut, Si vero talis per tertiam siue quartam supra alamire eleuatur, tunc mi in bfa^mmi modulandum est, vt vides in typo sequenti.

SECVNDA REGVLA.

Cum cantilenæ vel contrapuncti alicuius editio ad cantum b mollem facta fuerit, tribus clauibus omnes mutationes capta^mus scilicet D, d. G, g. & a, aa. Ascendendo in g & d, resumitur, Descendendo vero la in clauibus d & a, Hinc infra canitur vt, sicut in Ffaut. In Γ re, sicut in Gsolreut. In A, mi, sicut in a & c. Omnes enim sunt octauæ, de eis igitur idem est iudiciu^m

VOCVM.

dicium, quod & ad voces & cantus naturā referendum est. Quemadmodum enim in a tres sunt voces, sic etiam in A. Sic ē eiusdem est naturæ cum G & g, easdem igitur voces habeat oportet, Pro huius regule declaratione, sequens videatur typus.

Cognoscitur autem an cantus vel fa, vel mi, in bfa^{mi} habeat, ex b & b descriptione, hoc namq; mi, illud fa repræsentat, Principaliter autem ex tono cognoscitur, Nam omnes toni in b clauē mi habent, exceptis, v & vi, qui (vt nostra tempestate musici cantilenas edunt) fa in ea exposcunt, nisi speciatim qualitātū (vt sæpe fit) permutatio vtrinq; accidat, q̄ in his b^{du}rum, in illis b molle signant.

SEQVITVR' EXEMPLVM

cuiuslibet vocis mutatio

nem in cantu molle

li exprimens.

C v

Discantus

DE MUTATIONE.
DISCANTVS.

ALTVS.

TENOR.

BASSVS.

Arſis

Ar̃sis & thẽsis omnium tonorum, fa in bfa=mi dicentium.

	sol		sol
	fa		fa
∞	mi		mi
	re		la
b	sol		sol
	fa		fa
	mi		la
S	re		sol
	fa		fa
	mi		mi
	re		la
G	sol		sol
	fa		fa
	mi		la
	re		sol
⚡	fa		fa
	mi		mi
	re		la
b	sol		sol
	fa		fa
	mi		mi
F	re		re
	vt		vt

Notabile.

Insuper est scitu dignum, quia quisq; tonorum
In b tonare fa miq; potest, sed non simul ambo
Si quinti sextiq; toni cantus situatur
In regione sui, tum rite fa postulat in b.

At cum per quintam transponitur, efflagitat mi,
Iudicium sit idem reliquo de quoq; tonorum,
Non variat cantum translatio, sed melodia,
Seu transponatur seu non, semper tonus idem est.

Hoc etiam nec perperam notandum, q
in cantu plano infra Γ pergere non licet,
nec ultra eela vagari, hinc tres supremæ cla
ues, voces non habent inferiores, quia vl
tra eas non fit ascensus, nec tres infimæ su
periores, quia infra eas non fit descensus.
Quotiescunq; igitur in cantu mensurali, vl
tra extremas vagamur claves (quod sæpi
us fieri solet) ab octavis voces sumamus,
Neq; has voces imperitorum vulgus recte
fictas appellat, sicut neq; eas, quæ non in
suis locis (vt infra patebit) sed in octavis re
periuntur.

Exemplum.

DISCANTVS.

Hic cantus ascen. ultra ee, in dd, igitur ascen. su
mitur re.

Tenor

TENOR.

ALIUD EXEMPLVM.

TENOR.

BASSVS.

Hic cantus descendit infra Γ , quare hae voces
citra licentiam cantui accomodari possunt.

In bfa $\sharp$ mi, & sua octaua, nulla fit mu-
tatio, tùm, quia voces non sunt vnisonæ,
tùm, quoniam bfa & $\sharp$ mi duæ (vt periti
tradunt musici) clauēs sunt.

In

DE MVTATIONE

In longis saltibus solum rapimus vocem ex fa in fa, ex mi in mi, quemadmodum in diapason & in diapente contingit maiori, hoc est, quinta perfecta, ab c ad F, vel ab E ad a, ad b fa, mi. Simile contingit etiam in alijs modis. Exemplum.

DE MVTATIONE VO- cum in cantu Ficto datur hæc Regula.

In cantu ficto præcipue debet obseruari fa in a & E, & mi in F & c, Sicq; facile occurreret tertia, in qua, re vel la, accipiatur.

SEQVITVR CONTRAPVNCTVS
in cantu ficto, exprimens voces
bmolles in locis duralibus,
vbi cani non debent.

Discantus

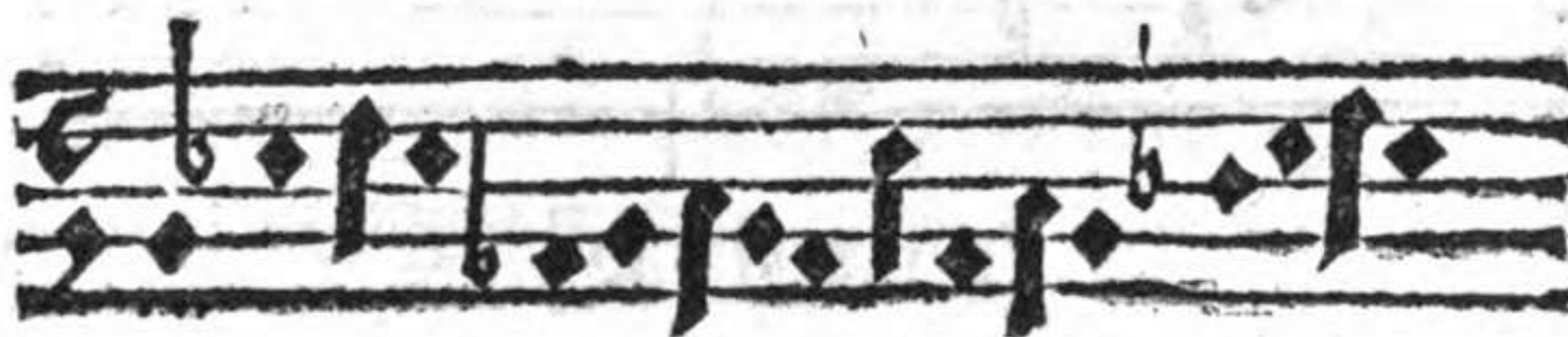
VOCVM.
DISCANTVS.

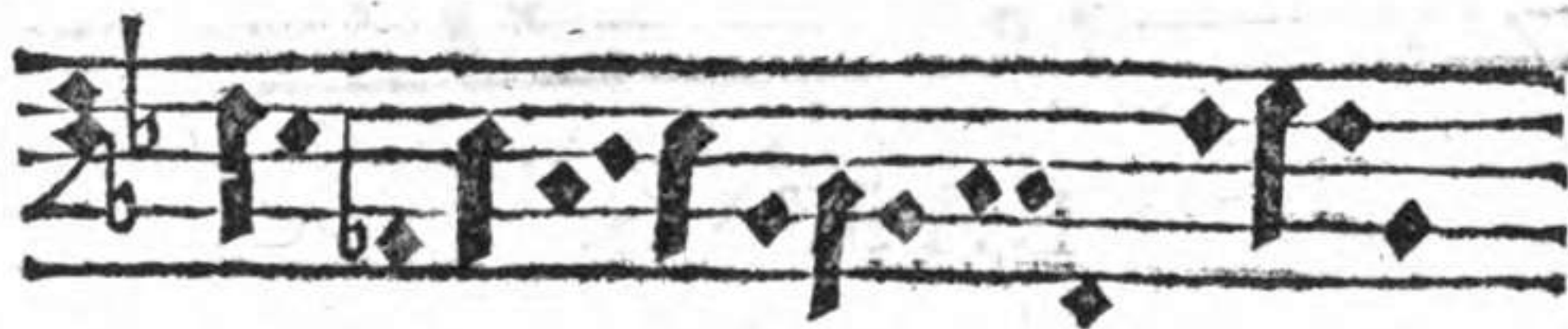
ALTVS.

TENOR.

BASSVS.

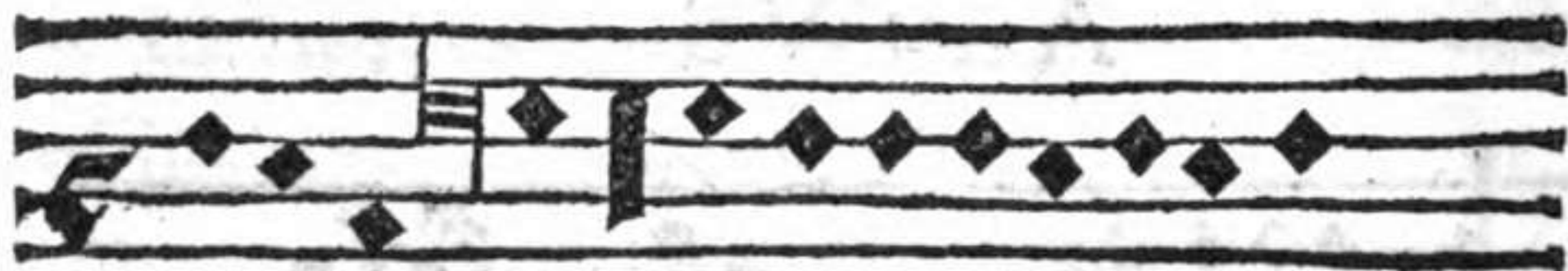

Musica ficta fingit in quacunque clauē quā-
cumque vocem, consonantiae causa.

Aliud

ALIVD EXEMPLVM DE
clarans voces fictas in lo-
cis bmollaribus.

DISCANTVS.

CAPVT QVARTVM DE SOLFIZATIONE.

I.

Sicantum quempiam volueris solfizare, aut artificiose resonare, consideres oportet in primis eius tonum, quoniam qui cantum sine toni agnitione canit, idem facit quod is, qui syllogismum extra modum ac figuram componit. Dicere vero cuius toni hic vel ille sit cantus, non est eius, qui de solfizationibus, sed qui de ipsis tonis differit, docere, quare locus de his postea magis opportunus. Solfizare vero, est syllabas ac vocum nomina exprimere.

II.

Scalam, sub qua cantus decurrit, vigilantanter attendat puer, ne ex molli durum, aut ex duro mollem faciat. In solfizatione enim respicienda est, b clavis, in ea enim totum negotium vertitur, multum enim refert, mi an fa ibi cantandum.

III.

Scala cognita, principium cantus intuendum est, quod si in altum tendit, recipienda

D

pienda

DE SOLMIZATIONE.

pienda est vox inferior primæ clavis, si vero descendit, sumenda venit vox superior eiusdem clavis.

III.

Solmizans videat, an cantus regularis nec ne existat, cantus enim transpositio, mutationis scalæ plerumq; est occasio.

V.

In canticis irregularibus, ad quintam transpositis, cantandum est mi in bfa^{mi} in omni tono, nisi fa specialiter signetur.

VI.

Signato fa in bfa^{mi}, vel quovis alio loco, si cantus ex ea saltum immediatum fecerit ad iii^j. vel v. vel vi^j. tunc ibi necessario fa est cantandum, alioqui admitteretur tritonus, & deperderetur octava perfecta, siue diapason maior, & quinta perfecta, quæ per argutè inter omnes musicæ species sonant.

Per quartam, quintam, simul octavam, fuge saltū
Ad mi manantem de fa, nec non viceversa
Si talis quando saltus tibi venerit ipsum
De mi duc ad mi, de faq; salubrius ad fa.

Quoties

DE SOLMI.

VII.

Quoties vel fa vel mi præter cantus naturam signatur, oportet solfizantem signaturam sequi quoad durauerit.

VIII.

In octauis idem est vocum vsus & eadem mutatio, Vnde.

Quam profers vocem modulando in clauē minuræ
Sumere non spernas (quamuis ibi non sit) eandem
In simili capitali clauē, vel in geminata.

Fit autem hoc raro in cantu plano, qd̄
tamen à plerisq; si vsu venerit, coniunctis
adscribitur. Vt infra de coniunctis patebit.

CAPVT QVINTVM CLAVIVM TRANS

positionem declarat.

TRANSPOSITIO, est clauis signatæ, ob
cantus ascensum vel descensum, de linea
ad lineam translatio, Propter linearum in-
D ñ opiam

10187610

—

•

4

DISCANTVS.

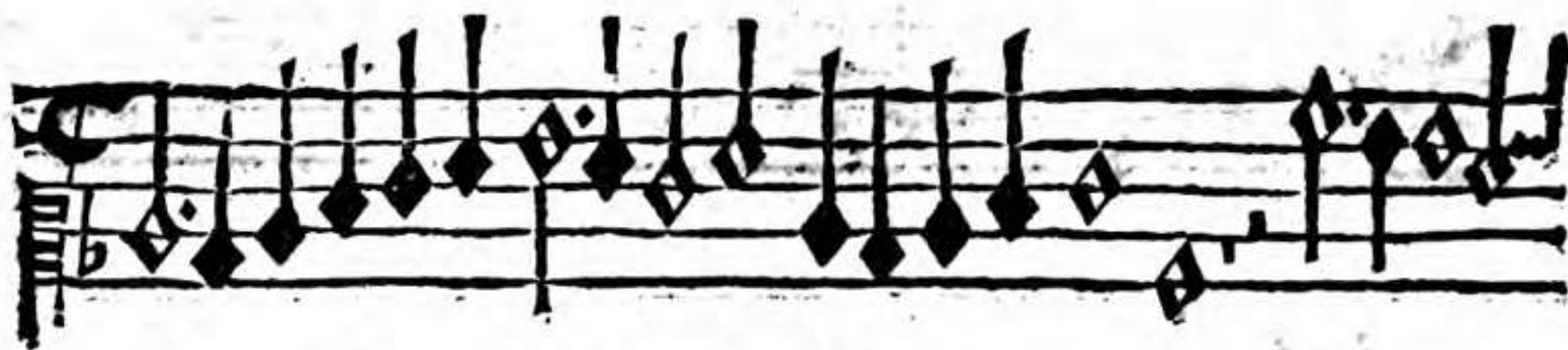
1

1

1

TRANSPOSITIONE,
ALTUS.

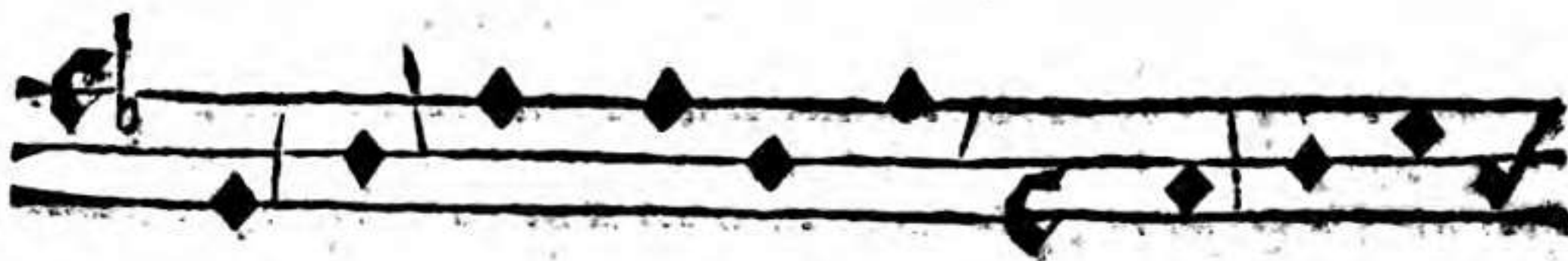

Hæc sunt conuiuia quæ tibi pla-

cent O patris sapientia.

TENOR.

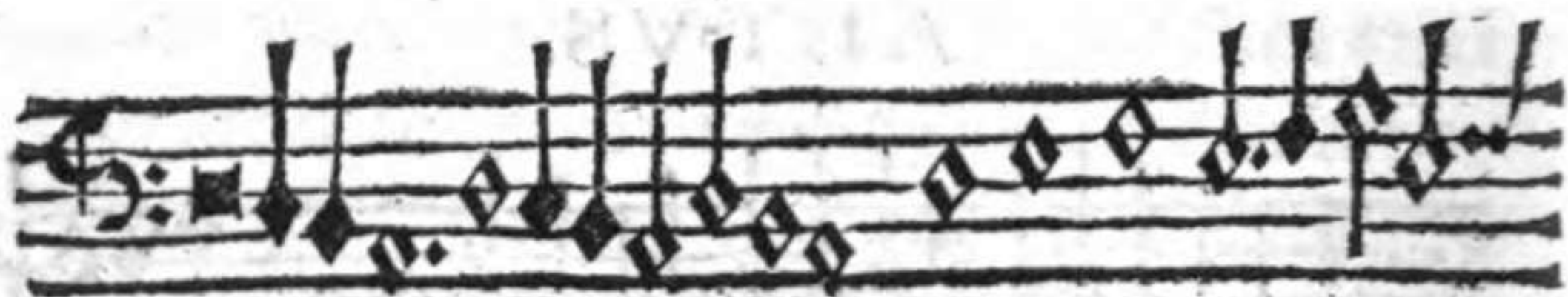
Hæc sunt conuiuia quæ tibi

placent O patris sapientia.

D in

BASSVS.

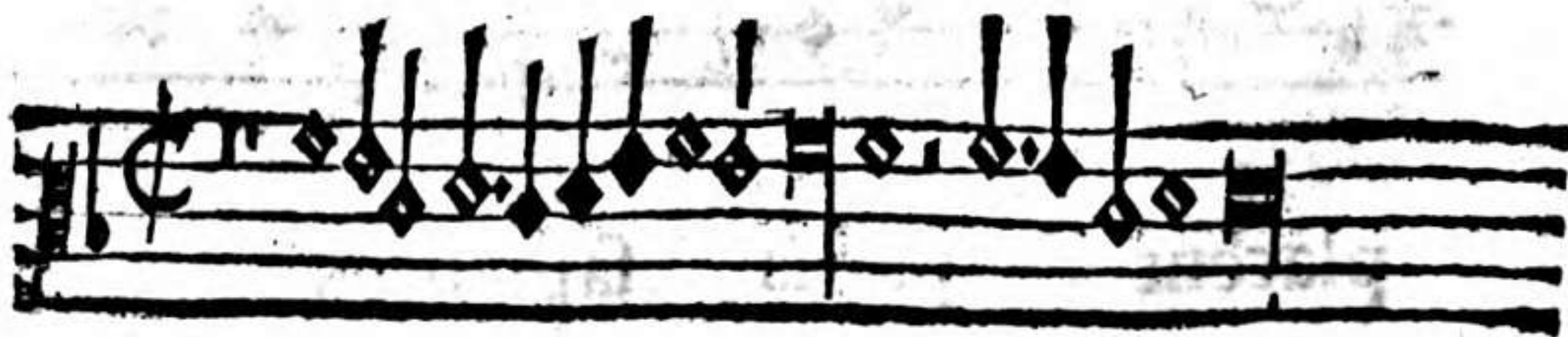

In cantu figurali rarius cernitur clauis
transpositio, tūm q̄ quinq; lineis semper
vtantur, tūm quòd potius sextam adiċiant
lineam, vt hic.

DISCANTVS.

ALTVS.

Tenor

TENOR.

BASSVS.

CAPVT SEXTVM

De interuallis seu modis
musicis.

MODVS est vocum inter se ab utroque
earum termino sumptum interuallum
siue distantia, Recentiores sex tantum mo-
dos numerant, quorum nomina sunt, Unis-
sonus, $\tau\omicron\nu\theta$, $\eta\mu\iota\tau\omicron\nu\theta$, Διαπασσών, Διαπεντε,
Διαπασών, Unissonum vero non recte mo-
dum dixerimus, eò quod non est ibi acuti gra-
uisque soni distantia, Connumeratur tamen
interuallis, eò quod est eorum principium, sicut
vnitas numerorum. Et hi quidem sex mo-
di quos enumerauimus simplices sunt, &
D iij per

DE MODIS MUSICAE.

permutuam quandam syntaxim coeunt,
Quid enim aliud est ditonus, q̃ duo toni?
quid vero semiditonus? nisi tono adiectũ
semitonium, quod & in alijs, non dissimili
modo usu venit, ideoq̃ e pari coniectura
pendere illorum iudiciũ crediderim, quæ
les sunt, tonus cum diapente, tonus cum
diapason, & prioribus quadam cognatio-
ne affines.

Nos vero (ne pueros longis amphra-
ctibus moremur) iuxta maiorum tradi-
tionem nouem ponimus modos instar hu-
manæ vocis, quæ nouem constat officijs,
plectro linguæ, pulsu quatuor dentium,
repercussione duorum labiorum in mo-
dum cymbalorum, cauitate gutturis, & ad-
iutorio pulmonis, qui in modum follis aë-
rem recipit & remittit, Simili de causa eti-
am antiquiores Apollini nouem musas as-
signant.

Vnissos

VNISSONVS.

Est fundamentum aliorum modorū, & semper manet immobilis, Fitq; quando in eadem claue, eadem vox iterum atq; iterū repetitur, quemadmodum, vt vt, re re, &c.

Semitoniū est tenuis & Tonus est intens remissa distātia, fitq; solū sus motus in pro- ex mi in fa proximū, & ximam secundam, ex fa in mi proximum.

Tonus vero fit inter omnes voces ad secun- dam, mi & fa demptis, quæ tamen cū alijs notulis sursum ac deorsum connexæ, tonū constituunt Non desunt qui eundem à to- nando, id est, viriliter sonando, dici volunt.

Semiditonus Ditonus ter- Diatessaron est
tertia mollis, tia dura, ex, interuallū vocis
est toni ac se- duobus to- à voce, per quar
mitonij com- nis confla- tam.
mixtio. ta. D v

DE INTERVALLIS

Diapente est saltus. Semitonium diapente
ad quintam, ex tribus te, est sexta imperfecta,
bus tonis & vno semita, ex iij. tonis & semitonio.

Tonus diapente, Diapason est saltus per
est sexta perfecta, octauam, & quicquid
ex quatuor tonis in vna, hoc etiam in
& semitonio minore alia potest cantari nota
nora.

Diapason habet septem species, vt claret
ex literis maioribus ad minores.

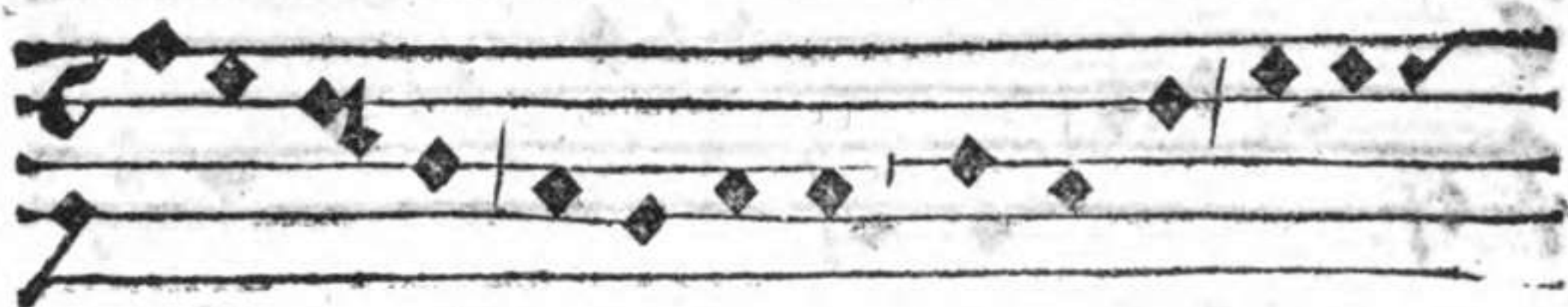
AD MAIOREM IGITUR vsum
cantus acquirendum, notetur cantilena
sequens, quæ modos (quos cantores no-
tarum interualla vocant) includit, quibus
cognitis, vsus facillime acquiritur.

Ter trini

SEV MODIS.

Ter, trini sunt modi quibus omnis

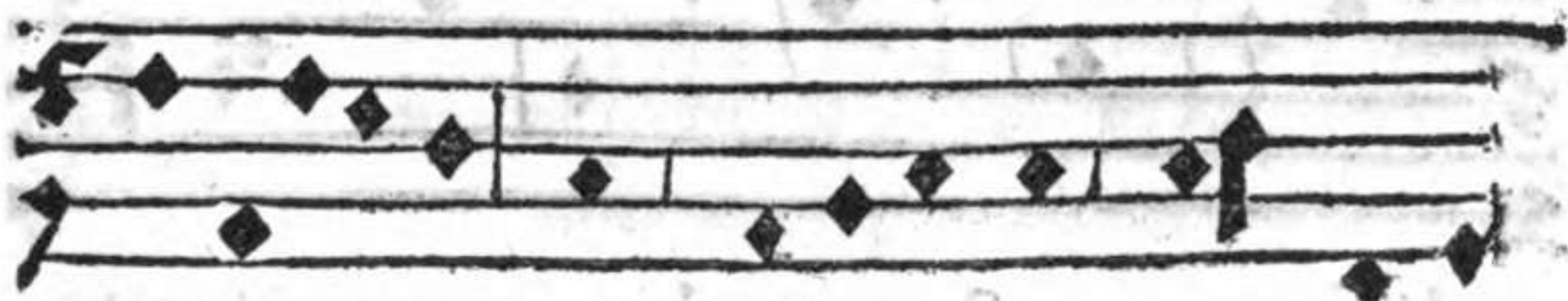
cantilena contextitur, scilicet, Unis

sonus, Semitonium, Tonus, Semidito-

nus, Ditonus, Diatessaron, Diapente,

Semitonium cum diapente, tonus

EXERCITIVM

cum diapente, ad hæc sonus Diapason, Si

quem delectat eius, hūc modum esse

cognoscat, Cumq̃ tam paucis modulis

tota harmonia formetur, uti

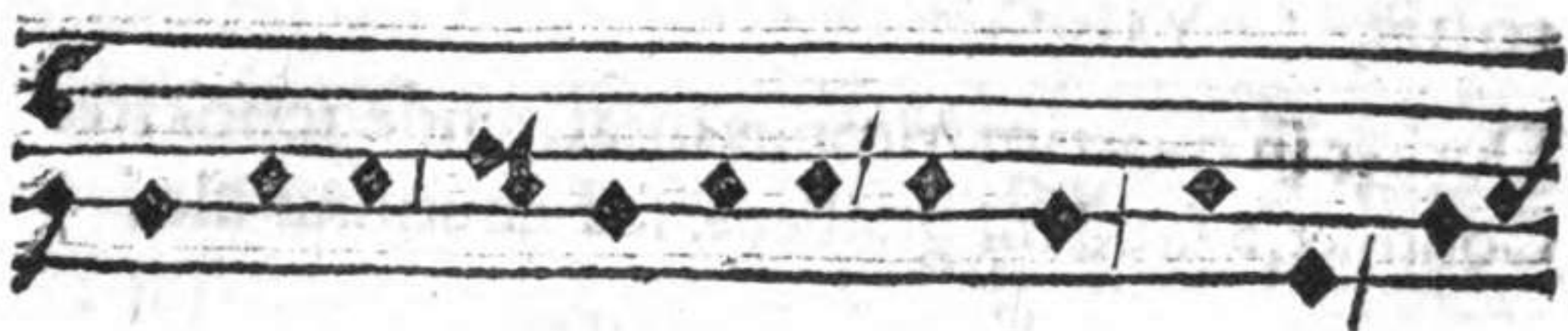

lissimum est eas altæ memoriæ

MODORVM.

commendare, nec prius ab huiusmodi

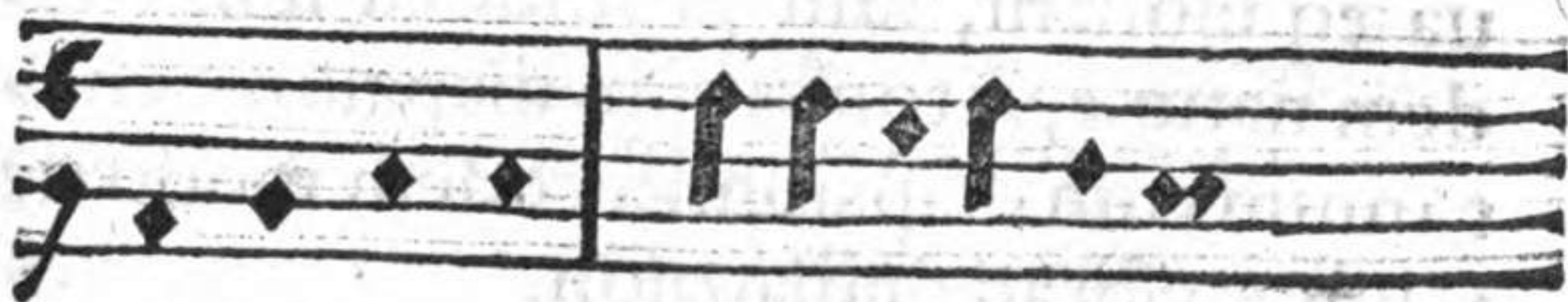
studio quiescere, donec vocum in-

teruallis agnitis harmonia totis

us facillime queat apprehendere

noticiam,

EVOVAE,

DE INTERVALLIS

prohibitis.

Tritonus est quarta dura, nil prorsus
symphoniciæ habens, Ledit enim ille modus
acomnino viciat cantum, & fit ex tribus
tonis, Vnde.

Duriter in quartam tritonus meat, vnde tonos tres
Continet, a fa ad mi gradiens, sed abutimur illo.

Semidiapente.

In quintam saltum (quem semi facit diapente)
Cantores vitant, nam de mi tenditur ad fa
Semitonus gemino stoditemq; tonos referando,

Semidiapason.

Est octava quidem, quam semitonat diapason,
At sonitu turpis, nam de mi tenditur ad fa
Semitonos ternos claudendo tonosq; quaternos.

Si autem maiores q̃ diapason obueni-
ant intercapedines, cum prioribus in octa-
ua æquisonant, sunt proinde cū ipsis eius-
dem naturæ, vt tonus cum diapason, Semi-
tonium cum diapason. Et eodem modo de
reliquis vsq; ad disdiapason.

Disdias

Disdiapason.

Interuallum est per decimam quintam, intra quod natura humane voci, quasi metam præfixit, usque adeo, ut extra illius cancellos vox naturalis egredi non possit, Et quotiescunque ultra præscriptos illius ascensus terminos sese extulerit, facticia vox est, Hoc interuallum igitur, qui caute agunt, non transiliunt, Vt super hac re disputat Boetius, Seuerinus, & Erasmus Roterodam. in Chiliadibus, & Henricus Glareanus.

CAPVT SEPTIMVM

DE CONIUNCTIS SEV

Musica ficta, quam græci

συνκλιμένην vocant.

MUSICA ficta est. quæ per voces fictas modulatur, Dicuntur autem voces fictæ, quæ canuntur in aliqua clauē, in qua essentialiter non continentur, nec in eius octaua. At si voces huiusmodi habuerint in octaua correspondentiā, sunt voces veræ, ut, si la canatur in Dsolre, &c. quia in earum

DE MUSICA FICTA.

earum octauis expresse reperiuntur huiusmodi voces, non igitur sunt fictæ, quandoquidem octauæ eiusdem sunt naturæ, atque de eis idem est iudicium, Vnde.

At coniuncta solet dici, vel musica ficta,
Dum peregrina cui vox clauis iungitur, in qua
Non habet hospitium, veruntamen optat habere,
Hæc per mi, vel per fa patet, cum venerit, illam
Exprime more suo, veramque subinde redito
Ad scalæ solfæ, coniunctis Organa multis
Indigeant opus est, propter variamina cantus.

Euitatur autem coniuncta, hoc est, musica ficta, per transpositionem cantus, vel per quartam, quintam vel octaavam, aliquando per secundam, secundum veræ solfizationis exigentiam.

Duo sunt signa coniunctarum, scilicet ♭quadrum, quod coniunctam fieri demonstrat in locis ♭mollaribus, Et ♭molle, quod in locis ♭duralibus eam indicat. ♭ enim quadrum mi, orbiculare fa notat, quippe fa εὐφονία, mi verò κακόφατος sonat. Admittuntur autem coniunctæ, cum propter cantus necessitatem, tum iucunditatem.

Caput

CAPVT OCTAVVM

Tonorum vim ac naturam
explicat.

EST itaq; tonus certa regula, arsim the-
simq; cuiusvis cantus, penes principium,
mediũ & finem euidentius demonstrans.
Vel, est regula & dispositio, secundũ quam
cantus suum cursum, naturã, & melodiam
dirigit, totius enim cantus natura, melodia
& solfzatio ex ipsius cãtus tono accipiuntur,
Non possumus igitur cantum aliquem
artificialiter modulari, nisi præcognosca-
mus tonum eius, Cuiusq; enim toni ratio
ex eius fine & motu hincinde colligitur.

DE TONORVM NVMERO.

Toni priscis erant quatuor, πρῶτον,
δευτερον, τριτον, τεταρτον, quibus adhuc
hodie tantum quatuor correspondent fina-
les. Omnes enim cantilenæ quadrifariã sibi
finem constituunt, his scilicet vocibus, re,
mi, fa, sol. Græci dictos quatuor tonos αὐτῶν
πεντῶν, id est, clamoros vocāt, Posteritas ve-
ro, studiosa locupletandi concentus, cuius
libet ex dictis quatuor, πλάγιον, id est, ob-
E liquum

DE TONIS.

liquum addidit, vnde octo emerferunt tōni apud Latinos, quibus omnis cantilena secundum arsim & thesim regitur, instar octo partium orationis, nam non incongruum videtur, vt octo tonis omne quod canitur moderetur, quemadmodum octo partibus orationis omne quod dicitur, hos enim tali distinguimus differentia, nam quosdam autentos, nonnullos plagales vocamus.

DE TONI AVTENTI EX pariatione seu ambitu.

Autenti sunt de numero impari, vt Primus, Tertius, Quintus, & Septimus. Et hi crebrò diapason supra finalem vocum contingunt, infra eam nec ditonum quidem. Dicuntur & autentici, quia auctoritatem ascendendi maiorem habent cæteris.

Vnde.

Impare de numero tonus est, autentus in altum
Cuius ncuma salit, sede a propria diapason
Pertingens, a qua descendere vix datur illi.

Tenor

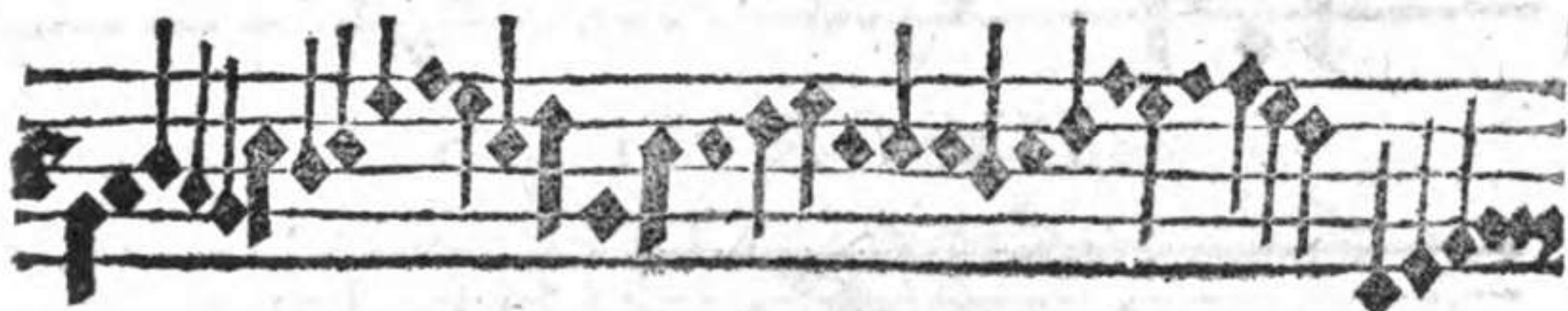
TENOR.

Exemplum de cursu primi toni.
DISCANTVS.

ALTVS.

BASSVS.

DE TONI PLAGA=

lis ambitu.

Plagales numero pari constant, vt secundus, quartus, sextus, & octauus. Hi supra chordam statiuam (quam & finalem dicimus)

E ij mus)

DE TONIS.

mus) diapenten statuere volunt, diateſſa-
ron vero infra eandem chordam collocare.

Vult pare de numero tonus eſſe plagalis, in ima
Ab regione ſua descendens ad diapenten
Cui datur ad quintam, raroq; ascendere sextam.

Exemplum de curſu ſecundi toni.

TENOR.

DISCANTVS.

ALTVS.

BASSVS.

Sic

DE TONIS.

Sic itaq; quiscq; tonorum diapason com-
plectitur, quamvis frequēter & infra & su-
pra, nonnunquā vtrinq; tonus addatur, Id
quod videre est penē in omnibus cātilenis.

Sed cum plurima interdum carmina res-
periantur vtrumq; ambitum amplecti, de
expatiatione siue permixtione eorundem
paulisper differere necessum est.

DE PERMIXTIONE

tonorum,

Hoc libet etiam obiter commemorare,
quòd non oportet autenticum semper ad
diapason scandere, & plagalem ad diapen-
ten deprimi, sed intelligi debet, quod ascē-
dendi & descendendi potestatē habeant.
Crebrò enim cantus totum systema suum
adimplet, aliquādo deficit ex vtraq; parte,
non raro superexcrescit, puta, non conten-
tus diapason, sed diateffaron nōnunquam
diapenten cū diapason coniungit, interdū
permixtim duorum tonorum systemata in
vna cantilena coniungit, nonnūquam can-
tiones ultra profiliunt, & tunc iudicabitur
tonus secundū notam tenoris, circa quam

E iij

sæpius

10187610

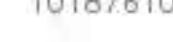
10187610

10187610

10187610

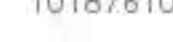
10187610

10187610

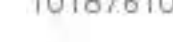

10187610

10187610

10187610

BASSVS.

De neutrali tono.

Neutralis siue imperfectus dicitur, qui nō implet propriam diapason figuram, deficiens vel ex parte diapentes, vel ex parte diatessaron, vel ex parte vtriusq̃, Vnde.

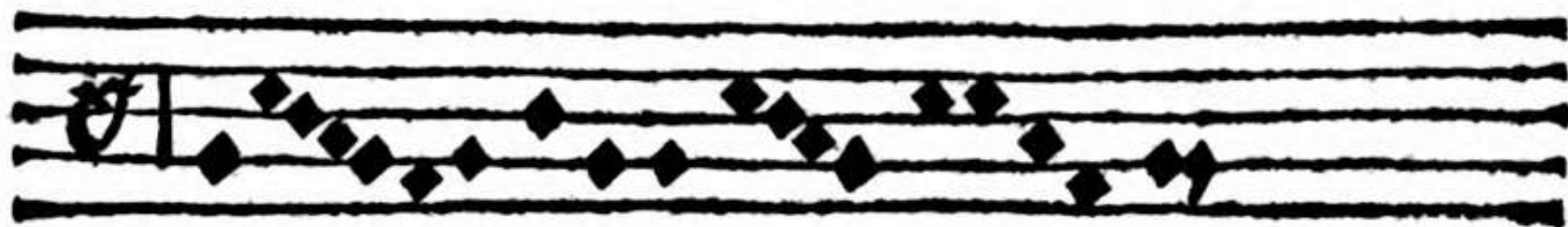
Qui non autenti ascendit neque lege plagalis
Deprimitur tonus, is neutralis rite vocetur.

Exemplum.

TENOR. de to. imper.

DISCANTVS.

ALTVS.

E iij

Bassus

DE TONIS.

BASSVS.

DOCUMENTVM.

Autentorum tonorum cantica profunde, subiusgaliū acute, neutralia vero mediocriter intonantur, hæc enim in profundum, illa in acutum, verū ista in vtrumq; tendunt, Hic animaduertant cantores, ne cantum ita incipiant, vt non tam canere quam ruderē videantur, & facticia plane voce cantillent, neq; tamen ita vocem submittant, vt vix a seipsis exaudiri queant, & vox in screatum quendam abeat.

DE TONORVM FINIBVS, ET

proprijs sedibus in cantu regulari.

CANTus regularis dicitur, quicumq; in aliqua clauē finali terminatur. Irregularis vero, q̄ extra clauēs finales exit. Sunt autem clauēs finales, seu chordæ statiuæ (in quibus cantilenarum finis quæritur) quatuor, D, E, F, & G, sic dictæ, q̄a omnis cantus canonicē terminari habet hisce quatuor clauibus. Hoc vero diligenter obseruandum est, q̄ semper tonus autentus & suus

DE TONIS.

suus plagalis in eadem claue finiuntur propter priscam ipsorum combinationem, ita tamen, ut impar totum diapason systema, supra finalem chordam habeat, & par tonus diatessaron, infra eam chordam, diapente vero supra, ut dictum est.

	Gsolreut		Septimi vel octa.
Omnis	Ffaut	est	Quinti vel sexti.
catus ex	Elami	toni	Terti vel quarti.
iens in	Dsolre		primi vel secundi.

In D protus deuterq; sedet, cum quarto in E tritus, Quintus in F cum sexto, octaua septimus in G.

DE TONORVM TRANS- positione.

Per quartam tamen aut quintam, transponimus illos Sedibus aut proprijs, si non possunt modulari.

DE AMBITIBVS TO- norum.

Ambitus est circuitus seu spatium tonis pro ascensu ac descensu musicorum auctoritate concessum, Conceduntur autem vnicuique tonorum, non plus q̃ decem notæ seu
E v voces

DE TONIS.

voces, in quibus cursum suum habeat, licet
nunc neotericos luxurians licentia, una
decimam cuiuslibet superaddat.

TONVS COGNOS-
citur tripliciter.

Principio. Nam omnis cantus in prin-
cipio ultra notam finalem mox scandens
ad quintam autenti est toni. Qui vero ad
tertiam vel quartam infra finalem mox ce-
siderit, plagalis.

Medio, penes ascensum, Nam cantus q-
ui in medio octauam tetigerit, autenti est to-
ni, qui vero non, plagalis. Extant etiam pe-
culiaria quaedam indicia cuiusque toni, ex mo-
tu deprehensa, ex quibus solo auditu, cu-
ius toni sit cantus quiuis, dinoscitur, dicun-
turque repercussiones tonorum, Vnde.

Noscitur ex medio dum cantus vocibus vllus
Sæpe repercutitur proprijs versandus in illis,
Nam tonus omnis habet proprias, quas sæpe relidit
Per re la, nosce tonum primum, sæpe re fa Deutrum
Tritum per mi fa, Et quartum per mi la notato,
Ex fa sol, quintum cognoscito, per fa la sextum
Septimus ex sol sol, per sol fa tonus patet exter,

Fine

DE TONIS.

Fine cognoscitur tonus, vt supra de finalibus claruit, Vnde.

**Initio, medio tonus est & fine notandus,
Fine per extremas voces, nam desinit in re,
Cum Deutro primus, cum quarto tertius in mi,
Quintus cum sexto in fa, octauo septimus in sol
Exitus est idem, variatur origo tonorum.**

Initium tamen cantilenarum, doctissimorum musicorum iudicio, erroneã & penitus hesitabundã toni demonstrat cognitionem, quare proprie omnis cantus, à fine tanq̃ à perfectione denominandus erit.

DE TONORVM FINIBVS

in cantu transposito.

Transpositio cantus, est coniunctarum euitatio, Dum enim cōiunctas vitare intendimus, cantum ex loco proprio sui finis sursum ad quintam eleuamus, interdū ad quartam, Non enim omnis cantilena primi & secundi tonorum in D exit, sed nōnunq̃ etiam in a & d, Frequentissimè in cantu mensurali in G, non tamen absq̃ fa in b clauē, Quod potissimum ea ratione symphonistæ faciunt, ne voces extra Guidonis scalam expatiari videantur.

DE TONIS.

Cantus transpositus, mi in bfa mi habens, exiens in a, est primi vel secundi toni, In c, quinti vel sexti, Tertius aut & quartus, in cantu irregulari nunquam in bfa mi exeunt, id quod facile concedit is, qui systematum naturam non ignorat, superne enim & inferne claves, illorum systematibus repugnant, In a vero aptissime (modo b clavis apponamus) suas finiunt cantionculas. Quod si praeter dictas affinales claves, etiam aliae repertae fuerint, tolerandae potius quam imitandae sunt.

Cantilenae septimi & octavi toni non transponuntur, aiunt enim eruditi musici, corruptas esse cantilenas cantorum inscientia, quae vel in d, vel C, terminantur.

In cantu figurato nec multum habet momenti, quae clavis carmini finem imponat, dummodo vocis extremae habeamus rationem, In eo enim cantu, claves affinales ad nutum sumuntur compositoris, iudicamusque tonos secundum has quatuor voces, re, mi, fa, sol. Si ergo vox finalis cantilenae fuerit, re,

DE TONIS.

re, incunctanter iam scio eam primi aut secundi esse toni, Si mi, tertij aut quarti, Si fa, quinti aut sexti toni normam ipsam imitari, &c.

Hæc de tonorum fine & agnitione sufficere arbitror, in quibus plus usus spectari debet, q̃ tot præceptiones plane pueriles, Nam inter tonum autenticū & plagalem non semper potest absoluta & exacta haberi cognitio & differentia, imo ex coniectura sæpe cantus tono autentico & plagali attribuitur.

DE TROPIS TONORVM.

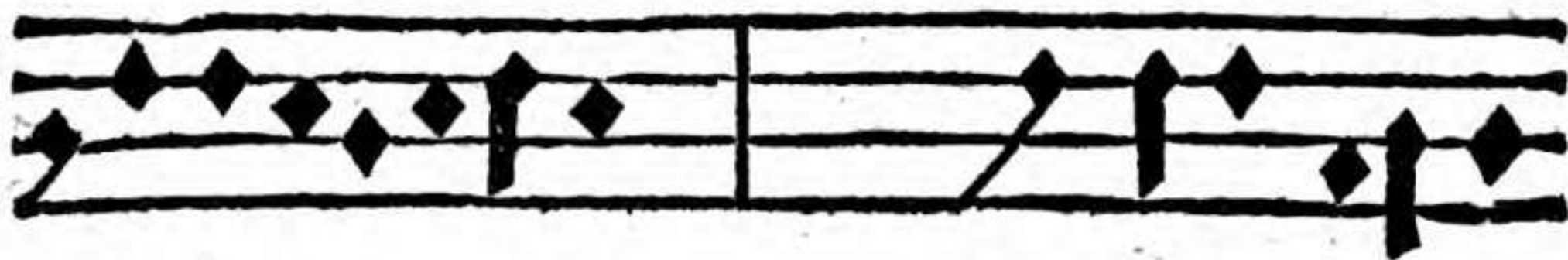
Est præterea tono suus cuiq̃ tropus, qui pauculis quibusdam notulis circumscribitur, puta qui cantus incepti harmoniam incorruptam contineat, hos vulgo tenores tonorū nuncupamus, Dicitur enim tenor à tenendo, toties enim cantus melodiā, cui adiudicatur, tenere debet. Est igitur breuiuscula melodiā, quæ in diuinis canticis fini subiungitur, hac dictione EVOVAE subscripta, quæ seculorum amen (omissis consonantibus) designat.

De

DE TONIS.
DE TONORVM DIFFE-
ferentijs .

Nec est vt magnopere angaris, q̃ differ-
rentiarũ, formulas silentio feramus, Quorũ
sum enim attinet, tot differentiarum mo-
dios effundere, quas nec vna nauis vehat,
cum vnaquæq̃ natio, suis proprijs formu-
lis vtatur? Præterea differentia non sunt
de essentia, sed pro indoctis tantum, cum
quolibet cantus secundum principalem tro-
pum decantari possit, ornatus autem gra-
tia cantilenis adhibentur, vt facilior & sua-
uior sit canticorum inceptio. Non est au-
tem operæ precium, ipsis longum adhibere
studium, quandoquidem non sunt apud
omnes eadem, signanturq̃ semper post an-
tiphonarum fines, duabus vel tribus notis
lis, subiungitur etiam numerus toni, sicq̃
facile dignoscuntur.

Sequuntur troporum formulæ,
quibus Psalmi exeunt.

Tropus primi toni,

Secundi.

DE TROPIS.

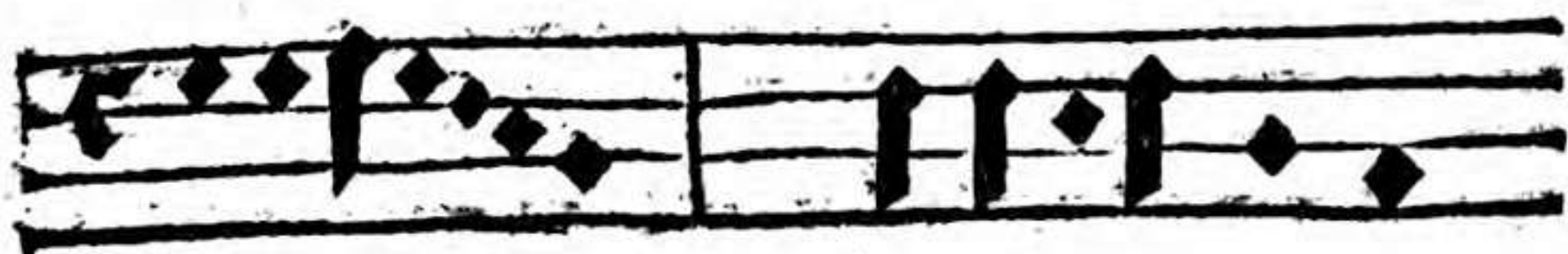
Tropus tertij.

Quarti.

Tropus quinti.

Sexti.

Tropus Septimi. Tenor Octavi.

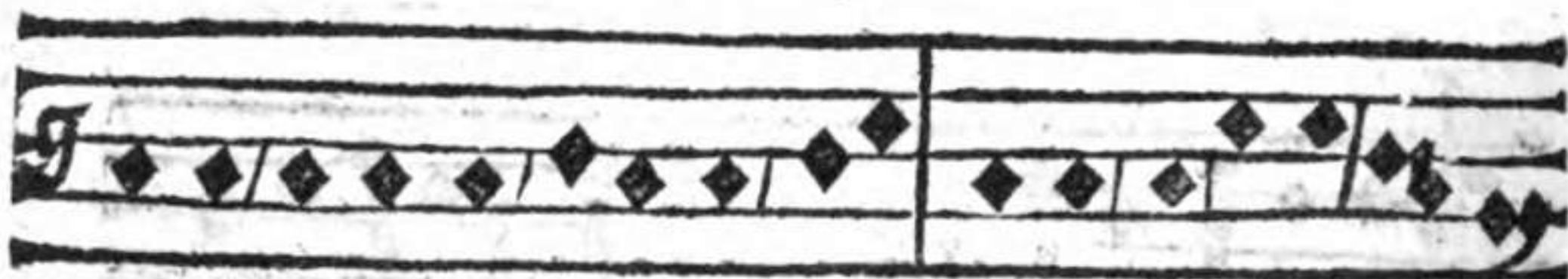
Duplices sunt Psalmi, quibus in diuinis
vtimur rebus, Maiores q̄ ex sacro Euange-
lio deprompti sunt, vt Benedictus Zacha-
riae canticum, & Magnificat diuæ virginis.
Minores sunt omnes alij præter dictos, pu-
ta qui à regio Poëta creduntur editi.

Psalmodiæ vero tonorum, consuetudi-
ne & vſu cuiuscunq; diocœlis siue choro va-
riantur, tamq̄ passim hac in re obruit va-
rietas, vt qui de hac conetur præscribere,
plane luserit operam.

Sequuntur

SEQVVTVR TONORVM
PSALMODIAE.

DISCANTVS.

Dixit do. domi meo, sede à dex. meis
ALTVS.

Dixit domi. do. meo, sede à dex. meis.
TENOR.

Dixit do. domino meo, sede à dex. meis.
BASSVS.

Dixit domi, do. meo, sede à dex. meis.

SECVNDVS TONVS.

DISCANTVS.

Laudate pueri do. laudate no. do.

ALTUS.

Laudate pueri domi. laudate no. do.

TENOR.

Laudate pueri do. laudate no. do.

BASSVS.

Laudate pueri do. laudate nomen do.

F

TER TIVS TONVS.

DISCANTVS.

Gloria patri & filio, & spiritui sancto.
ALTVS.

Gloria patri & filio, & spiritui sancto.

TENOR.

Gloria patri & filio, & spiritui sancto.

BASSVS.

Gloria patri & filio, & spiritui sancto.

QVARTVS TONVS.

DISCANTVS.

Dixit do. domi. meo sede à dex. meis.

ALTUS.

Dixit domi. do. meo, sede à dex. meis.

TENOR.

Dixit Do. domi. meo, sede à dextris me.

BASSVS.

Dixit do. domi. meo, sede à dextris me.

F. ij

QVINTVS TONVS.

DISCANTVS.

SEXTVS TONVS.
DISCANTVS.

Dixit do. domi. meo, sede à dextris meis.
ALTVS.

Dixit domi. do. meo, sede à dex. meis.
TENOR.

Dixit do. domi. meo, sede à dextris me.
BASSVS.

Dixit domi. do. meo, sede à dextris meis.

F 14

SEPTIMVS TONVS.

DISCANTVS.

Dixit do. domi. meo, sede à dex. meis.

ALTUS

Dixit do. domino. meo, sede à dex. meis.

TENOR.

Dixit domi. do. meo. sede à dex. meis.

BASSVS.

Dixit domi. do. meo, sede à dex. meis.

OCTAVVSTONVS.

DISCANTVS.

Dixit Do. domi. meo. sede à dext. meis.
ALTVS.

Dixit domi. do. meo, sede à dext. meis.

TENOR.

Dixit do. domi. meo, sede à dext. meis.
BASSVS.

Dixit domi do. meo, sede à dex. meis.
F iij

Sequitur differentia peregrina, sic dicta, q̃
in nostris cantiunculis raro admo-
dum occurrit, nam non nisi
ad vnum Psalmum
decantatur.

DISCANTVS.

In exitu Israel de Egypto,

Domus iacob de populo barbaro.
TENOR.

In exitu Israel de Egypto,

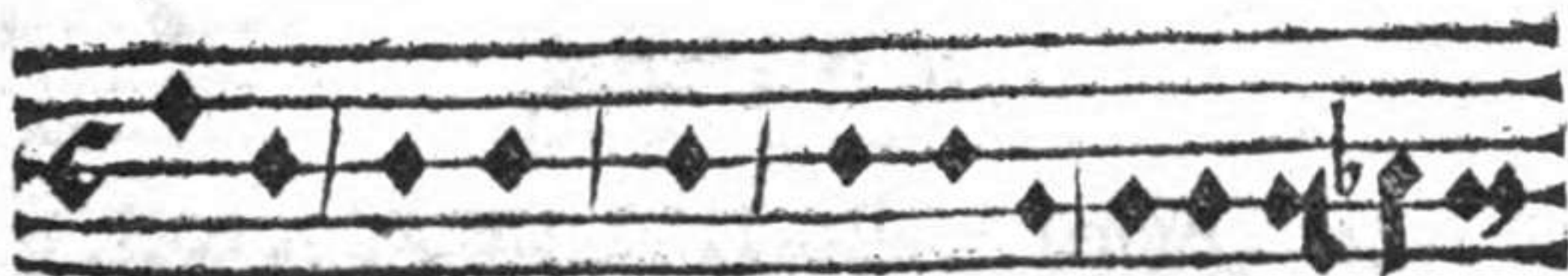

domus iacob de populo barbaro.

ALTVS.

In exitu Israel de Egypto,

domus Iacob de populo barbaro,

BASSVS.

In exitu Israel de Egypto,

domus Iacob de populo barbaro.

F v

PRIMVSTONVS.

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

ALTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

TENOR.

Magnificat anima mea Dominum.

BASSVS.

Magnificat anima mea Dominū, Do.

SECVNDVS TONVS.

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Dominum.
ALTVS.

Magnificat anima mea Do.

TENOR.

Magnificat anima mea Do.
BASSVS.

Magnificat anima mea Dominū, Do.
Octauus

TERTIVS TONVS.

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Dominũ, Do.

ALTVS.

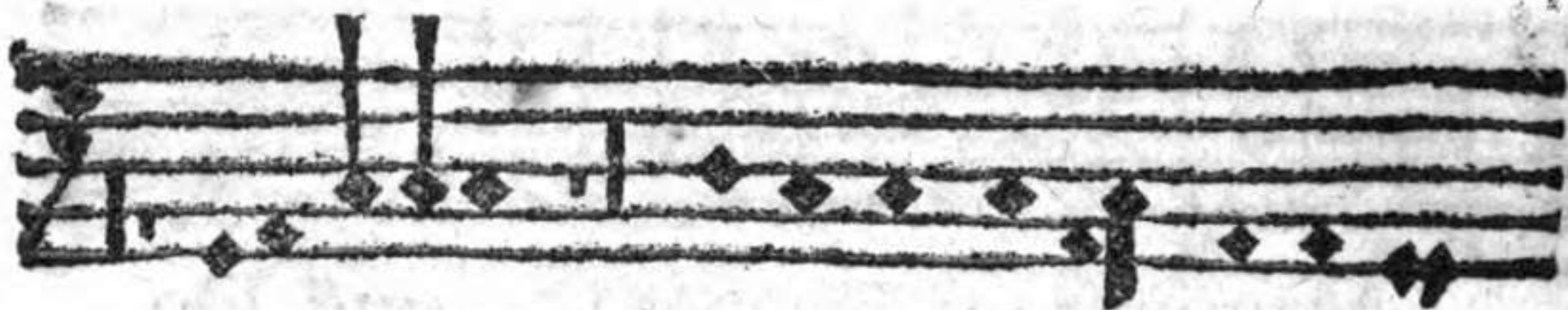
Magnificat anima mea Dominũ, do.

TENOR.

Magnificat anima mea Dominũ, do.

BASSVS.

Magnificat anima mea Dominum.

QVARTVSTONVS

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Domi. do.
ALTVS.

Magnificat anima mea Do. Do.
TENOR.

Magnificat anima mea Dominum.
BASSVS.

Magnificat anima mea Dominũ, Do.

QVINTVS TONVS.

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

ALTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

TENOR.

Magnificat anima mea Dominum.

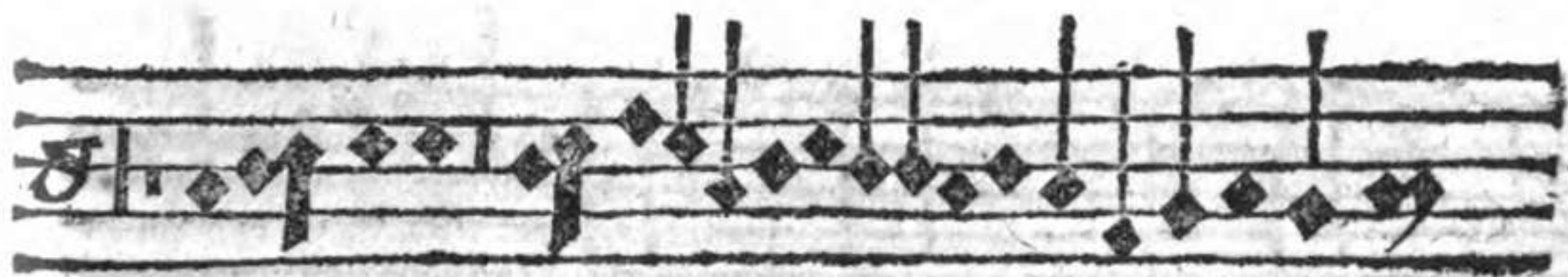
BASSVS.

Magnificat anima mea Dominū, Do.

SEXTVS TONVS.

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

ALTUS.

Magnificat anima mea Dominum.

TENOR.

Magnificat anima mea Do. Dominum.

BASSVS.

Magnificat anima mea Dominum.

SEPTIMVS TONVS.

DISCANTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

ALTVS.

Magnificat anima mea Dominum.

TENOR.

Magnificat anima mea Dominū, Domi.

BASSVS.

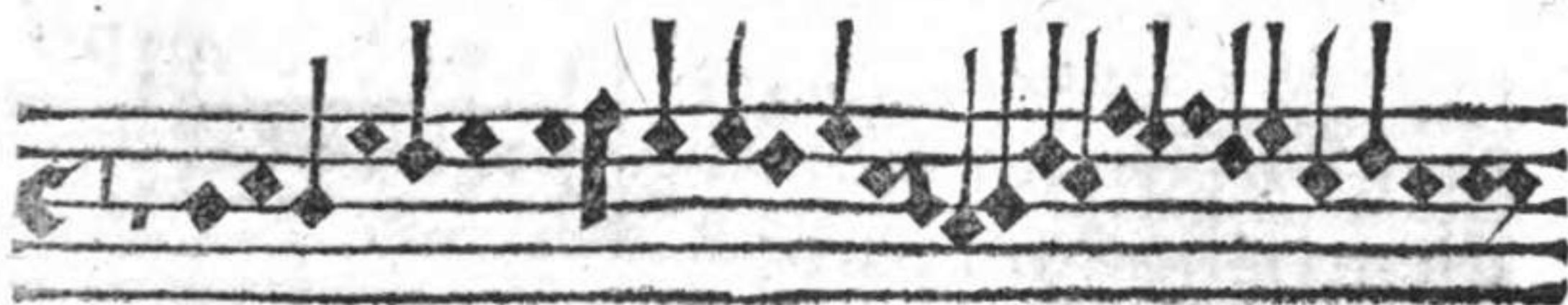
Magnificat anima mea Domi, Do.

Octauus

OCTAVVS TONVS.
DISCANTVS.

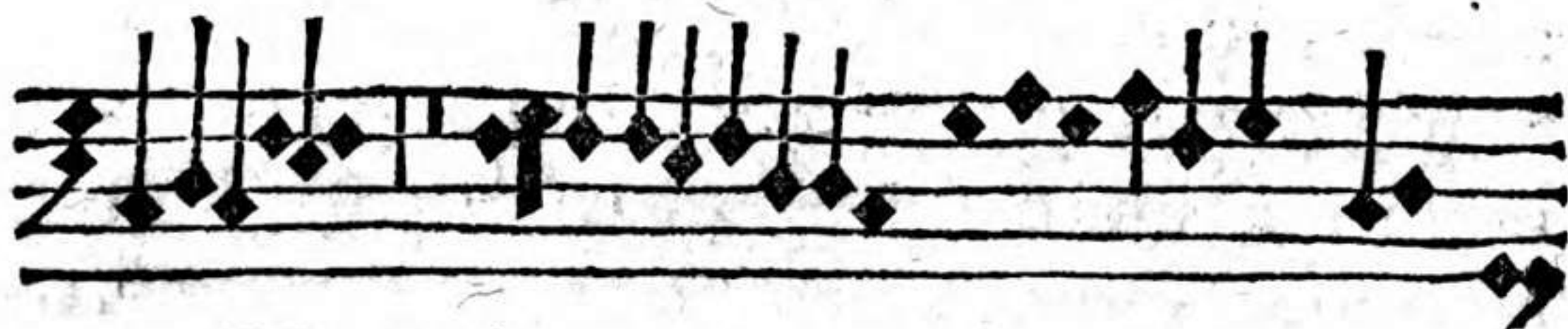
Magnificat anima mea Dominum.
ALTVS.

Magnificat anima mea Dominum.
TENOR.

Magnificat anima mea Dominum.
BASSVS.

Magnifi, anima mea Domi, Dom.
G

DE CLAUSULARVM PVN-

ctis, modoq; legendi chora-
liter, Additio.

Ad oratoriam pronuntiatiōem,
non solum vox, & aptus corporis motus
(quæ orationem illustrant & eloquenti-
am commendant) verum etiam puncto-
rum observatio apprime necessaria accer-
situr & acquiritur, quorum ignorantia, le-
gentis inscitiam indicat & præ se fert, & au-
dienti fastidium parit.

Punctum igitur, est signum segregans
intellectum, & spiritum recreans prolato-
ris. Dixit admodum pulchre id Auso-
nius.

Distinctio sensum

Augēt, & ignavis dant intervalla vigorem.

Etenim, ut in sermonis ductu, necesse est
fieri quasdam silentij distinctiones, tum ut
auditor intelligat clausularum diversitatē,
tum etiā ut is qui loquitur, captato spiritu,
maiori acrimonia pronunciet, Idem quoq;
faciamus oportet in cantu, ut per quædam
signa confusionem illam distinguamus.

Puncta

Puncta igitur vel puncti (vtrumq; enim dicitur) quibus in rebus diuinis communiter vtimur, sunt. Virgula, laterali quadam linea parua formatur, sic / Comma duobus punctis, sic ; vel , Colon vno puncto , sic . post quem debet sequi litera capitalis, Si tamen finalis fuerit, dicitur periodus. Interrogatio vero vno designatur puncto, cui curua superinducitur virgula, sic ?

SEQVITVR MODVS LEGEN-
di Choraliter, Epistolas, Collec-
tas, Euangelia & Pro-
phecias.

COLLECTA.

Est oratio super collectum populum facta, eius accentus planus est, semperq; eiusdem quasi notæ.

EPISTOLA.

Missiua Apostolorum, quam absentibus mittebant, Mittebantur & ipsi ad predicandum Euangelium, id est, bonum nuncium.

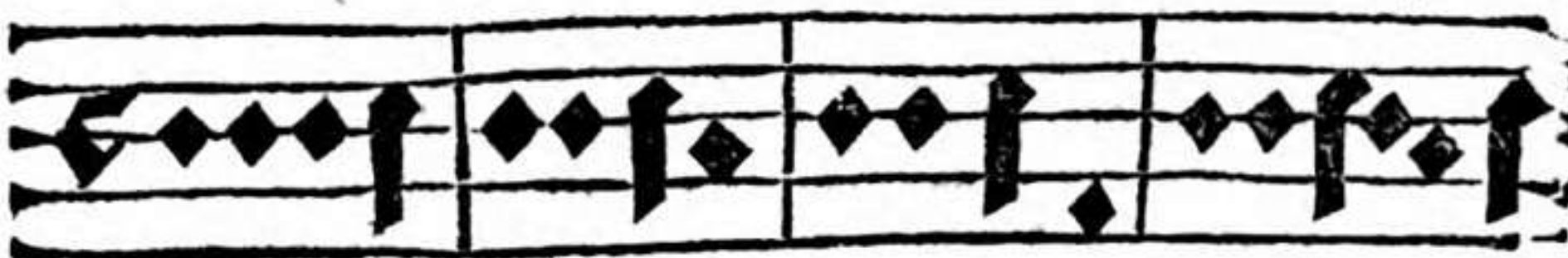
G ij Prophecias

PROPHECIA.

Est oratio ex veteri sumpta testamento. Huius legendi modus vulgo duplex est, quidam enim virgulam in fine eleuant, quædam non, sed æqualiter tenent. Comma tamen semper per tertiam descendit, nisi fuerit dictio monosyllaba, aut hebraica / aut indeclinabilis, quæ eleuari desiderat / sicut & in psalmodijs, contra naturam eleuatur. Interrogatio : semper eleuatur, Colon vero semper per quintam deprimitur, vt in sequenti conspicitur exemplo.

Virgula / Cōma: Colon. Interrogatio :

Virgula / Comma. Colon. Interrogatio :

Finis musicæ planæ.

ENCHIRI

DION MUSICAE MEN-
SVRALIS A GEOR,
gio Rhauo con-
gestum.

Home, lib. Odyss. 8.

Sunt enim venerabiles cantores, & plurimum
ab omnibus mortalibus amandi, quando-
quidem Musa eos docuit, amat enim canto-
res.

G iij

AD PVEROS SCHOLAE
Vitebergensis.

VO CONSILIO HAS
nostras de musica præcep-
tiunculas, nunc denuò in
vulgus ediderimus opti-
mî pueri, indicauimus su-
pra in principio primi li-
bri, in Epistola ad vene-
randum virum D. Ioannem Bugenha-
gen &c. hac de re scripta, Verum quia
& hoc ex re studiî vestri præcipue esse vi-
debatur, si memoriam vestram in discen-
dis huius artis elementis, quæ maxime pos-
sem, adiuuarem, præfiximus singulis huius
libelli capitibus elegantes sane CHRIS-
TOPHORI Hegendorfini versiculos,
quibus ipse rei summam, quæ in vnoquoque
capite tractatur, vt breuissime ita vtilissi-
me, in meam & vestram gratiam complex-
us est, vestri officij erit, cum meam,
tum illius operam, & in hac
parte boni consule-
re, Valet.

Ad

AD LECTOREM

Christ. Hegen.

Instructus pugnat melius certo ordine miles,
In bellum quam si præcipitanter eat,
Et citius semper nunquid meminisse solemus
Ordine si fuerint tradita cuncta suo?
His rebus ductus, Capiti argumenta repono
Omni, quo citius singula percipias.

DE PRINCIPIIS CANTUS mensuralis.

Musica mensuralis quæ & figuralis seu noua dicitur, est scientia quæ in cantus ipsius figuralis penetralia quemuis trahit, omnia eius principia ob oculos vocans. Quandoquidem ex Aristotelis sententia, vnaqueque res tum ad vnguem scitur, quando eius principia constant, non alienum erit, si & musices principia seu elementa (si Aristotelis verbo uti velimus) in medium protulerimus.

DE PRIN. CAN. FIGV.

Principia cantus mensuralis sunt duplicia, MATERIALIA, quæ ipsius cantus materiam indicant, & subdiuiduntur in positiua & priuatiua, POSITIVA, quæ cantum positiue representant, vt sunt notularum characteres. PRIVATIVA, quæ cantum concinentia sua spoliant, & interquiescere faciunt, quod totum in pausulas relegatur. FORMALIA principia sunt, quæ esse ipsius cantus exprimunt, id quod fit, dum vnaquæq; notula ad calculum exitur.

In notulis duplex mensura animaduertenda, Essentialis, quæ scilicet pausarum essentialia & γνήσια aperit, vtpote, modum, tempus & prolationem, Et accidentalis, quæ per accidentia (vt alterationem, imperfectionem, ligaturam vel proportionem) notis adscribitur & pausis.

Caput

CAPVT PRIMVM DE CONSIDERATIO- ne figurarum.

Pausarum quæ sit ratio & figura notarum
Te caput hoc primum, lector amice docet.

FIGVRA est species quædam, nota-
rum & pausarum cognitionem velut in
tabula demonstrans, Vel (si aliam maius
notionem) est quædam ostensio vocis ac-
cōmodatæ (id est rectæ) vel posthabitatæ.

Vocem autem rectam appellamus, quæ
sub certam quandam mensuram incidit,
hoc est, quæ certa mensura cantabilis est &
pronuncialibus, vt, Nota, est enim vocis ip-
sius quasi symbolum, sunt aut quinq; notæ
genuinæ, proportionem modi in se recipi-
entes, temporis & prolationis.

Posthabitā vero seu omissā, dicimus,
quæ ipsa taciturnitate, certa temporis men-
sura consideratur, pausa enim quælibet ar-
tificioso silentio mensuratur, & est figura
lineis, spacijsq; transuersaliter inserta, taci-
turnitatem indicans.

G v Pausæ

DE PAVSIS.

PAVSAE SVNT EXCOGITATAE propter quatuor.

PRIMO, ad anhelitus respirationem, ne scilicet canentis spiritus ob cantilenæ celeritatem deficiat, dant enim vigorem modulatori, Quemadmodum enim in sermonis ductu, necesse est fieri quasdam silentij distinctiones, cum vt auditor intelligat clausularum diuersitatem, tum etiam vt is, qui loquitur, captato spiritu, maiori acrimonia pronunciet, teste Ausonio, qui ait, Distinctio sensum auget, & ignavis dant interualla vigorem &c. idem quoque faciamus oportet in cantionibus,

SECUNDO, sunt inuentæ pausae propter notulae difficilem positionem, & formandarum fugarum gratia, hoc enim vel in primis compositor cantilenarum conandum est, vt cantilenas (quoad fieri potest) aptissimis fugis componat, iuxta illud, Inferre saepe fugas, & erit subtile poema, Quanto enim voces mutabiliiores sunt, tanto magis cantum ipsum mellitum & auribus

DE PAVSIS.

bus aceto lotis, amiciores reddunt, tur-
etiam vt quemadmodum cibi, alium atq;
alium in corpore sanguinem gignunt, sic
& illæ cantilenæ optimis fugis textæ mirè
animos hominum demulcent.

TERTIO, propter evitare tritonum,
semidiapenten, & alia musicæ prohibita
interualla. Item ad duarum concordanti-
rum perfectarum distinctionem, quæ mu-
tuo sese neutiq; possunt sequi, nisi vel pau-
sa vel nota interueniat.

QUARTO, propter varias canti-
lenæ partes, ne concentus suauitas strepe-
re magis q̃ consonare videatur, nam no-
stra tempestate, præstantes in hac arte viri,
cantilenas quinq; vocibus constantes, for-
mant non raro octo vocum harmonia re-
sonantes odas, & quod sat scio, plerosq; in
admirationem nō parum deuocabit, odas
à plerisq; componi, duodecim vocibus so-
noras, tantò enim omnis cantilena auditur
suauior existimatur, quantò idonea pausa-
rum

DE PAVSIS.

rum interceptione variabilior efficitur, alterna enim varietate, nunc cantando, nunc silendo, gaudet natura.

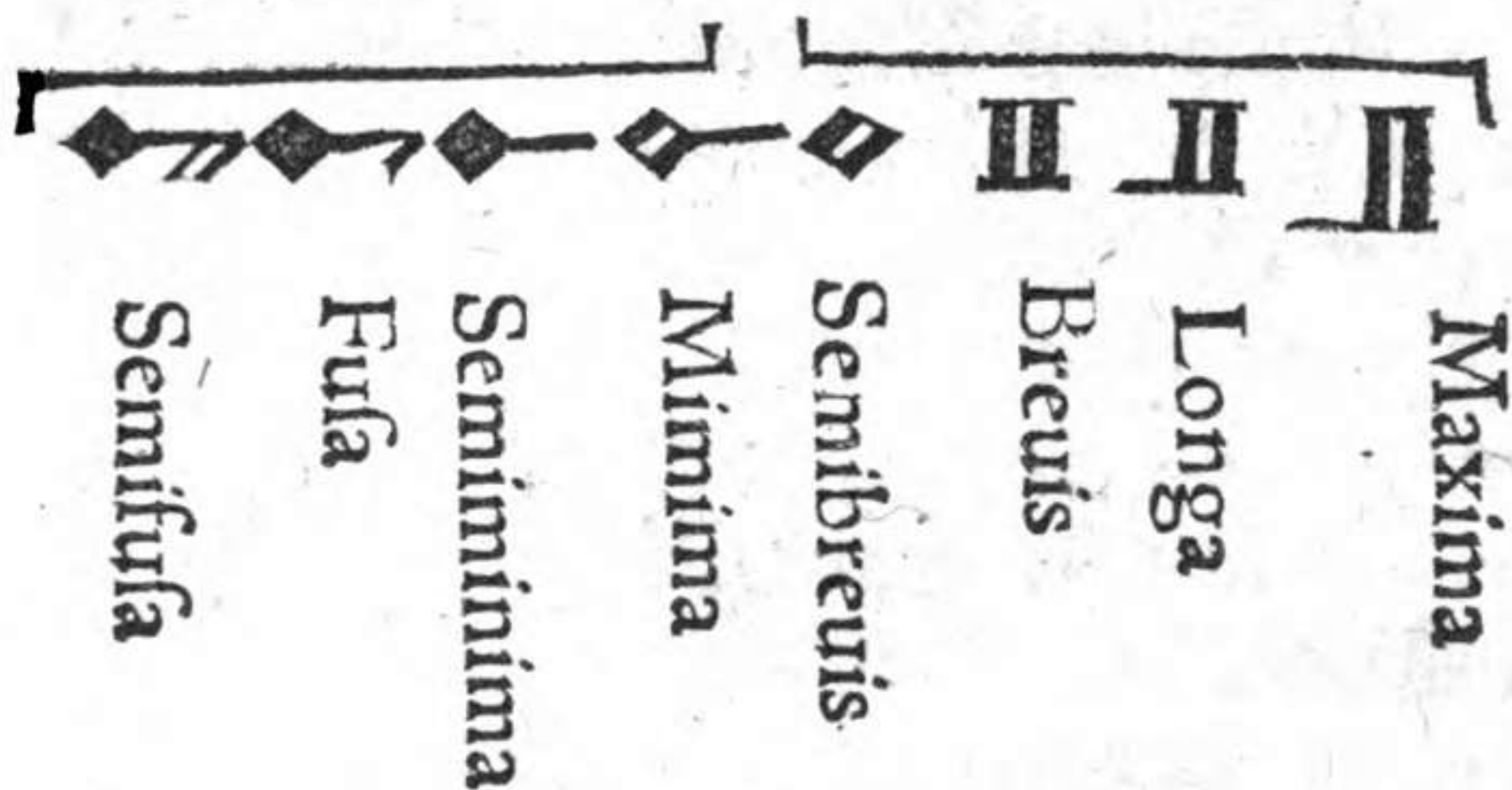
Pausæ constituuntur in cantu tripliciter, scilicet essentialiter, indicialiter & utroque modo. Essentialiter, quando silentium demonstrant. Indicialiter, quando non silentium sed modum perfectum indicant, & tunc ante temporis signum, locum sibi vendicant.

Pausarum autem numerus, quidue repræsentent, earundemque figurationes, ex sequenti descriptione innotescunt.

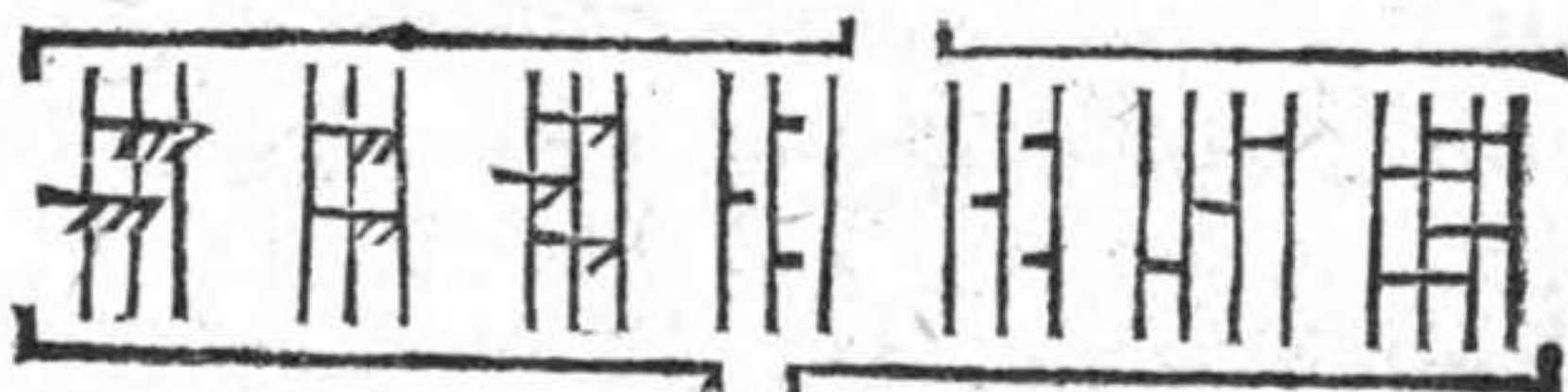
DE

DE NUMERO FIGVRARVM SIMPLICIVM.

Figura
rū sim-
pliciu,
alia dis-
citur.

Cui ista
vices re-
pendit
pausa.

Quia vbicunq; ponitur,
notat filere notulam.

DE PAVSIS.

Est adhuc quædam pausa quæ líneas omnes transcendit, & dicitur generalis, vt a.

Est & quædam tria occupans spacia, quæ dicitur pausa modi, quem indicat sic k

a Pausa	Loco cuius po-	k Pausa modi
generalis.	nitur iste cha-	est similis per
	racter.	fectæ longæ.

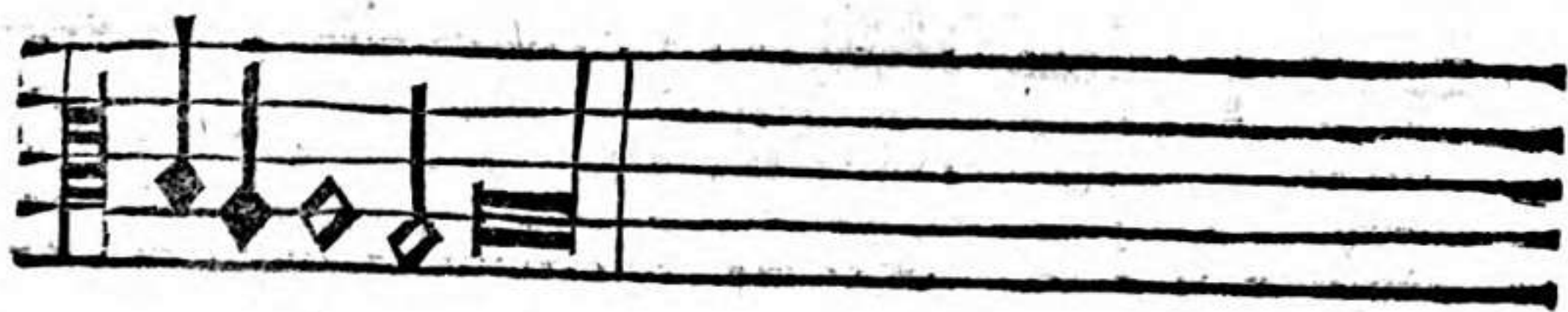
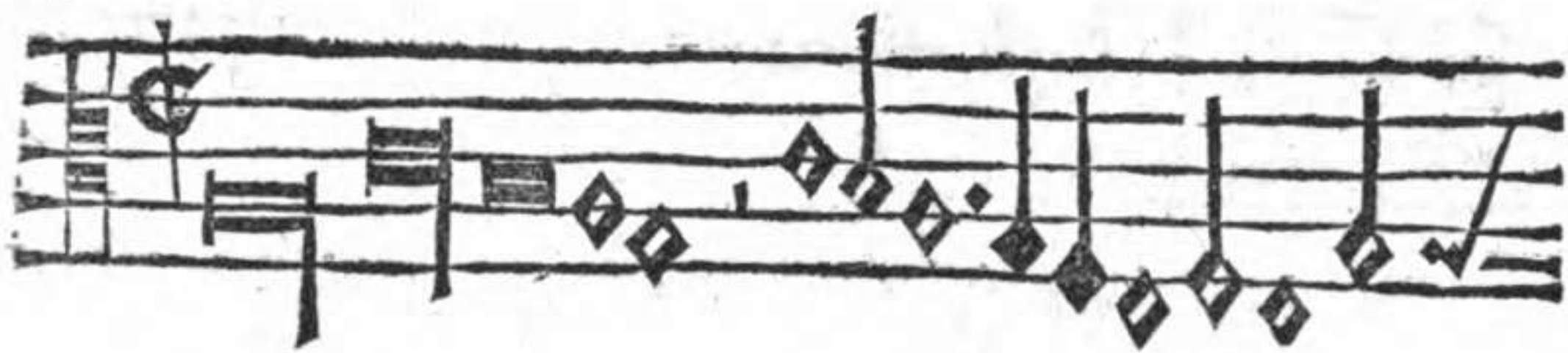
Nunc quò res apertius capiatur, vocum & notarū paradigma ante oculos ponam, effluunt enim demissa per aures, & citius addiscuntur oculis subiecta fidelibus, teste Horatio.

SEQVITVR EXERCITIVM
figurarum simplicium.

Tenor

EXERCITIVM.

TENOR.

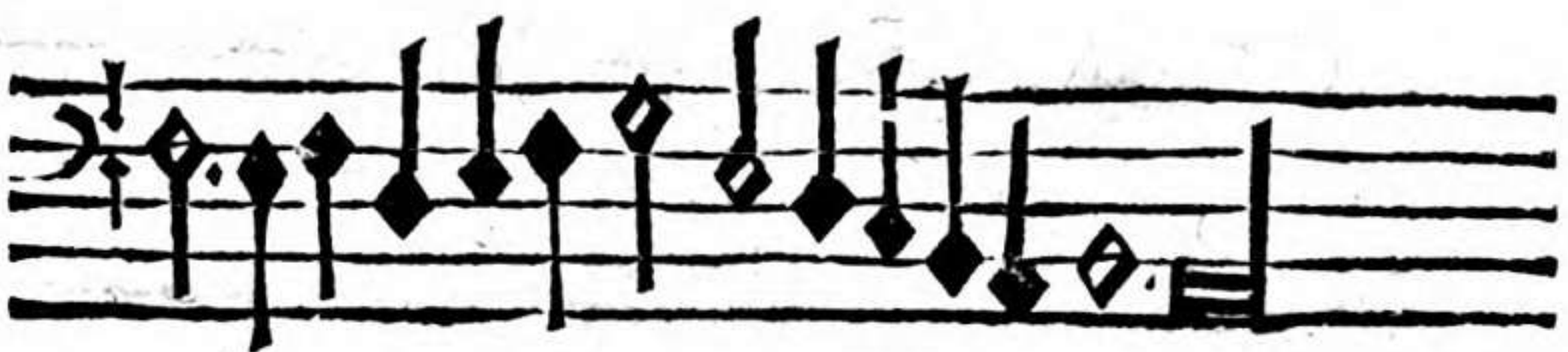
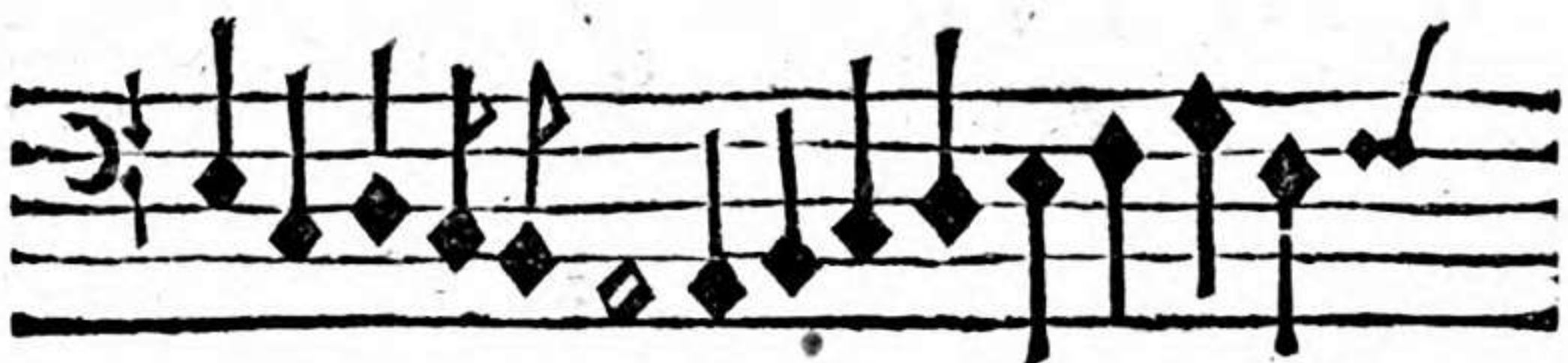
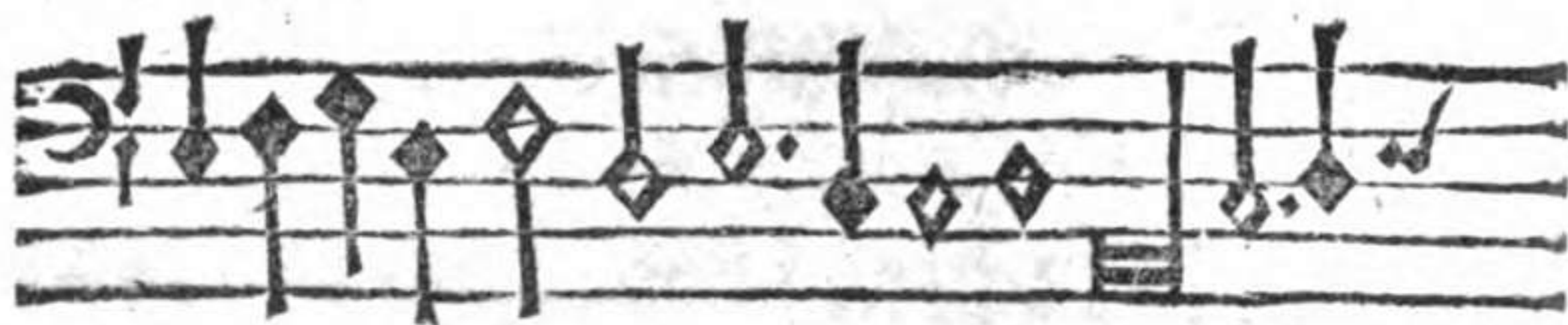

BASSVS.

Bassus exercitij.

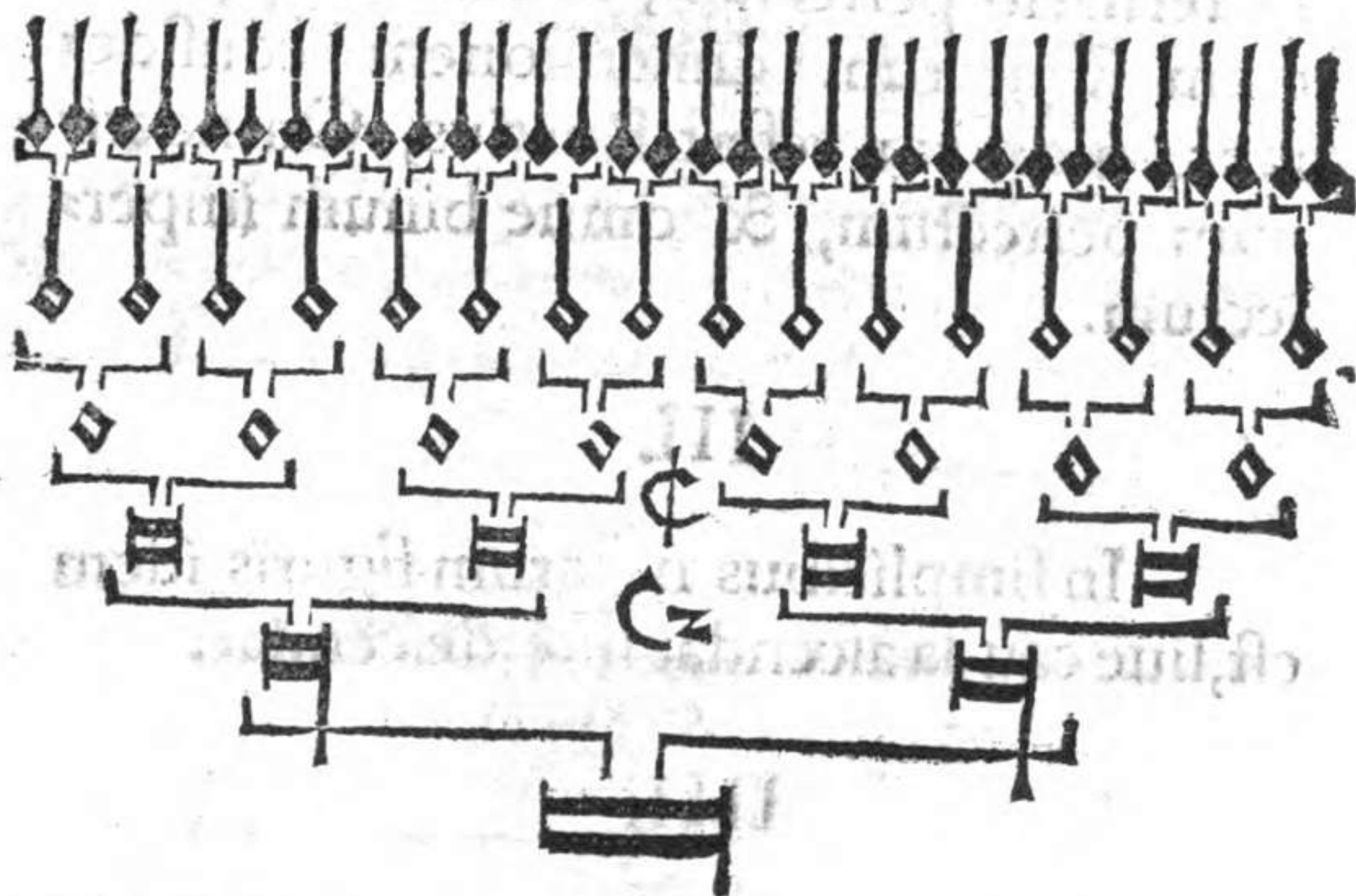
FIGVRARVM.

Vltimas tamen simplices notarum species (quas neoterica illa musicorū ætas nobis quasi auctarium quoddam adiecit) raro in vsum sumimus, præterq̃ q̃ in clausulas instrumentorum, augmentationemq̃ frequenter incidunt.

Refoz

RESOLVTIO NOTARVM Imperfectarum.

NVNC CAUTIONES QVAS-
dam de figuris subiungam, ne dum
ignorantur, scrupulum in-
ſciant pueris.

PRIMA.

Paufæ in omnibus imitantur notas,
demptis alterationibus & imperfectioni-
bus.

II.

Essentiales figuræ duplici mensuran-

H tus

CAVTELAE.

tur valore, ternario & binario, ita Musici in ternario perfectam, in binario imperfectam figurarum dimensionem considerant, quocirca refert Boetius, Omne tri-
num perfectum, & omne binum imper-
fectum.

III.

In simplicibus notarum figuris idem est, siue cauda ascendat siue descendat.

III.

Omnia quæ simplices patiuntur nota, etiam ligatis conveniunt.

V.

Diminutionis figuræ, numero ternario non sunt computandæ.

VI.

Postremarum duarum figurarum pau-
sæ

ſæ (ob nimiam ſuam velocitatem) in uſum
muſicum raro accedunt.

VII.

Omnes figurarum ſpecies augmentan-
tur, præter maximam, ea enim cuius valo-
rem aſſumat, maiorem ſe non habet.

VIII.

Figurarum menſuram, diminutio & ſe-
miditas (non valorem) auferunt.

IX.

Paſas æque ac notas proportionum di-
minutionibus ſubefſe volunt muſici.

X.

Coloris notarum tanta eſt vis, ut in fi-
guris perfectis auferat tertiam partem, In
imperfectis, modo quartam aufert partem,
modo hemiolam proportionem indicat,
ut patebit cap. ult.

H ñ

Caput

CAPVT SECVNDVM DE LIGATVRIS.

Huc ades atq; caput tu volue reuolue secundum,
Connexas disces compositasq; notas.

LIGATVRA est vnus notæ ad aliam
iunctura, facta vel ex quadris vel obliquis
aut vtriusq; figuris, inuenta cum propter
subtilitatem, tum cantus exornationem,
tertio propter textus applicationem, in li-
gatura enim vtriusq; cantus syllaba textus
adplicatur solum primæ parti ipsius com-
positionis notarum.

Fit autem ligatura, cum per tractum
seu lineam ascendentem vel descendens-
tem, notulæ copulantur, in parte sinistra
vel dextra.

Ligabilium notarum sunt quatuor spe-
cies, scilicet, Maxima, longa, brevis & semi-
brevis. Maxima, siue ligata siue non, nunq;
valorem immutat, aliarum vero trium vis
valorq; vbi colligatæ fuerint, ex ordine pa-
tebit, secundum namq; diuersam cōnexio-
nem, aliū & alium sibi valorem vsurpant.
Omnia

DE LIGATVRIS.

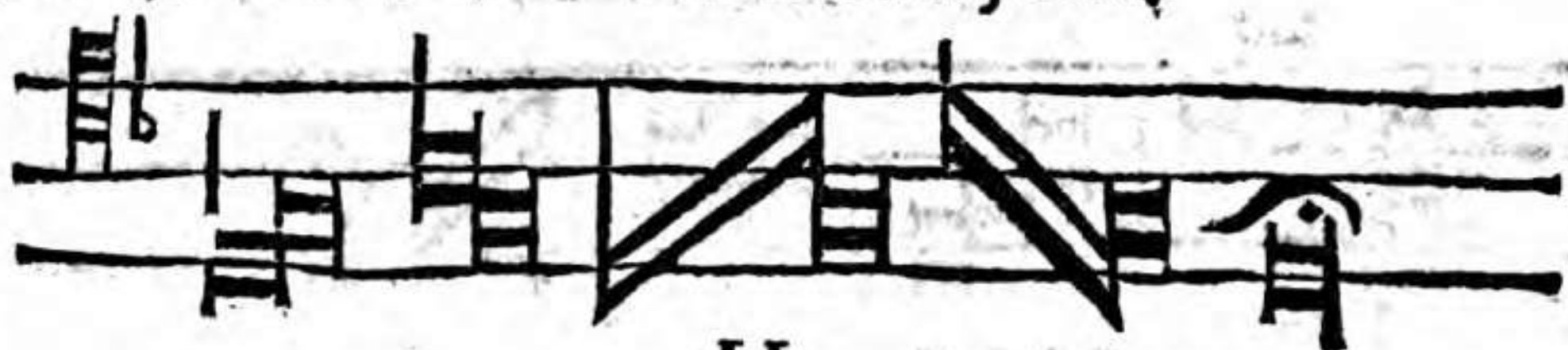
Omnis nota in ligatura, aut est inicialis, aut media, vel vltima.

INICIALIS est, in qua ligatura incipit. Media est quælibet inter primam & vltimam clausa. Finalis, quæ ligaturam finit.

PRO LIGATVRARVM COGNITIONE non piguit sequentes adscribere regulas.

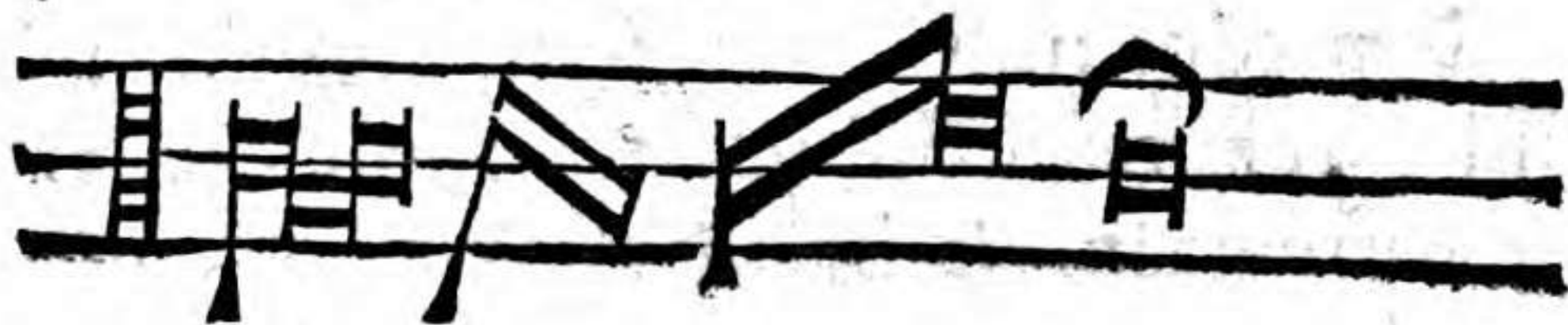
I.

Omnis ligatura conscendens vel descendens quadro vel obliquo corpore, sinistrorsum in ascensu virgulata, primarias duas, semibreues constituit, Sic.

II.

Si in descensu virgulata fuerit prima, ipsa sola brevis est.

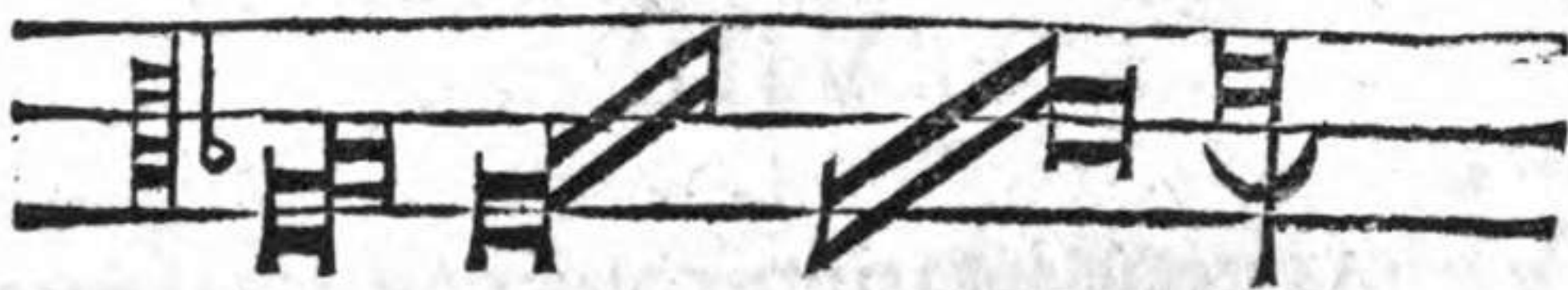
DE LIGATVRIS.

III.

Omnis nota in dextro latere, vel sursum
vel deorsum caudam habens, longa est.

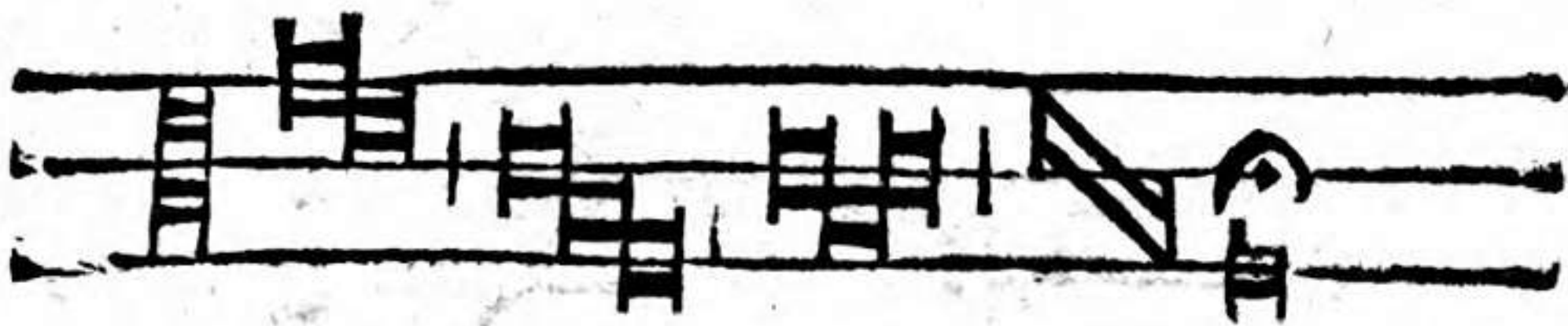
IIII.

Ligatura conscendens, quadro vel ob-
liquo corpore, cuius prima nota nullam
habet virgulam, reddit primam breuem.

V.

Prima carens cauda, longa est, cadente
secunda.

DE QVANTITATE MEDIA- rum notularum regula.

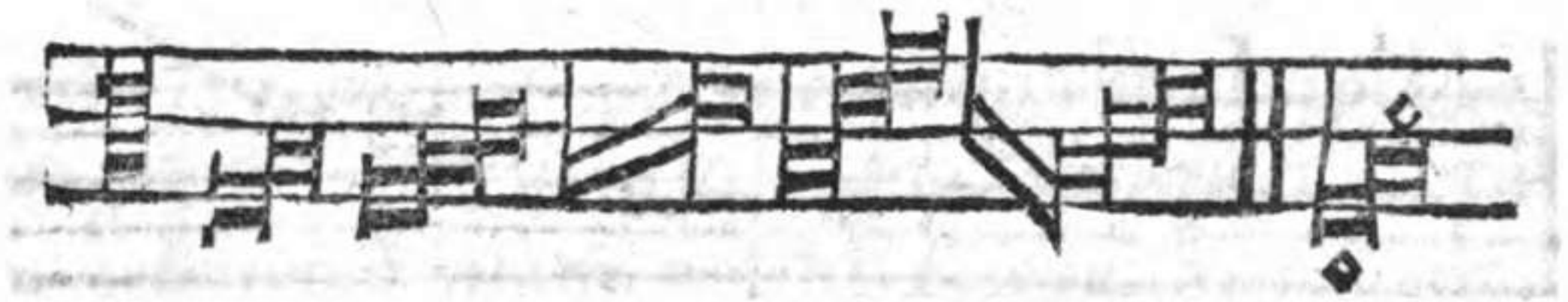
VI.

In medijs nulla quantitatis diuersitas
consideratur, nam omnis media, qualiter-
cunq; formata fuerit, breuis est, nisi præce-
dens habuerit caudam in sinistra parte sur-
sum tractam.

DE

DE LIGATVRIS.
DE VLTIMIS. VII.

Vltima ascendens à præcedente, brevis
est, excipe ligaturam duarū semibreuium.

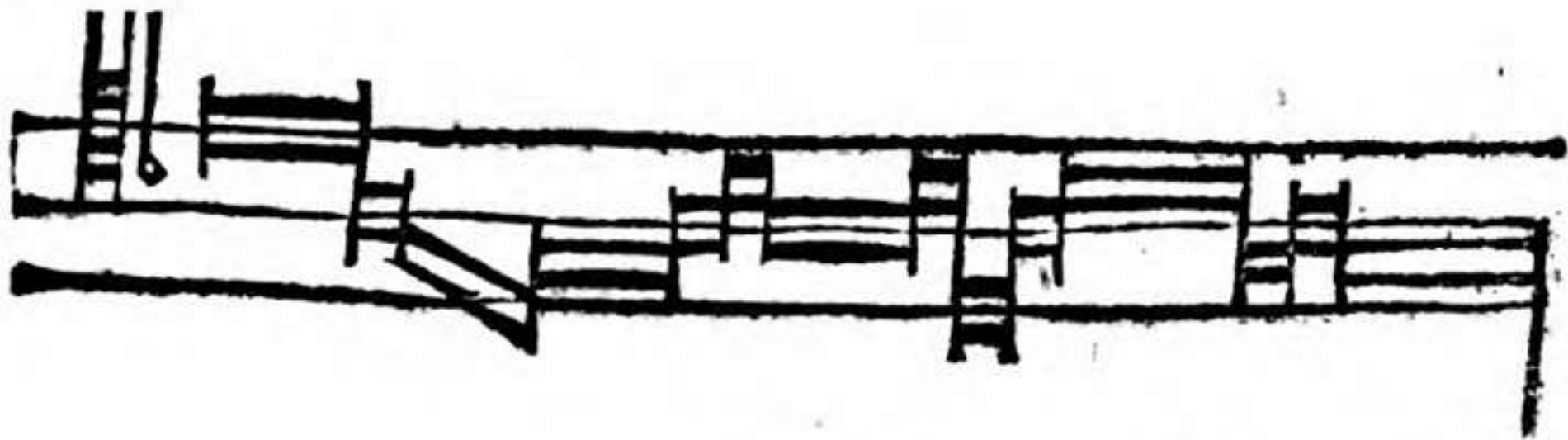
VIII.

Vltima quadrata dependens sit tibi longa.

VLTIMA REGVLA.

Maxima in ligatura valorem non im-
mutat.

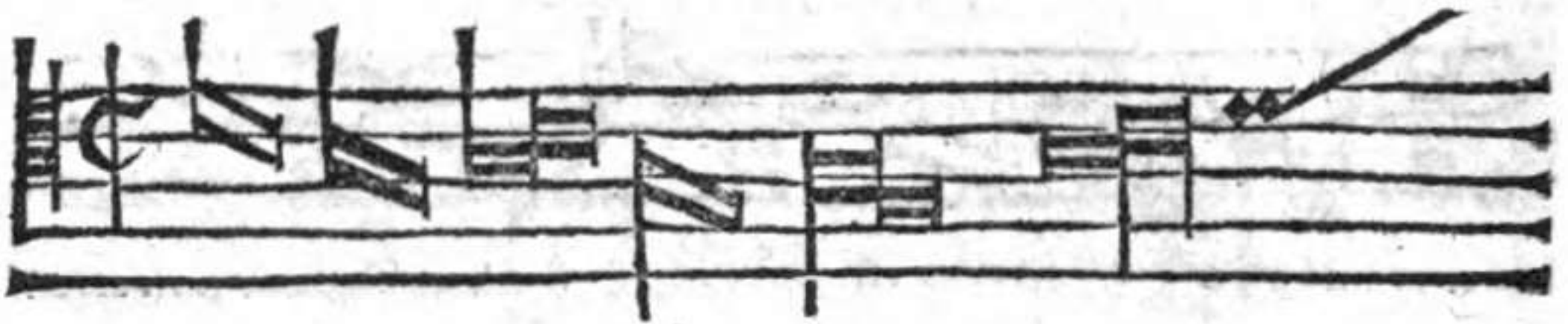
H iij

Regularum

DELIGATVRIS.

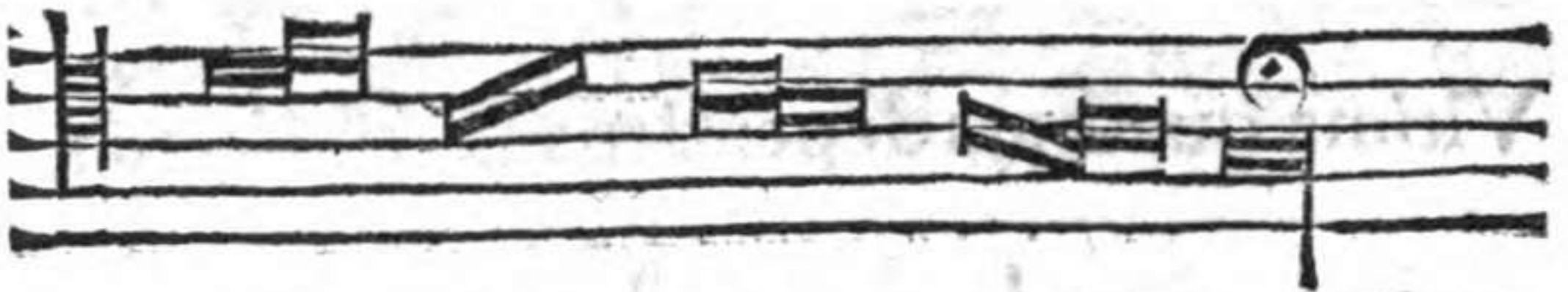
Regularum omnium exempla veluti
in vnum aceruum congestarum, tenor se-
quens procul dubio indicabit.

TENOR.

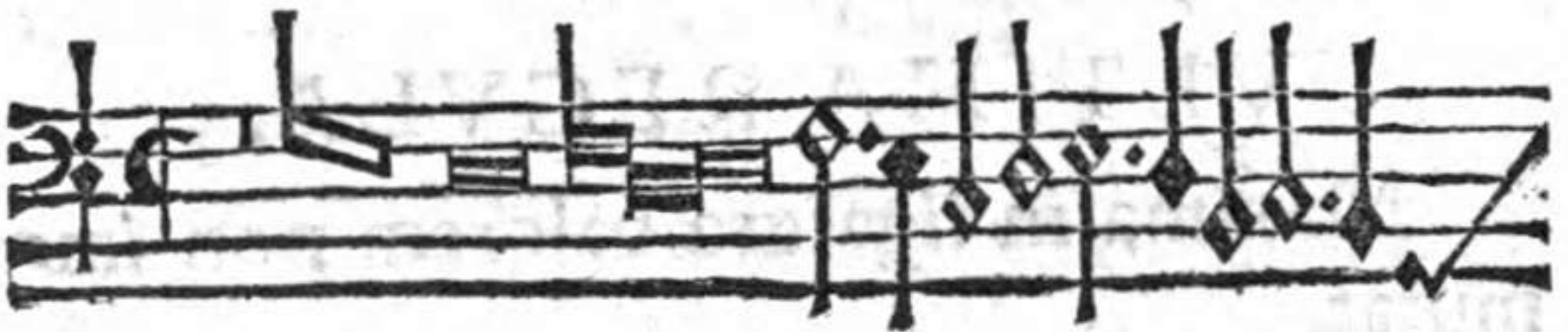
Primæ

Secundæ Tertiae

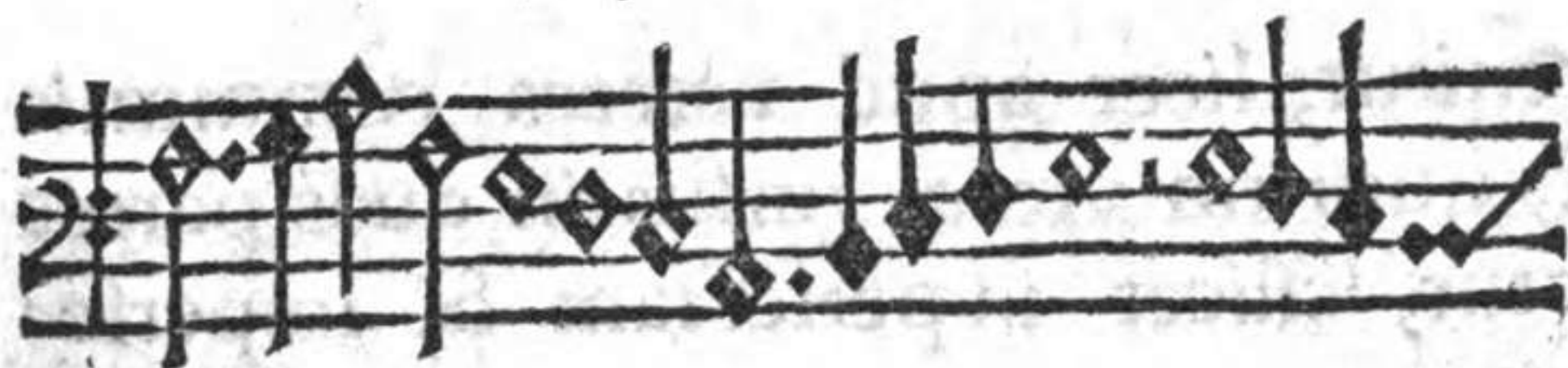
Quartæ & Quintæ Sextæ
Septimæ Octauæ.

BASSVS.

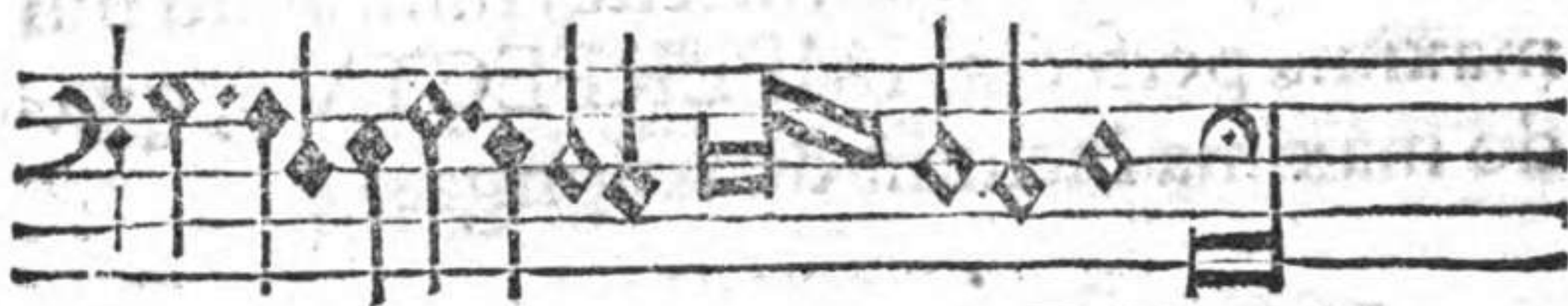
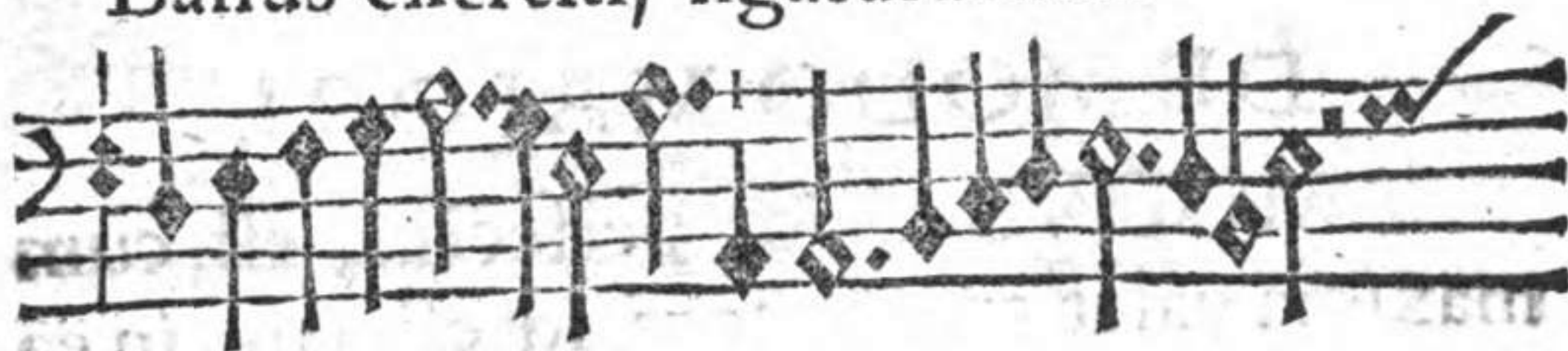

Bassus.

DE TRIBVS GRA.

Bassus exercitiij ligaturarum.

CAPVT TERTIVM DE TRIBVS MVSICAE gradibus.

Quid sit forte modus? quid sit prolatio, tempus,
Nosse cupis, nostra hæc, pagina cuncta docet.

MODVS est maximarum longarumq;
mensura, Et scinditur in maiorem &
minorem, quoniam duas notarum figuras
considerat, maximam & longam. Modus
maior propter eius diuturnitatem, rarissime

H v in

DE TRIBVS

inuenitur, licet apud veteres communis fuit, quorum vterq; rursus in duas partes secatur, scilicet in perfectam & imperfectam.

DE MODO MAIORI.

MODVS maior perfectus, est, cum maxima valet tres longas, id est, cum in ea tres longæ cōsiderantur, estq; nihil aliud nisi maxima perfecta. IMPERFECTVS, quādo maxima includit duas longas.

DE MODO MINORE.

MODVS minor perfectus est, qui longam tribus mensurat breuibus vel temporibus. Imperfectus, qui duas breues in longa considerat.

DE TEMPORE.

TEMPVS est breuium notarum cognitio, & quia in cantilenis, breuis interdū tres, aliquando duas includit semibreues, ob id bifariam diducitur.

Tem

MVSICAE GRADI.

Tempus perfectum est, vbi brevis notula, tres continet semibreues, Imperfectum, vbi duas.

DE PROLATIONE.

PROLATIO tertius gradus (qui minimas in semibreuibus mensurat) Est ipsarum dimensio, quod enim semibreuis minimas valet, id ex prolatione dignoscitur.

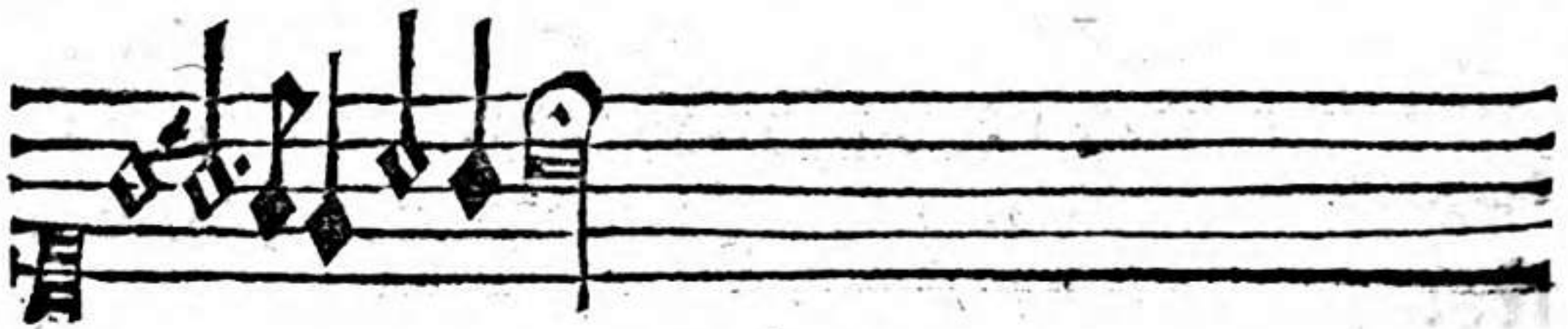
PROLATIO perfecta est, cum semibreuis diuiditur in tres minimas. Imperfecta, cum in duas.

Prænotata igitur principia seu dicti gradus, per diuersa habent dignosci signa, quæ in sequentibus patebunt, nullum vero datur principium formale, quod minimas immediate respiceret figuras, quoniam semper idem in ipsis valor manet, & idem numerus. In quolibet enim signo, minima valet duas semiminimas, hæc duas fusas, Fusa duas semifusas,

Exemplum succedit cuiusuis generis notarum vim (pro vt musices gradus exigat) explicans.

Discantus

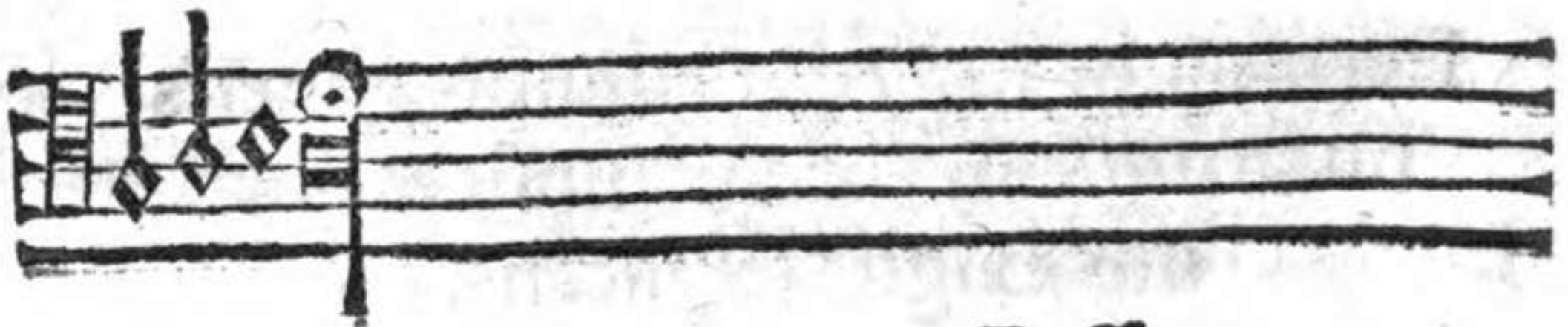
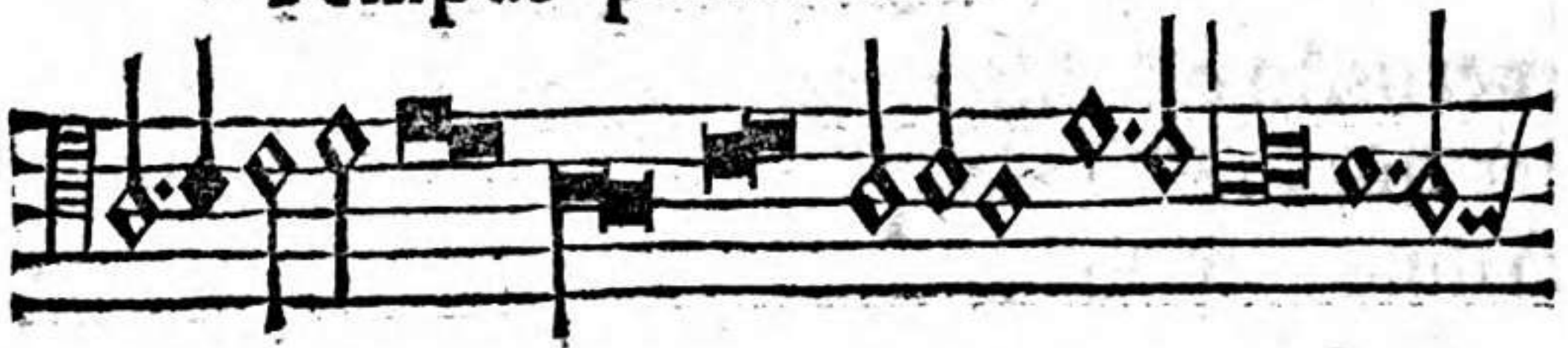
DE TRIB. GRADIBVS.
DISCANTVS.

TENOR.

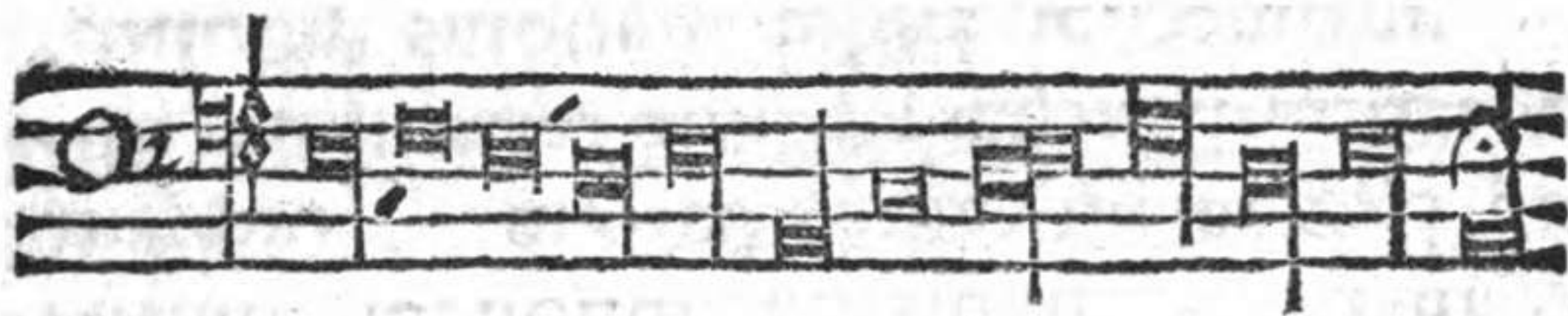

Tempus perfectum.

Bassus.

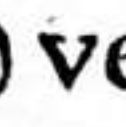
DE AVGMENTA.

BASSVS. Exemp. modi mi. per.

CAPVT QVARTVM DE AVGMENTATIONE & diminutione.

Te quartum lector caput ad sis rite docebit
Quo crescat cantus diminuatq; modo.

AVGMENTATIO est quantitatis nota-
tularum maioramentum, fitq; solū in
prolatione perfecta, vbi semibreuis tribus
& minima vno metitur tactu integro, hu-
ius signum extrinsecum est vel circa
vnā dumtaxat cantilenæ partem constitut-
tum. Si autem in singulis cantilenæ parti-
bus tale signum affixum fuerit, nō est aug-
mentatio, sed perfecta simpliciter prolatio,
vbi tres minimas vel vnā semibreuem
integer tactus continebit.

Intrin-

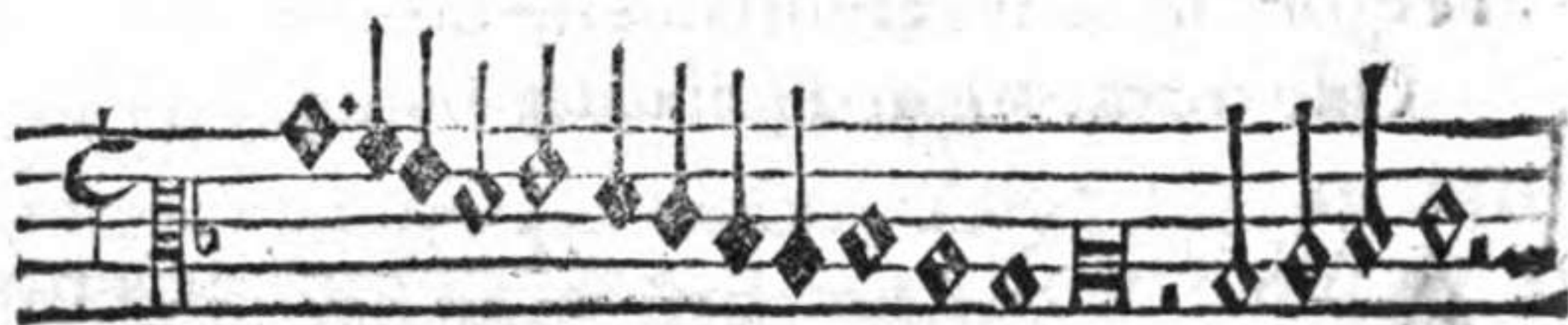
DE AVGMENT.

Intrínsecum augmentationis signum, notarum paucitas est, sine repetitionis signo, circa vnam cantus partem. Innuitur etiam per Canonis inscriptionem, dicendo, crescit in triplo, &c.

DE AVGMENTATIONE

vide exemplum.

TENOR.

BASSVS.

Diminus

DE DIMINVTIONE.

DIMINVTIO.

Est abstractio certi valoris quantitatis, ab ipsis figuris. Vel, est remotio quantitatis ab ipsa mensura, Nihil à semiditate discrepat, nisi quod illa in signis perfectis ac figuris ternario numero metiendis, reperitur, hæc in imperfectis.

Indicatur verò per integrum circulum cum virgula, In ea namq; non notarū minuitur numerus (manet enim signum perfectum) sed media mensuræ pars adimitur.

Tale igitur signum musicum concēssim indicat paulo velocius debere metiri q̃ in illo . Atqui parū inter sese distant & esse & valore, quandoquidem utrobique idem est notarum valor, & ternaria perfectio.

DE SEMIDITATE.

SEMIDITAS fit in tempore imperfecto, quando semicirculus per tractum diuiditur sic , ibi enim dumtaxat omnium notarum medietas canitur, Vel per hæc signa Oz, z, duæ namq; semibreues sic vno tactu

DE SIGNIS.

tactu metiuntur in vna cantus parte, quādo vnica tactum perficit in altera parte, signo non diminuto, per virgulam scindentem, aut numerum appositum. Vnde.

Cifra rotæ dextro lateri binaria iuncta
Innuat, vt tactu nota prendatur brevis vno,
Si quoq; semî rotam, cifra quacuncq; vacantem
Linea pertransit, mensuram signat eandem,
Quod vulgo signum vocitatur Semiditatis
In duplo crescit, numero veniente duali.

CAPVT QVINTVM DE SIGNIS.

Signorum ratio (quæ non est vltima nostræ
Artis) sub quintum est rite redacta locum.

NON clam me est, quanta sit de signorum
ratione inter musicos controuersia, vnusquisq; enim nouas quasdam signorum
species effingere laborat, modo vtrali-
quid noui secû adferre videatur, cum pro-
fecto ea res, non raro tyronum profectum
commodumue retardet, Quapropter nos
exclusa

DE SIGNIS.

exclusa omni varietate, signa vsitatiora tradere conabimur, malo enim pueros erudire q̃ per ambages circumducere, stultissimum enim est, amnem ducem ad mare sequi, cum aliunde iter pateat.

SIGNVM igitur est, quod primariam facit cognitionem de cantu, quo ad modum, tempus & prolationem, & secatur bifariam, scilicet in principale & minus principale.

Principale est, per quod modi, temporis & prolationis qualitatem cognoscimus, & per quod diuersarum notularum valores iudicamus, & tale iterũ est duplex, Expressum & implicitum. **EXPRESSUM**, quod in cantilenarum principio ponitur, vt est **O** vel **C**. punctus & numerus, ex quorum commixtione diuersa conflantur signa.

IMPLICITVM dicitur, quod intrinsecus gradum indicat, vel notarum repletionem, aut pausarum dispositionem.

I

Modi

DE SIGNIS.

MODI SIGNA EXPRESSA

hoc pacto cognoscuntur.

Si perfecto circulo connexetur numerus ternarius, sic $\bigcirc 3$, modum demonstrat maiorem, si vero binarius, tunc indicat modum minorem $\bigcirc 2$.

SIGNA TEMPORIS

extrinseca.

Integer circulus sine numero sic $\bigcirc$ vel $\bigoplus$ tempus indicat perfectum, Semicirculus, tempus imperfectum notat, ut $\bigcirc$ $\bigcirc$.

PROLATIONIS

signa.

In quocunque in gyrum ambitu est punctus $\bigodot$ $\bigodot$, prolatio ibidem est perfecta, absentia puncti designat prolationem imperfectam.

Nec hoc indignum animadversione erit, quod si circulo vel semicirculo numerus accedat, tunc

DE SIGNIS.

tunc circulum ipsum modum, & numerum
tempus representare, porro omnis nume-
rus additus circulo vel semicirculo, præter-
quam quod numeri rationem explicat, hoc
est, præter essentiæ suæ modum, diminutio-
nem etiam indicat, id est, tantum paulo ci-
tius emoderandum esse declarat.

Cifra gradum signat circo lateraliter hærens,
Cui dum subiicitur mensuræ est significatrix.

Vt autem cantilenarum cognitio tibi
constet, dicta illa signa extrinseca, impen-
dio te eo perducere possunt.

COGNITIO GRAD VVM intrinseca.

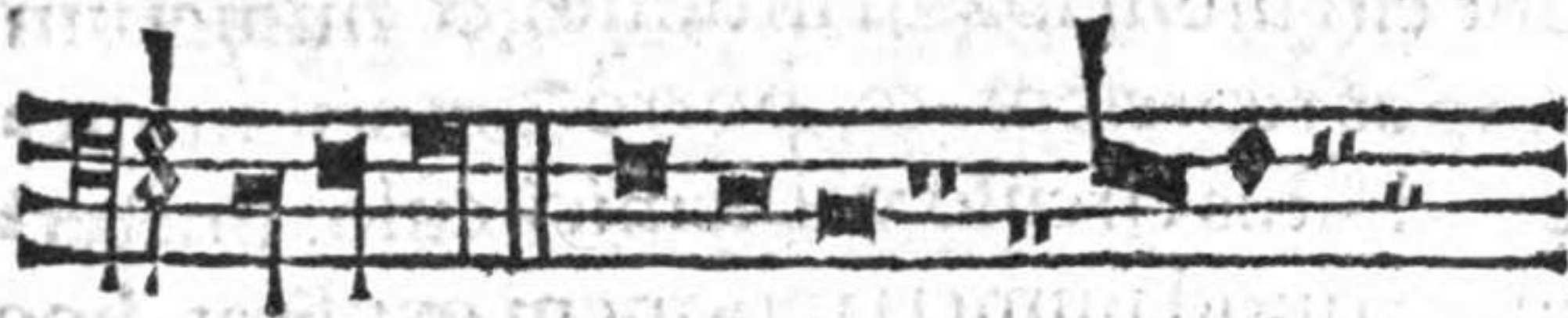
Quotiescunque in cantu tres longæ vel
formaliter, vel æquiuvalenter denigrantur,
aut pausa tria occupauerit spatia, tunc can-
tus est de modo minore perfecto, Aut si
tres breues colorantur aut duæ semipausæ
simul positæ in cantu reperiantur, cantile-
na est de tempore perfecto. Simili modo
dicas de tribus semibreuibus.

EXEMPLVM.

I ij

Gras

GRADVVM SIGNA INTRIN.

Modi. Temporis. Prolationis.

Repetitionis.

Generale, vel pausa generalis.

Conuenientiae post pausas.

Bmollitatis.

Eduri, vel aspirationis.

Ffaut.

colfaut.

Caput

Sunt & alia explicita minus principalia signa quae istis characteribus figurantur.

Et dicitur signum,

CAPVT SEXTVM

DE NOTARVM IMPERFECTIONE.

Quo nam forte modo numerus ternarius instans
Decedat, Sextum volue reuolue caput.

IMPERFECTIO est tertiæ partis valoris alicuius notulæ ablatio. Nam imperficere notam, est eius valoris tertiam partem adimere, hoc est, notam perfectam imperfectam reddere, vnde liquet nullam posse imperfici notulam, nisi alias tres valeat notas, Et quia in gradibus perfectis semper numerus ternarius reperitur, sequitur imperfectionem solum in illis contingi, Vnde.

Maxima, longa, brevis, tantummodo semibrevisque Perfectæ fiunt, reliquæ non perficiuntur.

Quælibet autem imperfectio fit, vel per notulam, vel pausam, vel per colorem.

DE IMPERFECTIONE REGULÆ GENERALES,

I in

Prima

DE IMPERFECTIONE.

PRIMA. Maior notula per minorem, & nunq̃ minor per maiorem imperficitur, sicq̃ omnis imperfectibilis figura, maior erit imperficiente.

Figurarum alia dicitur **AGENS**, id est, imperficiens tantum, vt minima, Quædam **PATIENS**, id est, imperfectibilis, vt maxima, Quædam agens & patiens, respectu diuersorum, puta, quæ imperficit & imperficitur, vt longa, breuis & semibreuis.

SECUNDA. Omnis figura imperfectibilis, vel à facie vel à tergo imperfici poterit.

TERCIA. Similis similem non imperficit, sic nec longa à longa, nec breuis à breui imperficitur.

QUARTA. Vna nota interdum imperficitur in alia, vel à parte propinqua, vel remota, remotiore vel remotissima, ante & post, ratione partis propinquæ perfectæ, in toto inclusæ, sic in signo **Oz** longa contenta in

DE IMPERFECTIONE.

ta in maxima, imperficitur per breuem, nisi si obstat punctus diuisionis, Etiam in signo temporis perfecti sic O, breuis in maxima & longa contenta, imperficitur per semibreuem.

QVINTA.

Notulæ etiam imperficiuntur à pausis, cum scilicet ante vel post notas perfectas, pausæ minoris speciei collocantur. Pausa autem non imperficitur, sed tantum imperficit. Quælibet tamen pausa, habet eam imperficere notam, quam species cui æquiualeat.

SEXTA.

Nigredo seu color adueniens notulis maioribus, in suis signis perfectis, imperficit. Imperfectis vero figuris notarum, adimit quartam partem, si modo non adferat hemiolam proportionem. Id autem cognoscere licebit ex tactus mutatione. Nonnunquam etiam figuris propinquioribus euenit repletio, propter euitandam alterationem

DE IMPERFECTIONE.

nem. Et tunc apud doctissimos quosq; nec quicquam auferre nec adferre dicitur.

Tria figurarum imperfectionem declarant, scilicet numeralis imperfectio, punctualis diuisio, punctus enim diuisionis inter duas semibreues positus, primam semibreuem primæ breui, secundam secundæ, in diuisione comprobatur applicari, Et tertium, figurarum plenitudo.

DE DVPLICI IMPERFECTIONE, totali & partiali.

TOTALIS fit, cum in suo gradu perfecto longa imperficitur à parte sua propinqua, aut ab aliquo æquiualentī, cuiusmodi sunt notæ minoris & pausæ, vt . Simili modo imperficiuntur breuis & semibreuis in eorum signis perfectis.

PARTIALIS, quando maior notæ perfecta vel imperfecta, continens tamen partes perfectas, imperficitur vel ante vel post, per notulā remotam vel remotiorem vel remotiss. gratia partis suæ perfectæ &c.
In signo

DE IMPERFECTIONE.

In signo modi minoris perfecti Oz. imperficitur longa à breui, vel ab eius pausa, aut æquiualentia, quando ipsam immediate sequitur, vt in exemplo sequenti.

In signo temporis perfecti O O C3. breuis à semibreui imperficitur, vel ab eius pausa &c. sic.

Item in signo prolationis perfectæ O C semibreuis à minima imperfi. Exemplum.

Et hoc est verum, nisi punctus perfectionis aut diuisionis interturbauerit. Sunt autem dictæ notarū species perfectæ, si simi-

I v lis

DE IMPERFECTIONE.

lis pausa vel nota eas sequatur. Item, brevis ante ligaturam semibreuium. Similiter cum in tempore perfecto duæ semibreues pausæ, simul in eadem linea positæ sequuntur breuem, ipsa manet perfecta, Sic in prolatione maiori, semibreuis manet ante duo suspiria.

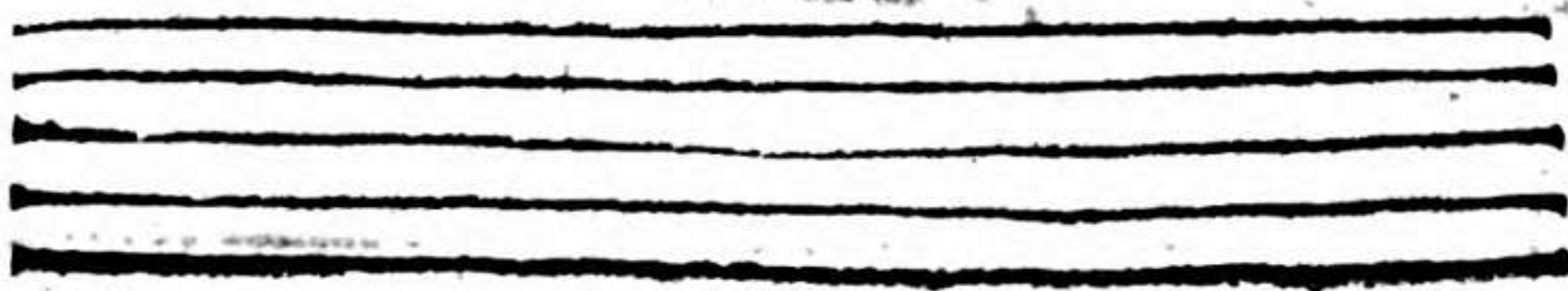
Fît etiam non raro q̃ figura imperficiens, non semper proximam maiorem præcedentem vel sequentem imperficiat, sed interdum imperfectio ad tertiam aut quartam notulam vel præcedentem, vel sequentem imperfectibilem transferatur, de qua certa regula tradi vix potest, quanq̃ aliqui hoc, per diuisionis punctum innuere nituntur, certius tamen ex Vuenceslai nostri documento deprehenditur, qui inquit.

Ex vna aut vtraq̃ fit imperfectio parte,
Si vero certam cordi est cognoscere partem
Incipe ab initio seriem numerare notarum
Ostendet numerus partem ternarius illam.

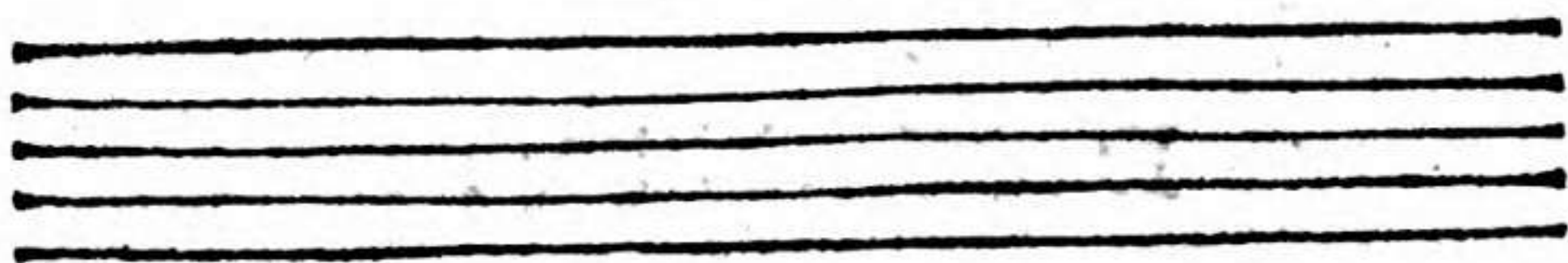
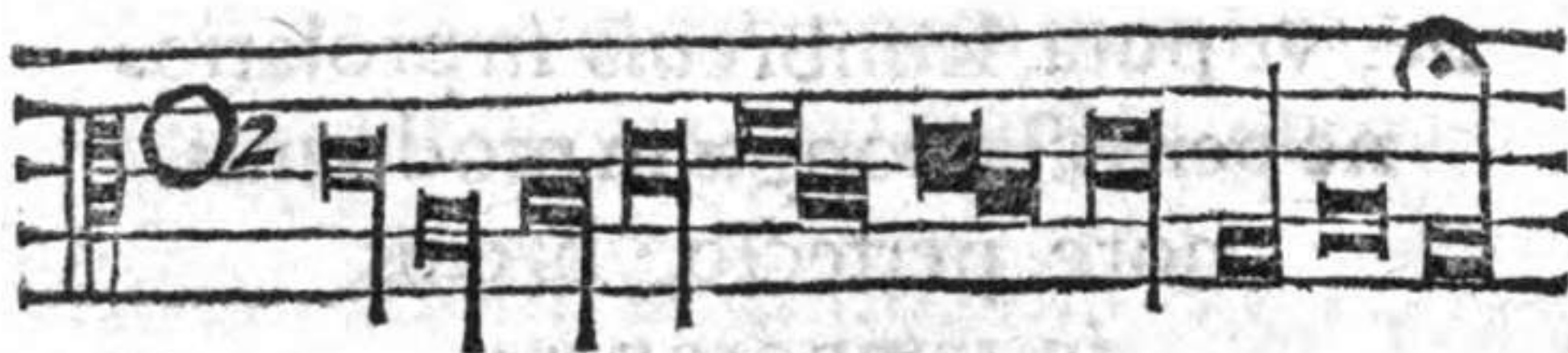
Sequitur

SECVITVR EXEMPLVM
trium partium, de cuiuslibet notæ (pe-
nes suum musicæ gradum) imperfectio-
ne, vt puta, semibreuis in prolatio-
ne perfecta, longæ in modo mi-
nore perfecto, breui-
in tempore per-
fecto.

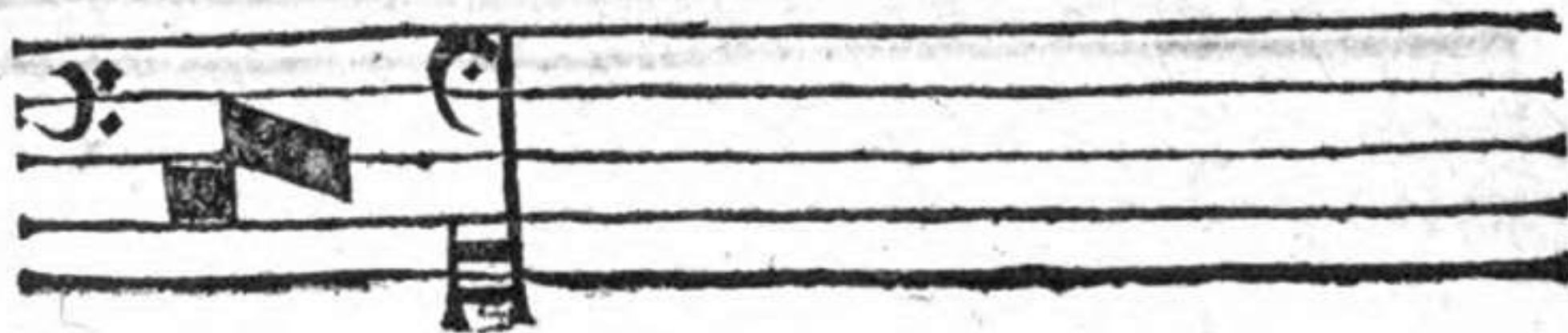
DISCANTVS.

EXEMPLVM DE IMPER.
TENOR.

BASSVS.

CAPVT SEPTIMVM DE TACTIBVS.

**Si cupis vt Tactus signorum regula certa
Sit notus, nostrum hoc volue reuolue Caput.**

TACTVS est continua motio præcens-
toris manu signorum indicio facta, can-
tum dirigens mensuraliter. Fit autem in
singulis musicæ gradibus per figuras & sig-
na, Variaturq; secundum signorum di-
uersitatem, quare nihil aliud est, q̃ debita
& conueniens mensura, modi, temporis &
prolationis.

DE DVPLICI TACTV.

Tactus est duplex, maior & minor,
MAIOR est, qui notulam breuem non
diminutam vnico complet tactu. **MINOR**,
is vulgatissimus dicitur, & est, qui semibre-
uem notulam vnico metitur tactu.

Propor

DE TACTIBVS.

Proportionatus seu sesquialter fit, cum figuræ dissimili quantitate proferuntur, cum scilicet tres semibreues contra vnam, aut contra duas proferuntur, vt in proportionibus fit de genere multiplici, vbi duæ aut quatuor notulæ, contra vnam modulantur.

In huiusmodi signis C Oz Cz alia qua mensuræ pars adimitur, hinc est quod in ipsis, vel notæ velocius tangi debent, vel semper duo tactus accipi pro vno.

REGVLA.

In omnibus signis, semibreuis tactu mensuratur integro, augmentatione & proportionibus demptis.

Caput

CAPVT OCTAVVM

DE DVPLICATIONE

seu alteratione.

Qua ratione notæ varientur vel geminentur
Octauo includit pagina nostra loco.

ALTERATIO est valoris alicuius notæ duplicatio, euenit notulis non perfectis, ea enim nota dicitur altera, quæ se ipsam bis valet, vt longa sumpta pro duabus longis, brevis pro duabus breuibus. Causatur autem alteratio solum in gradibus perfectis vt imperfectio, cum in illis numerus ternarius solum reperitur, Estq; contraria imperfectioni, Fit enim ob defectum vnius notæ, computatur ternarij numerositate, Sequitur ergo, tantum quatuor notarum species posse duplicari.

Tantum

DE ALTERATIONE.

Tantum quatuor sunt notæ alterabiles, scilicet Longa, brevis, semibrevis & minima.

SEQVUNTUR TRES DE alteratione generales Regulæ.

PRIMA.

Nulla nota ante sibi similem alteratur, nec maior per minorē, Eius ratio est, quia alteratio est adinuenta ad numeri ternarij constitutionem, simile autem cum simili semper alias facit numerum ternarium.

II.

In secundam, & non in primam cadit alteratio.

III.

Alteratio plenitudine notarum ac puncto divisionis tollitur.

Specias

DE ALTERATIONE.
SPECIALES DE DVPLICA
tione notularum regulæ,

PRIMA.

Alteratio fit in tribus musicæ gradibus. In signo modi perfecti brevis alteratur, id est, valet duas, quando duæ super sunt ultra ternarium, hoc modo.

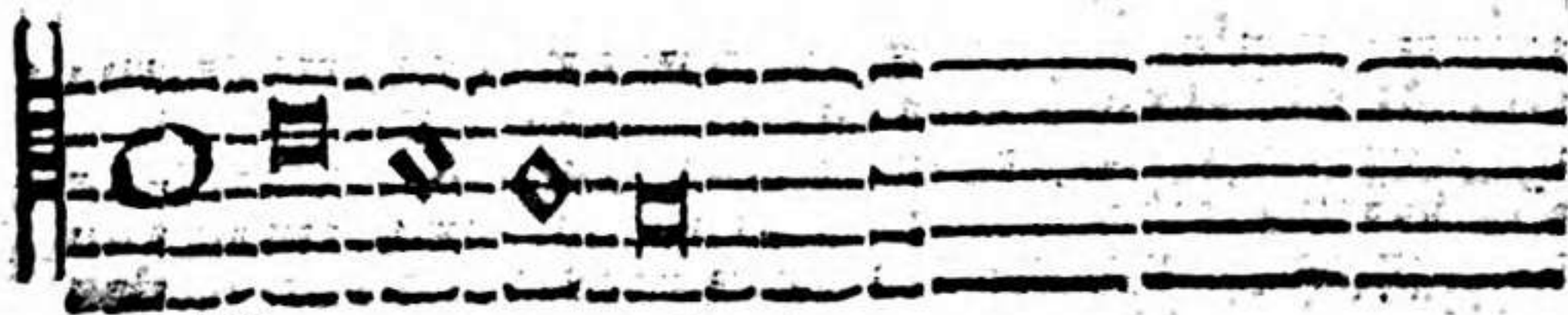

Modus minor perfectus.

Vide etiam Bassum Exempli de tribus musicæ gradibus.

II.

In signo temporis perfecti, semibrevis fit dupla, quando duæ ultra ternarium residuæ sunt, sic.

Tempus perfectum.

K

In signo

DE ALTERATIONE.

III.

In signo prolationis perfectæ, alteratur minima. Vide exemplum.

IIII.

Duplicatio fit potissimum in ligatura duarum semibreuium. Vide Bassum Exempli de imperfectione.

V.

Per diuisionis punctum, aptissime discernitur alteratio ab imperfectione, Quotiescunq; igitur inter duas imperfectibiles figuras, duæ alterabiles clauduntur, absq; diuisionis puncto, secunda semper alteratur. Si vero tres alterabiles notę inter duas imperfectibiles locantur, ambæ perfectæ manebunt & nulla alterabilium alteratur, q̃a numerus ternarius vbiq; est perfectus.

DE

DE DVPLICATIONE, NO- ta sequentes versiculos.

Ars perhibet quandoq; notæ duplicare valorem,
Sed non cuiuscunq; notæ, nisi quæ sit alius
Tertia pars, duplicatur enim species minor ante
Maiorem, pausam nunq; varia, nota quæris
Cur duplicatur? vt efficiat ternarium arithmum
Cum præeunte nota, sine quo perfectio nulla est.
Quandocunq; vltra numerum ternarium abundat
In gradibus nota perfectis, imperficit illa
Aut præcedentē notulam, aut omnino sequentem
Hoc diuisiuo poteris cognoscere puncto,
In partem imperfectio quam cadit, hæc duplicetur
Sicq; duæ superant, duplicanda est vltima tantum.

Hoc quoq; sciendum est, quod altera
ratio maximam excludit, & in minima ter-
minatur, quia maxima maiorem se, cuius
valorem assumat, non habet, diminutiores
autem figuræ, non sunt numero ternario
computandæ.

K ij

Caput

CAPVT NONVM

De punctis.

Si vis punctorum liquido natura pateſcat,
Hæc voluas lector, omnia prorsus habes.

PVNCTVS in cantu, vel postponitur
vel interponitur, aut anteponitur, Et
est minimum quoddam signum, quod no-
tulis adiicitur, habetq; in harmonia triplex
officium, Vel perficit, vel diuidit gradus,
aut mediam partem notulæ cui adiungi-
tur addit, Et sic à diuersis effectibus, veteres
eum varijs appellauere nominibus, vtpu-
ta.

PERfectionis, qui alicui notæ perfe-
ctæ postpositus, ipsam nec auget nec minu-
it, sed saluat eius perfectionem, ne à sequen-
ti imperficiatur. Et est excogitatus propter
incertos cantores.

ADDitionis punctus est, qui ad latus
notæ positus, ei dimidiam partem addit, Is
dicitur etiam augmentationis, notā enim
cui

DE PUNCTIS.

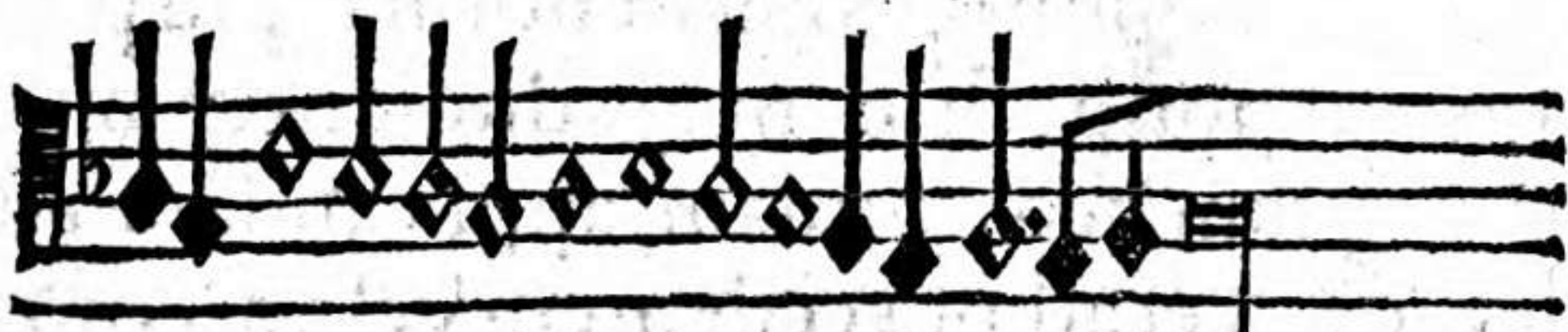
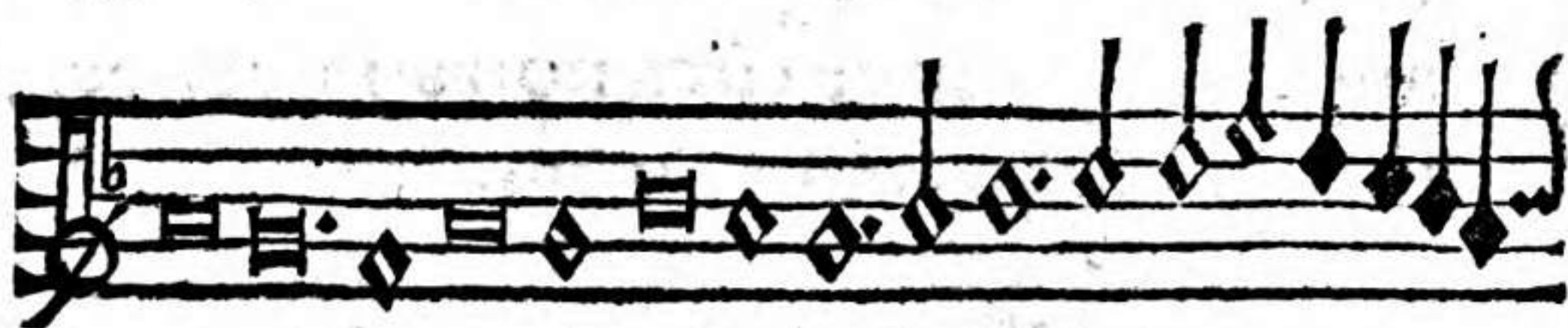
cui additur, recto proprietatis dimidio ad-
auget, & ponitur circa notas imperfectas,
pro aliqua specie notarum.

Diuisionis, is alicui notulæ præposi-
tus aut postpositus, neq; adimit neq; affert
quicquam, sed notulam applicandam esse
indicat, vel ad præcedentem vel ad sequen-
tem, pro ternaria in notulis dimensione,
nec locatur directè ad latus notulæ, sed pau-
lò altius vel depressius. Dicitur etiam alte-
rationis punctus, quam vel prohibet vel
indicat. Item imperfectionis, notam enim
cui aliquam applicandam designat imper-
ficit. Diciturq; à nonnullis transportatio-
nis, notis enim adpositus, eas ad distantio-
res figuras transfert computandas.

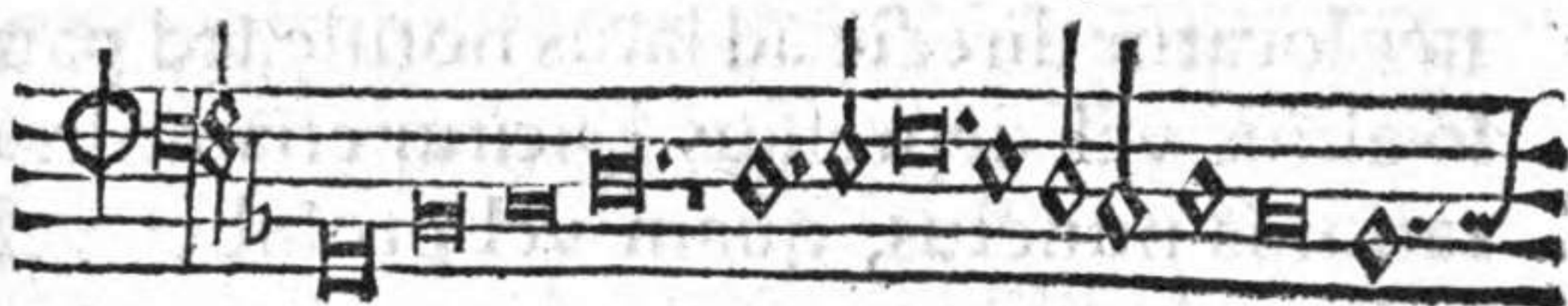
Sequitur Exemplum.

K iij

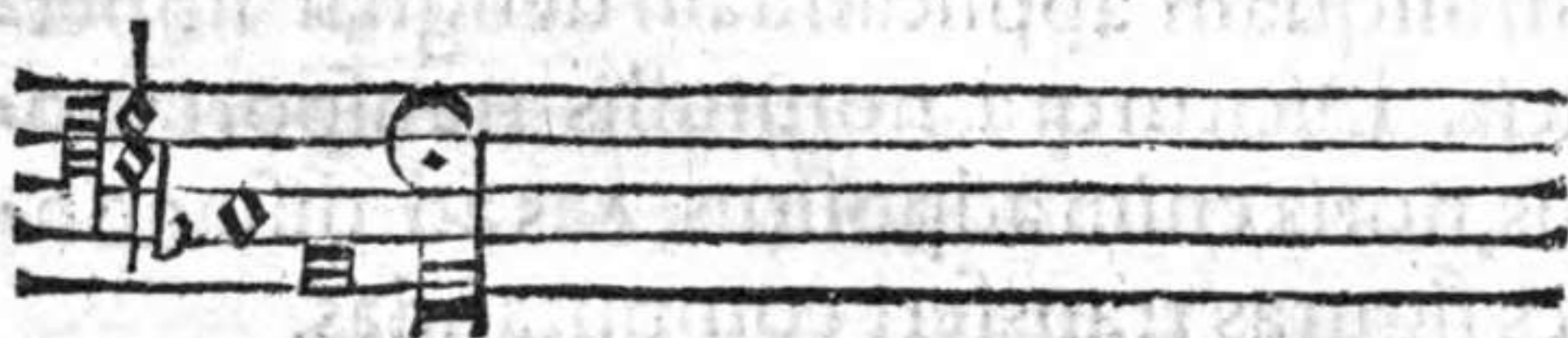
EXEMPLVM DE PVNCTIS.
TENOR.

Perfectionis. Additionis. Diuisi-

BASSVS.

onis.

CAPVT DECIMVM

De Syncopatione.

Quid sit non dubito studiose Syncopa quæres?

Non est quod quæris hoc lege, volue caput.

Syncope, est reductio minoris notulæ, vltra maiorem vel minorē, cui connume-
ratur

10167610

100

•

1

5

CAPVT VLTIMVM
DE PROPORTIONE, IN
qua totum musicæ cons-
sistit negotium.

Hæc age quæ summa est artis proportio nostræ
Est in postremum rite reclusa locum.

PROportio est duarum rerum adinuicem collatio. Fit præcipue in numeris, consonantijs & notarum numeris.

Proportionum alia est æqualitatis, vt 1 ad 1, 2 ad 2. Altera inæqualitatis, quæ est duarum rerum inæqualium adinuicem relatio, vt 4 ad 3, & 2 ad 3. Et hæc est duplex, scilicet maioris inæqualitatis, & minoris inæqualitatis.

Proportio maioris inæqualitatis est, quando numerus maior ad minorem comparatur, vt, 4 ad 3, 4 ad 2, 6 ad 3 &c.

Minoris inæqualitatis fit, dum minor ad maiorem refertur numerum, vt 3 ad 4, 3 ad 6. Et has maioris & minoris inæqualitatis species tantum musicus considerat, vocum
enim

DE PROPOR.

enim & phtongorum similitudo, cōsonan-
tiam non parit, sed dissimilitudo.

Maioris

minuit.

In æqualitatis proportio
notas æquæ ac pausas

Minoris

adauet.

PROPORTIO DVABVS CL

fris in cantu signatur.

Diuerſi numero eiſdem vero ſpeciei
Mutuo ſi coeunt notulæ, proportio fertur,
Ipla quidem duplici cifra ſignatur in Odis,
Sub maiore minor (cum conſtruitur) minor autem
Supra maiorem (cum deſtruitur) ſituatur.

Omnis proportio infringitur per im-
mediatam contrariæ proportionis ſuppoſi-
tionem, vel per temporis ſignum poſt pro-
portionem poſitum, vel per ſignorum in-
uerſionem, quæ omnia ſuis exemplis, infe-
rius patebunt.

Sciend

K v

DE PROPORTIONE.

Sciendum vero q̄ proportio maioris inæqualitatis quinque genera habet, scilicet tria simplicia, & duo composita, vt multiplex superparticulare, superpartiens, multiplex et superparticulare, multiplex et superpartiens. De his plura scribere non est nostri negotij, quandoquidem ad theoricam magis quam practicam musicam pertinent spectantq̄. His igitur supersedere cordi est, quoniam in cantilenis raro illarum specierum vsus incidit, nisi admodum paucarum, vt dupla, tripla, quadrupla, Et superparticularis, vt sesquialtera & sesquitertia. Aliæ propter difficultatem raro admodum notis accomodantur, à dupla igitur auspicabimur, quæ facilima est cognitu, cæterisque omnibus communior, magisque vsitata.

DVPLA PROPORTIO.

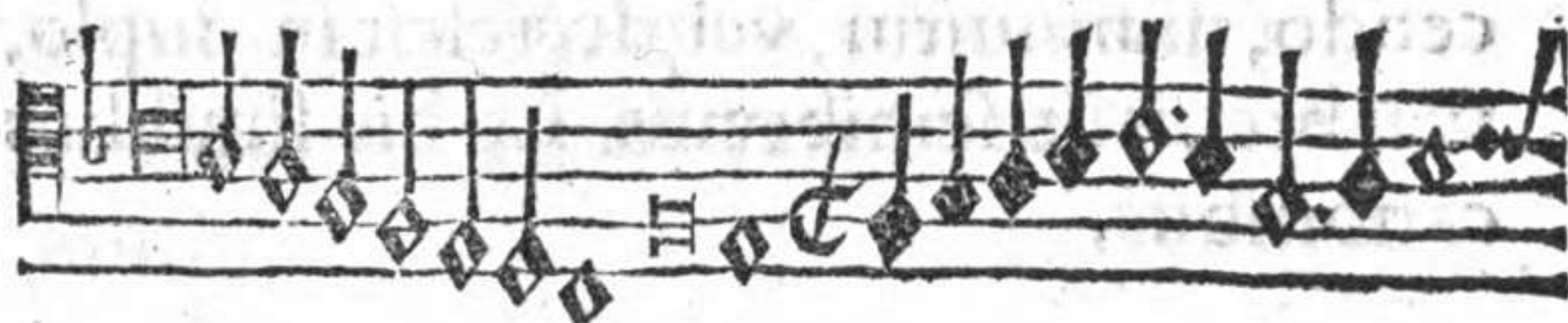
Fit musicaliter, quando duæ notæ contra vnā veluti in acie constituuntur, aut quatuor contra duas collocantur eiusdem speciei. Signatur autem hæc proportio sic.

2 4 Quod concentus sequens indicas,
1 2 DE

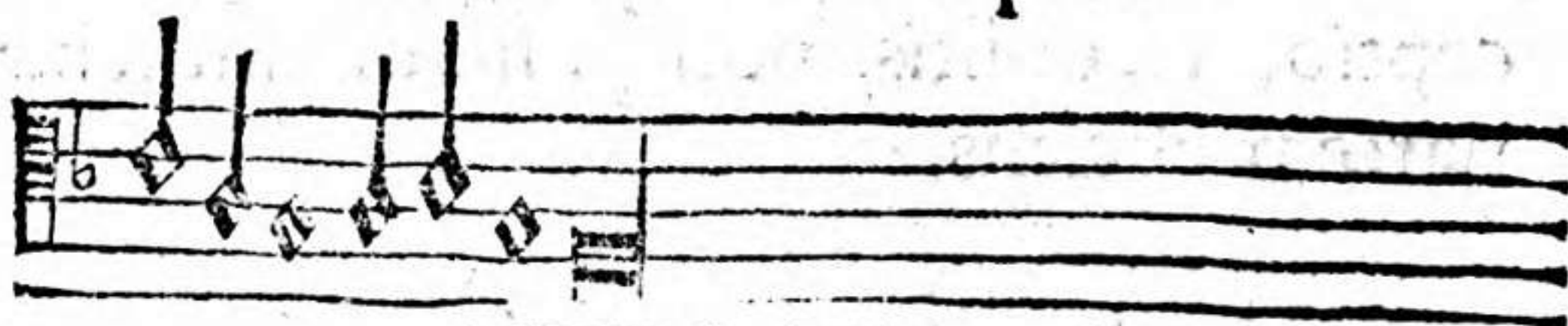
DE DVPLA.

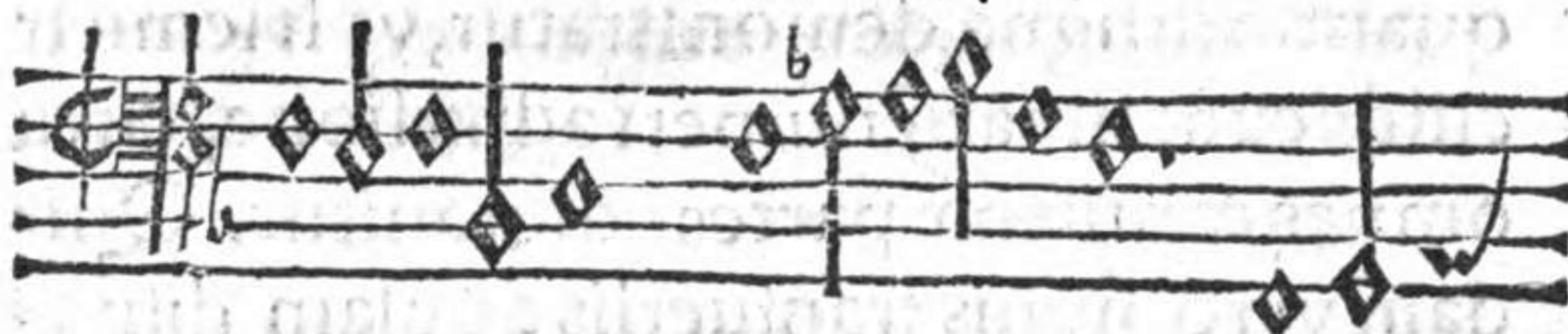
TENOR.

Decrescunt in duplo.

BASSVS.

Diminuuntur in duplo.

DE DVPLA.

Quandoq; tamen canonicè absq; numeris dupla innuitur proportio, aliæq; multiplicis generis omnes proportionēs, industriae & tentationis, breuitatisq; causa, dicendo, diminuitur, vel decrescit in duplo, vel, brevis sit semibrevis. Et his similibus canonibus.

CANON autem est imaginaria præceptio, ex positis, non positam cantilenæ partem eliciens.

Dupla etiam proportio, per æqualia quandoq; signa demonstratur, vt si semicirculus cum binarij numeri adhæsione, circa omnes cantilenæ partes disponitur. Quidam vero signis transuersis duplam disponi volunt sic $\bigcirc \bigcirc$.

De

DE TRIPLA PROPOR

tione, quæ fit.

Quando numerus maior continet minorem ter, vt 3. ad 1. 6. ad 2 Harmonicè, quando tres notulæ contra vnâ, sibi specie similem, proferuntur, vt in exemplo.

TENOR.

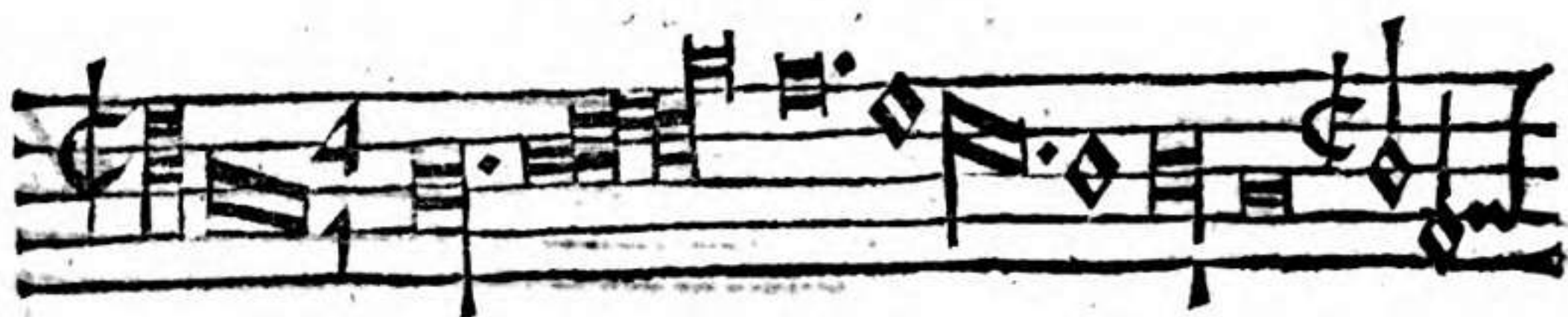
BASSVS.

DE QVADRVPPLA.

Quæ fit, quando maior numerus ad minorem relatus, numerum quaternarium ambit, Musicæ vero, quando quatuor notæ contra vnam eiusdem speciei promuntur, Exemplum.

TENOR.

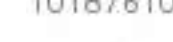
BASSVS. Quadruplæ.

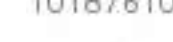
10167610

10167610

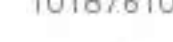
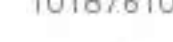
10167610

10167610

10167610

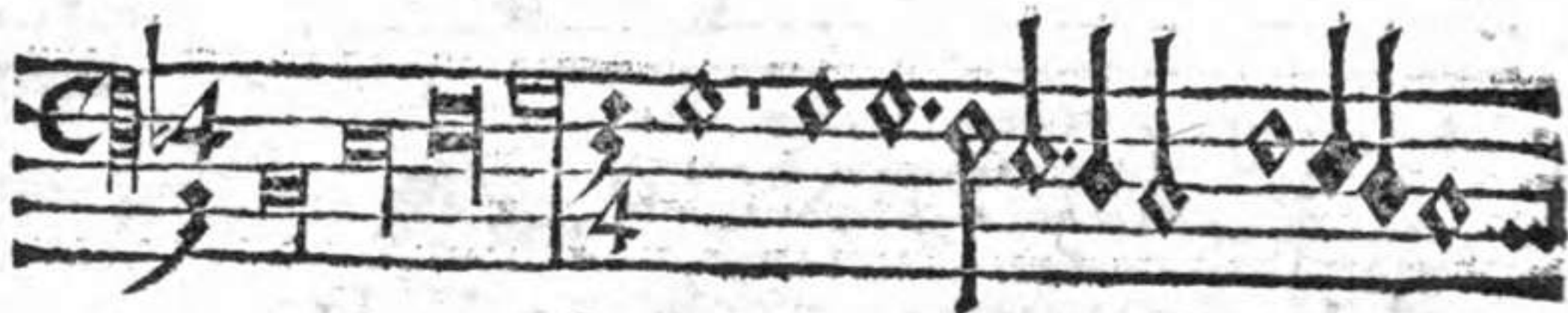

10167610

DE SESQVITERTIÄ.

Sesquitertia fit, cum quatuor notulæ
tribus æquivalent sibi consimilibus & no-
mine & quantitate, Et figuratur sicut est
videre in exemplis,

TENOR.

BASSVS.

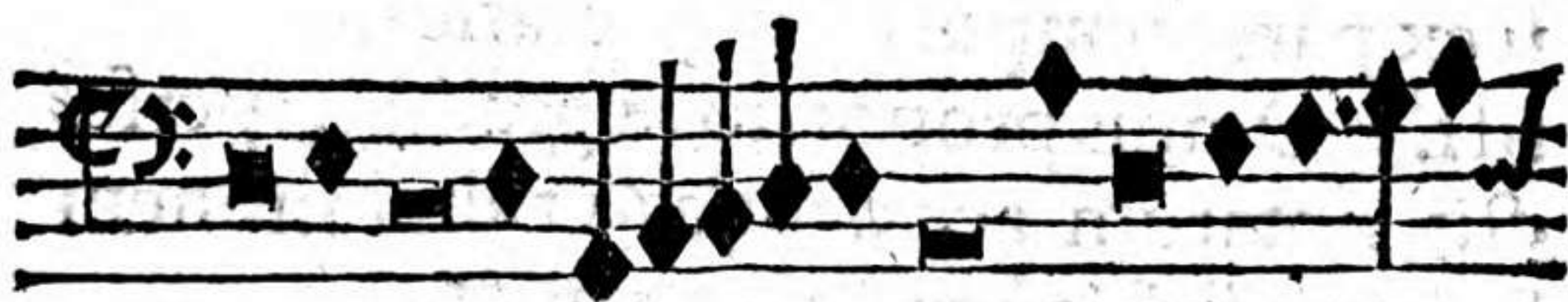
DE HEMIOLA.

Hemiola fit quando tres semibreues sub vnum tactum cadunt, aut breuis perfecta. Eius signum est integer circulus, vel semicirculus, subscripto numero ternario. Aliquando etiam designatur, cum notula nigrore obducuntur.

Exemplum.

TENOR.

BASSVS.

L

AD PROPORTIONVM DICTA-
rum cognitionem, sequentes serua-
ri debent cautiones.

- I.** Proportio non ritè in cantionibus assignatur, nisi duobus numerorum caracteribus, quoniam idem numerus ad diuersos relatus, aliam & aliam habet proportionem, vt 3 ad 2. facit proportionem sesquialteram. 3. ad 1 triplam. & 3 ad 4 subsequitertiam facit. Et quemadmodum vna vox non facit concinentiam, ita nec vnus numerus proportionem.
- II.** Si diuersa sunt partium cantilenarum signa, non ritè assignabitur proportio secundum notarum numerum.
- III.** Sesquialteræ non euenit alteratio, nisi ex parte temporis aut prolationis.
- III.** Omnis proportio in gradibus perfectis, notarum accidentia (vt alterationem & imperfectionem) non variat.

LA VS DEO.

ENCOMION SCIENTIAE

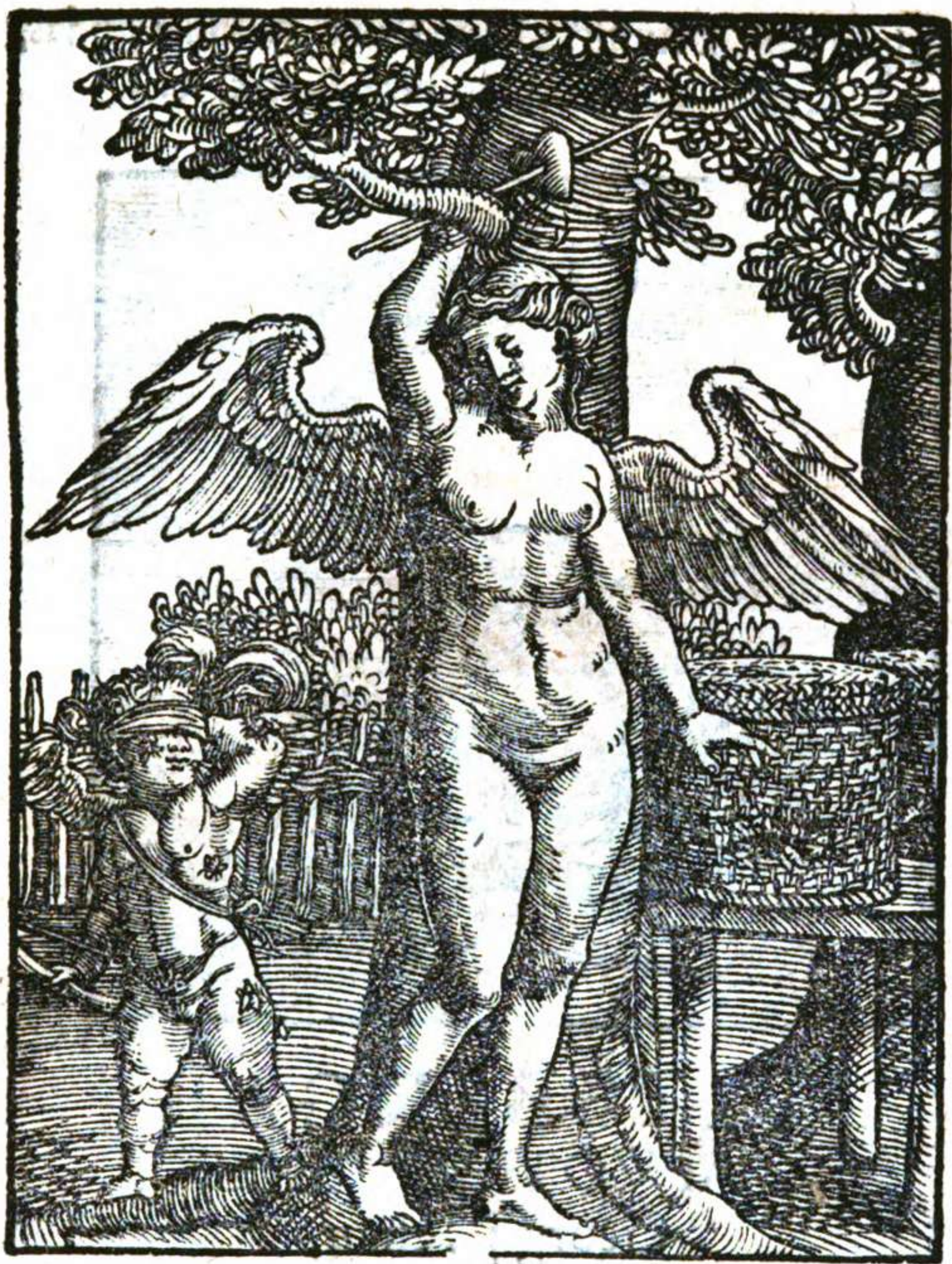
Ioan. Spangebergij.

Arbor in aprico stat Diua Scientia prato
Fertilis, illustris, nobilis, alta, virens.
Est primo intuitu radix illius amara
Ardua prima via est, difficilisq; labor,
Sed profert dulces arbor placidissima fructus,
Fiet ut in summum forte cacumen iter.
Horruerit si quis radices huius amaras,
Poenitet & ceptam continuare viam.
Illius hic nunquam gustabit dulcia dona,
Deq; bonis studijs gaudia nulla feret.
Est quoq; thesaurus præclara Scientia grandis,
Qualem vix foelix aurifer Hebrus habet.
Nobilis ille quidem & toto durabilis æuo,
Hoc mille incolumis vivere secula potes.
Iacturam nunquam patietur ab igne mariq;
Est vespillonum tutus ab insidijs.
Hæc igitur tibi sit puer alma Scientia cordi,
Hanc quære hanc toto pectore semper ama.
Tum bona posteritas pulchro te carmine dicet,
Tandem erit in cœlo vita beata tibi.

L ij

O Phœbi testudo decus pulcherrima rerum,
Te famulam placidi Cypris amoris habet.
Qui primum placidos hominum te fecit ad usus,
Non homo, sed cœli missus ab arce fuit,

DISTICHON.

Pungit apīs puerum Veneris dum roscida mella
Furatur, sic sunt dulcia mixta malis,

Delphinum & tumidas Lyra flexit Arionis vndas,
Sæuior is, quem non musica flectet, erit.

VITEBERGAE
APVD HAEREDES
Georgij Rhau,

1350

